

PSU
POLITICAL
SCIENCE

JPSA

วารสารวาระการเมืองและสังคม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565)

Journal of Political and Social Agenda

Vol. 1 No. 2 (July-December 2022)

ISSN 2821-9554 (Online)

วารสารวารสารการเมืองและสังคม

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Journal of Political and Social Agenda.

Faculty of Political Science, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

ISSN 2821-9554 (Online) กองบรรณาธิการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการของนักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ ในสาขาวิชาการเมืองการปกครอง การปกครองท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง การเมืองการปกครอง เปรียบเทียบ เศรษฐศาสตร์การเมือง มานุษยวิทยาการเมือง สังคมวิทยาการเมือง อิสลามกับการเมือง และการบริหารรัฐกิจ/รัฐประศาสนศาสตร์
3. เพื่อสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้า และการวิจัยอย่างต่อเนื่องในด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ขอบเขตเนื้อหา

วารสารวารสารการเมืองและสังคม เป็นวารสารของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่จัดพิมพ์ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ด้านรัฐศาสตร์ในสาขาวิชาการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ การปกครองท้องถิ่น รัฐประศาสนศาสตร์ การสื่อสารทางการเมือง การเมืองเรื่องชาติพันธุ์ มานุษยวิทยาการเมือง สังคมวิทยาการเมือง ความขัดแย้ง สันติศึกษา และประเด็นทางสังคมศาสตร์

กำหนดออกตีพิมพ์เผยแพร่

วารสารวารสารการเมืองและสังคม คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นวารสารวิชาการ ซึ่งตีพิมพ์บทความวิชาการและบทความวิจัย จากบุคคลทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย วารสารมีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม

เจ้าของ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

181 หมู่ที่ 6 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

โทรศัพท์/โทรสาร 073-330810

E-mail: ekkarin.t@psu.ac.th

เว็บไซต์ : <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/polsciPSU/index>

วารสารวารการเมืองและสังคม

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวุฒน์ ช่อไม้ทอง

คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ที่ปรึกษาทีมบรรณาธิการฝ่ายจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยาสมิน ชัตตาร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกรินทร์ ต่วนศิริ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

รองบรรณาธิการ

อาจารย์อันวาร์ กอมะ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ แสงทอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ก้องกีรติ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภาพ จิตรภรณ์ศรี

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ โชะเฮง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดอิลยาฮ์ หน้ำปริง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพร สมบูรณ์บุรณะ

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพถกษ์ ชามะรัตน์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วารุณี ณ นคร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรชา รักดี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยาสมิน ชัตตาร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

International Editorial Board

Prof. Dr. Huseyin Bagci	Department of International Relations, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Middle East Technical University, Turkey
Prof. Dr. Jasser Auda	Al-Shatibi Chair of Maqasid Studies, International Peace College South Africa
Assoc. Prof. Dr. Kamaruddin Abdulsomad	Department of Economic History, School of Economics and Management, Lund University, Sweden
Assoc. Prof. Dr. Mohammad Evren Tok	College of Islamic Studies, Hamad Bin Khalifa University, Qatar
Assoc. Prof. Dr. Muge Aknur	Department of International Relations, Dokuz Eylul University, Turkey
Asst. Prof. Dr. Muhammad Arafat bin Mohamad	Faculty of Arts & Social Sciences, Universiti Brunei Darussalam

บรรณาธิการผู้จัดการ

นางสาวชานีเยห์ มะสะอาว
นางสาวบุชิตา อารียาภรณ์

ออกแบบปกและจัดรูปเล่ม

นายอนุชรัตน์ แวหะยี

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเฟื้อ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิชญ์ อารีย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หล้าปริง	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ มีสันฐาน	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ياسمين ชัตตาร์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรชา รักดี	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วารุณี ณ นคร	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ โยธี	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์	สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.สมัชชา นิลปัทม์	คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ดร.อดิฉัน อุสมา	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ดร.นิชานท์ สิงห์พุดธางกูร 1	สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
Mrs.Rosenun Chesof	Faculty of Languages and Linguistics , Universiti Malaya
อาจารย์อับดุลรอเยะ ปาแนมาแล	สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
อาจารย์ชฎานิษฐ์ พูลยรัตน์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นายชะการ์ียา อมตยา	บรรณาธิการ The Melayu Review

ข้อความและความเห็นในสิ่งพิมพ์ฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ใช่ของคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สารบัญ

	บทบรรณาธิการ	i-ii
1	การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14: จุดเปลี่ยนทางการเมืองของมาเลเซีย —— ชัยวัฒน์ มีสันฐาน	1-18
2	กษัตริย์อัครมหาราช: โลกทัศน์การอยู่ร่วมกันในพหุสังคม —— อับดุลเราะฮมาน มูแก็ม	19-38
3	น้ำมีปลา: สายใยสัมพันธ์แห่งอาหารระหว่างผู้คนในปตานีสะท้อนผ่าน เรื่องราวของบูดู —— อาทิตย์ ทองอินทร์	39-56
4	ทบทวนคำอธิบายว่าด้วยปัญหาไฟใต้เกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์และธุรกิจผิดกฎหมาย: กรณีศึกษาความรุนแรงต่อ นักการเมือง พ.ศ. 2547-2562 —— อนวัช จันทร์หงษ์	57-81
5	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว ตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี —— แพรดาว พุพานิชย์พุกษ์	82-109
6	มุสลิมชนกลุ่มน้อยภายใต้รัฐเมียนมาและรัฐไทย —— อัฐพล ปิริยะ	110-114

บทบรรณาธิการ

วารสารวารสารการเมืองและสังคม ฉบับที่ 2 ปีที่ 1 ประกอบไปด้วยบทความจำนวน 6 บทความ และบทปริทัศน์หนังสือ 1 เล่ม

การกลับมาของอันวาร อิบราฮิม ในฐานะประธานกลุ่มการเมือง ปากาตัน ฮาราปัน (PH) ก้าวสู่ตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี คนที่ 10 ของประเทศมาเลเซีย อาจจะทำให้เราได้ว่า อันวาร เป็นบุคคลทางประวัติศาสตร์การเมืองที่ยังมีชีวิต ด้วยวิธีการหยัดเยียนและเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ที่มีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด เป็นเส้นทางการเมืองที่น่าสนใจและควรค่าแก่การศึกษา

บทความวิจัย การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 : จุดเปลี่ยนทางการเมืองของมาเลเซีย โดยชัยวัฒน์ มีสำนฐาน ได้ชวนให้ผู้อ่านกลับไปทำความเข้าใจ “จุดเปลี่ยนทางการเมือง” พลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน ตั้งแต่มาเลเซียได้รับเอกราชจากอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1957 คือการพ่ายแพ้ของพรรคอัมโน (UMNO) ในเวทีการเลือกตั้ง และผลพวงข้างต้น ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 15 ที่ได้นายกรัฐมนตรีแมวก้าวชีวิตอย่างอันวาร อิบราฮิม

บทความวิจัย กษัตริย์อัครมหาราช: โลกทัศน์การอยู่ร่วมกันในพหุสังคม โดย อับดุลเราะฮมาน มูเก็ม เป็นงานวิจัยศึกษาอัตชีวประวัติของท่านกษัตริย์อัครมหาราช (1542-1605) ด้วยความโดดเด่นของผู้เขียนที่มีประสบการณ์ในประเทศอินเดีย 10 ปี และการเกาะติดกับประเด็นเชิงคุณค่าทางมิติศาสนา ศรัทธาและวัฒนธรรม จึงทำให้งานชิ้นนี้โดดเด่นและค้นพบ “ความประพุดติของราชา” ที่ได้สร้างความกลมเกลียวให้สังคมได้อยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายของสังคมอินเดีย และมีพักต้องพูดถึงในปัจจุบัน “คนเชื้อสายอินเดีย” มีบทบาทในทุกวงการของโลกใบนี้ ตั้งแต่ นักการเมือง นักธุรกิจ นักพัฒนาเทคโนโลยี จนถึงผู้นำจิตวิญญาณของความศรัทธามนุษยชาติ บทความวิจัยชิ้นนี้จึงควรค่าแก่การอ่านเป็นอย่างยิ่ง

บทความวิจัย ในน้ำมีปลา: สายใยสัมพันธ์แห่งอาหาร ระหว่างผู้คนในปัตตานีสะท้อนผ่านเรื่องราวบูดู โดย อาทิตย์ ทองอินทร์ เมื่อได้อ่านบทความชิ้นนี้แล้ว ก็จะทำให้นึกถึงหนังสือ “ปฏิวัติที่ปลายลิ้น ปรับรสแต่งชาติ อาหารการกินในสังคมไทยหลัง 2475” ของชาติชาย มุกสง โดยผู้เขียนกล่าวว่า การปฏิวัติทางการเมือง พ.ศ. 2475 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติอีกหลายด้านในสังคมไทย รวมถึงการปฏิวัติด้านอาหารการกินด้วย โดยเฉพาะการกินอาหารที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดโภชนาการเพื่อบำรุงร่างกายให้แข็งแรงของประชากร ซึ่งสามารถอุปมาอุปไมยได้ถึงชาติที่เข้มแข็งจากการเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบใหม่ที่ทุกคนสามารถเลือกกินและได้รับสารอาหารจากการกินอย่างเท่าเทียมกันตามอุดมคติแบบประชาธิปไตย ดังนั้น “รสชาติอาหาร” และ “บริโภคนิสัย” จึงกลายเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางการเมืองวัฒนธรรมที่สำคัญในยุคของการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎร

เช่นนี้แล้ว บทความวิจัย ในน้ำมีปลาฯ ก็ได้ทำหน้าที่เดียวกันคือการเชื่อมโยงสองอย่างเข้าด้วยกันระหว่างบูดูกับมลายู เป็นบทความที่เขียนได้อย่างกลมกล่อม มีรสมีชาติ ที่แปลกไปจากการอ่านงานวิจัยทั่วไป โดยเฉพาะการนำทฤษฎีมาอธิบายให้ความหมายของวัตถุดิบที่เรียกว่าอาหารในสำนักคิดของมลายู และตีความเป็นจุดอ้างอิงของชุมชนจินตนาการของคนมลายูปัตตานีและมลายูตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย รสเค็มหรือหวานก็ขึ้นอยู่กับรสนิยมของผู้อ่าน

บทความวิจัย ทบทวนคำอธิบายว่าด้วยปัญหาไฟใต้เกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมาย: กรณีศึกษาความรุนแรงต่อนักการเมือง พ.ศ. 2547-2562 โดย อนวัช จันทร์หงษ์ เสนอให้ทบทวนคำอธิบายของประเทศไทยต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมายซึ่งมีนักการเมืองในพื้นที่เป็นตัวแสดงสำคัญที่อยู่เบื้องหลัง งานชิ้นนี้ชวนให้ย้อนพิจารณางานเขียนของเกษียร เตชะพีระ ที่กล่าวถึง “การคุมค้ำ คุมความหมาย คุมคน” ที่มีผลต่อความเข้าใจต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ผ่านการช่วงชิงนิยามความหมายต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้ได้ชวนให้มองปัญหาไฟใต้ไปที่เรื่องโครงสร้างทางอำนาจที่ซับซ้อนมากกว่าการเข้าใจแต่เพียงกลุ่มผลประโยชน์เท่านั้น

บทความวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดย แพรดาว พุพานิชย์พลุฑ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยว และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการท่องเที่ยว และประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมน้อย คำถามสำคัญต่องานวิจัยข้างต้นคือ จะทำอย่างไรให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่อย่างแท้จริงและมีส่วนรวมในการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น

บทความปริทัศน์หนังสือ มุสลิมชนกลุ่มน้อยภายใต้รัฐเมียนมาและรัฐไทย โดย อัฐพล ปิริยะ เป็นการนำเสนอบทความที่ถ่ายทอดของวารสารเล่มนี้ โดยหนังสือเล่มนี้ชวนให้มองการเปรียบเทียบมุสลิมชนกลุ่มน้อยของรัฐเมียนมาและรัฐไทย ซึ่งทั้งสองพื้นที่ยังคงมีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องและสถานการณ์ที่ไม่มีวิ้วว่าจะจบลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาและทบทวนสถานการณ์ข้างต้นจะชวนให้ผู้อ่านได้เรียนรู้จากประเทศเพื่อนบ้านและสถานการณ์ในบ้านตัวเอง

หวังว่าท่านผู้อ่านวารสาร จะได้รื่นรมย์กับเนื้อหาบทความต่าง ๆ

ด้วยมิตรภาพและสามัญสำนึก

เอกรินทร์ ต่วนศิริ

บรรณาธิการ

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14: จุดเปลี่ยนทางการเมืองของมาเลเซีย

บทคัดย่อ _____

ชัยวัฒน์ มีสันฐาน¹

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14: จุดเปลี่ยนทางการเมืองของมาเลเซีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศมาเลเซียในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนทางการเมืองที่สำคัญอย่างยิ่งและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์การเมืองมาเลเซียตลอดระยะเวลา 60 ปีอย่างสิ้นเชิง นับเป็นการพ่ายแพ้ครั้งแรกตั้งแต่ได้รับเอกราชใน ค.ศ. 1957 ของรัฐบาลที่มาจากกลุ่มแนวร่วมรัฐบาล Barisan Nasional (BN) และนายกรัฐมนตรีจากพรรคอัมโน (UMNO) งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาวิจัยเอกสาร ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับปฐมภูมิ และข้อมูลในระดับทุติยภูมิ ผลการวิจัยพบว่าจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมาเลเซียในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 ประกอบไปด้วย 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1.ปัจจัยทางการเมือง 2.ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 3.ปัจจัยทางสังคม และ 4.อิทธิพลของสื่อโซเชียลมีเดีย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น จากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนั้น ทฤษฎีประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมประชาธิปไตยของประชาชนมาเลเซียนั้นทำให้แสดงออกได้หลายวิธีไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะแค้นเสียงให้ฝ่ายค้าน การชุมนุมประท้วง และการเลือกตั้งกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14

คำสำคัญ: มาเลเซีย, การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14, จุดเปลี่ยนทางการเมือง

Received: 24 November 2022 Revised: 17 December 2022 Accepted: 22 December 2022

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2 ถนนพระจันทร์
แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 อีเมล : chaiwat.m@arts.tu.ac.th

The 14th General Election: Malaysia's Political Turning Point

Abstract _____

Chaiwat Meesanthan²

This paper aims to study and analyze the factors that caused political changes in Malaysia in the 14th general election. This marked a crucial political turning point and marked a radical change in the political landscape of Malaysia over the past 60 years, which the government was originally from the Barisan Nasional (BN) and the prime minister from the UMNO Party (UMNO). It was the first defeat since independence in 1957. This qualitative research is documentary research, which collects data from primary and secondary resources. The results of the research revealed that the political turning point in Malaysia in the 14th general election consisted of 4 main factors: 1. Political factors 2. Economic factors 3. Social factors and 4. Social media influence. With the issue of 1MDB corruption, these are all important factors that cause all changes. From all the factors mentioned above, the researcher saw through the theory of democracy and political participation reflecting that the democratic participation of the Malaysian people can be expressed in many ways, whether pouring votes for the opposition protest and elections in a truly democratic process. This is due to the mentioned factors that have caused political changes in the 14th general election.

Keywords: Malaysia, 14th General Election, Political Turning Point

Received: 24 November 2022 Revised: 17 December 2022 Accepted: 22 December 2022

² Assistant Professor, at Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, 2 Phrachan Rd, Phranakorn, Bangkok 10140. Email : chaiwat.m@arts.tu.ac.th

บทนำ

ก่อนที่ประเทศมาเลเซียจะได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี 1957 ปัญหาการแตกแยกทางเชื้อชาติ และค่านิยมที่แตกต่าง รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์มาเลย์ จีน และอินเดีย ความเป็นพหุสังคมก่อให้เกิดปัญหาภายในต่าง ๆ เพื่อที่จะได้รับเอกราชจากอังกฤษนั้นปัญหาระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต้องได้รับการแก้ไข มาเลเซียจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ทั้งนี้เพื่อให้มาเลเซียมีอำนาจต่อรองเพื่อให้ได้รับเอกราชจากอังกฤษ จึงทำให้เกิดการจัดการการเลือกตั้งสภาเทศบาลเมืองที่จัดขึ้นในจอร์จทาวน์ และกัวลาลัมเปอร์ เพื่อเป็นการทดสอบการแสวงหาอำนาจทางการเมืองที่จะนำไปสู่เอกภาพจากการขัดแย้งทางชาติพันธุ์

พรรคการเมืองส่วนใหญ่ในมาเลเซียนี้มีฐานมาจากกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มศาสนา มีอุดมการณ์จากการเมืองเพื่อผลประโยชน์และสวัสดิการให้กับกลุ่มของเชื้อชาติของตน ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกเกิดขึ้นในปี 1955 การรวมตัวกันของ องค์กรรวมชาติ United Malay National organization (UMNO), สมาคมชาวจีนแห่งมลายา Malaysian Chinese Association (MCA), และคณะมนตรีอินเดียแห่งมลายา Malaysian Indian Congress (MIC) เกิดเป็นแนวร่วมรัฐบาล Barisan Nasional (BN) ประสบความสำเร็จ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปในมาเลเซียตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 13 ในปี 2013

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 1955 มาเลเซียถูกปกครองโดยแนวร่วมรัฐบาล Barisan Nasional (BN) มาอย่างเข้มแข็งและยาวนานถึง 63 ปี ผ่านการบริหารประเทศโดยนายกรัฐมนตรีหลายคน ที่ล้วนมาจากการเลือกตั้งจากพรรคแนวร่วมรัฐบาล จนกระทั่งในการเลือกตั้งครั้งที่ 12 ในปี 2008 พรรคร่วมรัฐบาลได้พ่ายแพ้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสภาท้องถิ่นในหลายรัฐของพรรคแนวร่วมแห่งชาติ ภายใต้การนำของ นายกรัฐมนตรี อับดุลลอฮ์ฮาหมัด บาดาวี นายกรัฐมนตรีคนที่ 5 ให้กับพรรคร่วมฝ่ายค้าน อีกทั้งยังเกิดปรากฏการณ์ “สีนามิ” ทางการเมือง โดยสูญเสียที่นั่งในสภาท้องถิ่นอีก 4 รัฐ ได้แก่ เคดาห์, ปีนัง, เปรัก และสลังอ ซึ่งก่อนหน้านี้ประชาชนเริ่มมีการตื่นตัวทางการเมืองที่เด่นชัดขึ้นในรูปแบบของการชุมนุมรวมทั้งองค์กรอิสระต่าง ๆ ได้ทำการชุมนุมที่เรียกว่า “เบอซิช” (Bersih) เพื่อแสดงออกถึงความไม่พอใจและไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาล

ต่อมาในปี 2013 ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 13 ถูกขนานนามว่าเป็นมรดาแห่งการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการต่อสู้ทางการเมืองที่ดุเดือดที่สุดตั้งแต่มาเลเซียได้รับเอกราชจากอังกฤษ การเลือกตั้งครั้งนี้สำคัญมากที่จะทดสอบการปกครองของรัฐบาลผสมภายใต้การนำของ นายนาจิบ ราซัค นายกรัฐมนตรีคนที่ 6 ในวิถีทางที่หลากหลายน่าจะเป็นมา หลังจากที่พรรคร่วมรัฐบาลถูกสั่นคลอนมาจากการเลือกตั้งครั้งก่อนหน้า โดยครั้งนี้พรรคร่วมรัฐบาลสามารถรักษาฐานเสียงเดิมใน 9 รัฐไว้ได้ ได้แก่ ปะลิส ปาหัง เนกรี เซมบิลัน มะละกา ตรังกานู ยะโฮร์ ซาบารุ และซาราวัก และประสบความสำเร็จในการเรียกคะแนนความนิยมจากประชาชนในรัฐเคดาห์ กลับคืนมาจากที่เคยสูญเสียให้แก่พรรคร่วมฝ่ายค้านในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ขณะที่พรรค

ฝ่ายค้านยังสามารถรักษาฐานเสียงใน 3 รัฐไว้ได้ ได้แก่ รัฐกลันตัน ปีนัง และสลังอร์ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ชาวจีนถูกจับตามอง ในฐานะ “ไชนีส สึนามิ” (Chinese tsunami) พรรค Democratic Action Party (DAP) ซึ่งมีกลุ่มเชื้อสายจีนเป็นกำลังหลัก ได้รับคะแนนในเขตเลือกตั้งของชุมชนชาวจีน เช่น รัฐปีนังในภาคเหนือ รัฐสลังอร์ในภาคกลาง รัฐยะโฮร์ในภาคใต้ ซึ่งเดิมเป็นฐานเสียงของพรรครัฐบาล และการที่ฝ่ายค้านได้รับเสียงเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อเทียบกับผลการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านๆ มา เป็นเพราะชาวจีนที่อาศัยอยู่ไม่พึงพอใจรัฐบาลในด้านต่าง ๆ รวมทั้งต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลง

มาเลเซียภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีนาจิบ ราซัค ทำให้คะแนนเสียงของรัฐบาลลดลงเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการ 1MDB ที่สร้างหนี้สินให้แก่ประเทศ ตลอดจนการแทรกแซงการทำงานของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ตรวจสอบรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องคอร์รัปชันที่ทำให้ความเชื่อถือของประชาชนต่อรัฐบาลลดลง ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้เกิดการชุมนุม เบอซิช 4.0 โดยประชาชนแสดงความไม่พอใจเมื่อพบว่ามีการโอนเงินจำนวนมากเข้าบัญชีของนายนาจิบ รวมถึงเรียกร้องให้นายนาจิบ ลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังมีปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้นโดยไม่สัมพันธ์กับรายได้ของประชาชนที่มาจากภาษีที่รัฐบาลมีการประกาศเก็บสินค้าและบริการมากขึ้นในอัตราร้อยละ 6 ของมูลค่าสินค้าและบริการนั้น ๆ ทำให้สินค้าราคาสูงขึ้น

การเดินทางของประเทศมาเลเซียมาถึงปี 2018 ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหน้าประวัติศาสตร์ของมาเลเซีย ได้นำพาประเทศมุสลิมที่เติบโตอย่างมีพลวัตไปได้อีกก้าวหลังจากหยุดชะงักมานานจากปัญหาเศรษฐกิจ การคอร์รัปชัน และวิกฤตเศรษฐกิจต่าง ๆ นอกจากนี้คู่แข่งของพรรครัฐบาล คือ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 4 ของประเทศ และอดีตหัวหน้าพรรค UMNO นายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัด ที่กลับมาในฐานะหัวหน้ากลุ่มพันธมิตรฝ่ายค้าน ปากาตัน ฮาราปัน Pakatan Harapan (PH) ที่เคยปกครองมาเลเซียยาวนานกว่า 22 ปี ที่ได้วางรากฐาน เศรษฐกิจที่เน้นการพึ่งพาตัวเอง นำมาเลเซียผ่านวิกฤตเศรษฐกิจโลก โดยได้รับผลกระทบน้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตัวอย่างผลงานที่เป็นที่กล่าวถึงอย่างกว้างขวางคือการควบคุมเงินทุนและกำหนดค่าเงินริงกิตแบบตายตัวในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ในปี 1997 และยังคงกำหนด “วิสัยทัศน์ 2020” ซึ่งเป็นการวางแผนให้มาเลเซียเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายในปี 2020 จนได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดาแห่งความทันสมัย ที่นำพาพรรคร่วมพันธมิตรฝ่ายค้านชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้

การศึกษาการวิจัยเรื่อง “การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 จุดเปลี่ยนทางการเมืองของมาเลเซีย” จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า อะไรบ้างคือปัจจัยที่ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนทางการเมืองของมาเลเซียในการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 14 ปัจจัยนั้น ๆ มีความสำคัญอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศมาเลเซีย ครั้งที่ 14

ขอบเขตในการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนทางการเมืองมาเลเซียในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 โดยมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเนื่องทางการเมืองตั้งแต่ ปี 2008-2018 ที่เกิดขึ้นก่อนจะเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในมาเลเซีย

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methods) เพื่อความครอบคลุมถึงเนื้อหาในการศึกษา ซึ่งในการดำเนินการศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาจากแหล่งข้อมูล อันประกอบด้วยการศึกษาวิจัยเอกสาร ทั้งเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้วนำมาประมวลผลวิเคราะห์เป็นการวิจัยที่รวบรวมหลักฐานจากเอกสารทางต่างๆ ทั้งจากสถานที่ งานเขียน และ งานวิจัย งานวิชาการ หนังสือพิมพ์ ในประเทศมาเลเซีย มาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจการเมืองมาเลเซีย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และ วัฒนธรรม กับการเมืองเพื่อเป็นกรอบตัวอย่างในการศึกษาเปรียบเทียบกรณีของมาเลเซียแล้วนำเสนอในรูปของการอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive method)

นิยามคำศัพท์

ไชนีส สึนามิ (Chinese tsunami) เป็นปรากฏการณ์ที่ชาวจีนเป็นจำนวนมาก ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่พรรค DAP ซึ่งเป็นฝ่ายค้านแทนที่พรรค UMNO ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลเบอซิชี (Bersih) คือ การชุมนุมทางการเมืองของประชาชนทุกเชื้อชาติในมาเลเซีย ที่เรียกร้องให้มีการเลือกตั้งที่โปร่งใส รวมถึงข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลในแง่ต่าง ๆ

ผลการศึกษา

จุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมาเลเซียในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1. ปัจจัยทางการเมือง 2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 3. ปัจจัยทางสังคม และ 4. อิทธิพลของสื่อโซเชียลมีเดีย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น โดยปัจจัยแรกคือ

1. ปัจจัยทางการเมือง

หากจะกล่าวถึงจุดเด่นของการเมืองมาเลเซีย สิ่งที่น่าสนใจและเด่นชัดที่สุดคือพรรคการเมืองส่วนใหญ่ นั้นมีพื้นฐานมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ อุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์และสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับกลุ่ม

เชื้อชาติของตน แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลุ่มคนที่เข้ามาสู่วงการเมืองไม่ได้มีเพียงกลุ่มคนมลายูและคนจีนอีกต่อไป รวมถึงไม่ได้ใส่ใจประชาชนเท่าที่ควร ความไม่พอใจของประชาชนจึงสะสมเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะกับพรรคอัมโน ซึ่งเป็นพรรคแนวร่วมรัฐบาล ประชาชนเริ่มแสดงออกถึงความไม่พอใจทางการเมืองมากขึ้น แต่ที่ผ่านมามีการเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมาเลเซียมีจำกัด รวมไปถึงการที่รัฐบาลควบคุมสื่อ ส่งผลให้เกิดกระแสการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนเริ่มเด่นชัดในรูปแบบของการทะเลาะเบาะแว้งให้แกพรรคฝ่ายค้านและในรูปแบบของการชุมนุม โดยเริ่มจากเหตุการณ์ที่พรรคร่วมรัฐบาลที่นำโดยพรรคอัมโนสูญเสียที่นั่งในสภาให้แกพรรคฝ่ายค้าน ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีอับดุลลอฮ์ฮามัด บัดดาวิ โดยที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 226 ที่นั่ง แนวร่วมรัฐบาล BN ได้ที่นั่งในสภาไปเพียง 144 ที่นั่ง (63.06%) และพรรคร่วมฝ่ายค้านได้ 82 ที่นั่ง (36.94%) ซึ่งเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่มีการเลือกตั้งที่แนวร่วมรัฐบาล BN สูญเสียที่นั่งในพรรคฝ่ายค้านได้มากขนาดนี้ (Chesof, 2013) ปัจจัยทางการเมืองนี้สามารถแยกเป็นประเด็นย่อย ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1.1 Chinese tsunami ในปี 2013

ในปี 2013 เป็นเหตุการณ์ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งชาวจีน ลงคะแนนเสียงให้กับพรรค DAP ซึ่งมีกลุ่มเชื้อสายจีนเป็นกำลังหลัก ได้รับชัยชนะจากคะแนนเสียงในเขตเลือกตั้งของชุมชนชาวจีน เช่นรัฐปีนังทางภาคเหนือ รัฐสลังงอร์ทางภาคกลาง และรัฐยะโฮร์ในภาคใต้ ซึ่งเดิมเป็นฐานเสียงของพรรครัฐบาล การที่ชาวจีนเป็นจำนวนมากหันหลังให้รัฐบาลนั้นเป็นเพราะ

1. โครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลผลักดันไม่สามารถเอาชนะใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้
2. ชาวจีนไม่พึงพอใจนโยบายด้านการศึกษาภาษาจีน ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและการเมือง
3. เรื่องทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลภายใต้พรรค UMNO

การที่ฝ่ายค้านได้เสียงเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับผลการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา เป็นเพราะชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เมืองต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลง (สิตา สอนศรี และคณะ, 2559)

ความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลนั้นมีเพิ่มมากขึ้นในทุกเชื้อชาติ ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มคนจีนในรัฐต่าง ๆ อีกต่อไป เห็นได้จากการแสดงออกด้วยการประท้วงหลายครั้งในหลายปีที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงของกลุ่มอินทราฟของชาวอินเดีย แต่การประท้วงที่สะท้อนถึงความไม่พอใจของคนทุกเชื้อชาติในมาเลเซียคือการชุมนุม “Bersih” คำนี้มาจากภาษามลายูแปลว่า ชาวสะอาด ในที่นี้หมายถึงการมีการเลือกตั้งที่เป็นอิสระและยุติธรรม การชุมนุมนี้เกิดขึ้นถึง 4 ครั้ง โดยแต่ละครั้งจะมีข้อเรียกร้องแตกต่างกันไปตามแต่สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงนั้น แต่ข้อถกเถียงส่วนใหญ่จะเป็นการเรียกร้องให้มีประชาธิปไตยและการเลือกตั้งที่ใสสะอาดตามชื่อที่ตั้งขึ้น

1.2 การทุจริตของนาจิบ ราซัค

การทุจริตเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมาเลเซียในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 โดยผู้ประท้วงมีข้อเรียกร้องต่าง ๆ เพื่อให้การเลือกตั้งครั้งต่อไปที่จะเกิดขึ้นปราศจากการคอร์รัปชันจากนักการเมืองและเพื่อยุติความเข้มแข็งทางอำนาจรวมถึงพฤติกรรมที่ไม่สมเหตุสมผลต่าง ๆ ของผู้นำ (Bersih, 2015) แต่เหตุผลที่สำคัญที่สุดในการออกมาประท้วงในครั้งนี้คือ เพื่อเรียกร้องให้นาจิบ ราซัค ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากมีบทความ “Report Prime Minister Najib Razak’s Personal Accounts Linked To 1MDB Money Trail Malaysia Excusive!” ใน Wall Street เปิดเผยว่ามีการโอนเงินราว ๆ 700 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เข้าบัญชีส่วนตัวของนายนาจิบ ราซัค รวมถึงถูกกล่าวหาว่าบริหารจัดการกองทุนผิดพลาดก่อให้เกิดความเสียหายและหนี้สิน ในการชุมนุมครั้งนี้ยังกล่าวถึงเหตุการณ์ที่มีการถอดถอนอัยการสูงสุดคือนาย Abdul Gani Petal และถอดถอนรัฐมนตรีคนต่าง ๆ ที่พูดถึงประเด็นปัญหากองทุน 1MDB (The Straitstime, 2015)

1Malaysia Development Berhad (1MDB) หรือ บริษัทวันมาเลเซียดีเวลอปเมนต์จำกัด แต่เดิมนั้นบริษัทนี้เป็นของรัฐบาลท้องถิ่นตรังกานู ชื่อว่า Terengganu Investment Authority (TIA) จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2008 ต่อมาในเดือนมกราคม 2009 รัฐบาลกลางได้เข้าไปถือครองบริษัทและเปลี่ยนชื่อเป็น 1Malaysia Development Berhad (1MDB) โดยมีนายนาจิบ ราซัค เป็นประธานบริษัท บริษัทนี้จะเข้าไปลงทุนและถือหุ้นในกิจการต่าง ๆ ในต่างประเทศ เช่น Petro Saudi Holdings (Cayman) Ltd, Segregated Portfolio Company (SPC) รวมถึงลงทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์และภาคพลังงาน (1MDB, 2014) การดำเนินการของบริษัทนี้ได้สร้างหนี้สินเป็นจำนวนมาก มีการรั่วไหลของเงินทุน มีข้อมูลว่าบริษัทนี้พยายามที่จำหน่ายน้ำมันของรัฐตรังกานูเป็นหลักประกันในการลงทุนของบริษัท แต่รัฐมนตรีของรัฐคัดค้าน จึงนำมาซึ่งการเปลี่ยนตัวมุขมนตรีคนใหม่ เพื่อที่จะสามารถรับนโยบายของรัฐบาลกลางได้

หลังจากบทความถูกเผยแพร่ออกไป มีการเรียกร้องให้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อสอบสวนถึงการไหลเวียนของเงินทุน ซึ่งคณะกรรมการสอบสวนประกอบด้วยสำนักงานอัยการสูงสุด ธนาคารกลาง สำนักงานปราบปรามคอร์รัปชันและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำการสอบสวนบัญชีต่าง ๆ จำนวน 17 บัญชี คณะกรรมการต่อต้านการทุจริต ได้ออกมายืนยันว่า เงินดังกล่าวถูกโอนมาจากตะวันออกกลาง เพื่อเข้าบัญชีนายนาจิบจริงและเป็นเงินบริจาค และพบว่าบัญชีที่โอนเงินจากบริษัทวันมาเลเซียดีเวลอปเมนต์ จำกัดสู่บัญชีเอกชนจำนวน 6 บัญชี ดังนั้นทางคณะกรรมการสอบสวนจึงประกาศอายุบัญชีทั้ง 6 บัญชี ซึ่งมีข้อมูลว่า 3 บัญชีในจำนวนบัญชีดังกล่าวเป็นบัญชีของนายนาจิบ ราซัค นอกจากนี้โครงการ 1MDB ยังได้สร้างหนี้ถึง 42 พันล้านริงกิต (นิอับลูรากีบ บินนิฮัสซัน, 2558)

นอกจากนี้นางโรสมะห์ มัสนูร์ ภรรยาของนายนาจิบ ราซัค ยังมีชื่อเสียงในเรื่องของการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย มักจะซื้อสินค้าในแต่ละครั้งด้วยเงินมากมายนับล้านบาทในขณะที่ประเทศประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ สำนักข่าวรอยเตอร์ตีพิมพ์ข่าวเกี่ยวกับนางโรสมะห์ว่า “Malaysia’s first lady linked to \$30 million worth

of jewelry bought with 1 MDB funds” ซึ่งเนื้อหาคือการที่นางโรสมะห์ ได้ใช้เงินจากบริษัท 1MDB ในการซื้อเครื่องเพชรประมาณ 30 ล้านดอลลาห์สหรัฐ อีกทั้งยังมีข่าวต่าง ๆ นอกเหนือจากการใช้เงินที่มากมายผิดปกติก็น่าเป็นเรื่องของการหึงหวงซึ่งนางโรสมะห์ถูกมองว่ามีส่วนในการเสียชีวิตของนางแบบชาวมองโกเลียโดยผู้ต้องหาเป็นนายตำรวจคนสนิทของนายนาจิบ ราซัค

จากปัจจัยทางการเมืองที่ตั้งแต่การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนตั้งแต่การเลือกตั้งเลือกตั้งทั่วไปในปี 1955 เช่นการทะเลาะเบาะแว้งไปให้พรรคฝ่ายค้านในเหตุการณ์ Chinese tsunami หรือการชุมนุมทางการเมือง Bersih ทั้ง 4 ครั้ง สะท้อนให้เห็นถึงความไม่พอใจของประชาชน ในการชุมนุม Bersih 1.0-3.0 นั้นเปรียบเสมือนการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มคืบคลานเข้ามาเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยที่ใสสะอาดรวมทั้งเป็นการสะท้อนถึงความเบื่อหน่ายของประชาชนต่อรัฐบาล แต่ในการชุมนุม Bersih 4.0 นั้นเปรียบเสมือนคลื่นสึนามิครั้งใหญ่ที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงการเมืองมาเลเซียให้ออกจากการคอร์รัปชันจากเหตุการณ์คอร์รัปชันครั้งใหญ่ของนายกรัฐมนตรี นาจิบ ราซัค ตลอดจนการแทรกแซงการทำงานของสำนักงานปราบคอร์รัปชัน แทรกแซงธนาคารแห่งชาติ ซึ่งผลของการสอบสวนไม่อาจสร้างความเชื่อถือให้แก่ประชาชนได้

นอกจากนี้แล้วการประกาศปรับคณะรัฐมนตรี โดยปลดตันสรี มุห์ยิดดิน ยัสซีน ออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี แทนที่โดยดาโต๊ะสรีอะห์หมัด ซาอิด ฮามิดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งการปลดรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆอีก 4 คน และรัฐมนตรีช่วยว่าการ 1 คน ทำให้ฐานเสียงที่เคยสนับสนุนพรรค UMNO เดิม ไม่เป็นปึกแผ่นเหมือนที่ผ่านมาและฐานเสียงจากรัฐสภาของรัฐมนตรีที่ถูกปลดก็แตกออกไปด้วยเช่นกัน สถานการณ์เหล่านี้ถือเป็นการปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 ทั้งสิ้น

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

นอกจากปัญหาความไม่โปร่งใสทางการเมืองของรัฐบาลที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในมาเลเซีย อีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่มีค่าครองชีพในชีวิตประจำวันที่สูงขึ้น เนื่องจากได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับราคาของสิ่งของสาธารณูปโภค ภาษีเงินได้ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กองทุนบำเหน็จบำนาญ

2.1 ค่าครองชีพในชีวิตประจำวันสูงขึ้น

เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งรายรับและรายจ่าย เช่น ราคาอาหารและค่าใช้จ่ายในครัวเรือนในปี 2016 เพิ่มขึ้นจากปีก่อนกว่า 18% ตามดัชนีผู้บริโภคในปี 2016 อาหารและเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ คิดเป็น 30.2% ของค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ได้มีราคาสูงขึ้นกว่าเดิมถึง 4.6% นอกจากนี้สินค้าต่าง ๆ ก็มีการขึ้นราคาสินค้าอื่น ๆ อีก เช่น น้ำมันพืช (+39.6%) อาหารทะเล (+8%) ผัก (+4.8%) และผลไม้ (+3.9%) ชาวประมงให้เหตุผลว่าการที่อาหารทะเลแพงขึ้นเนื่องจากราคาน้ำมันดีเซลที่เพิ่มสูงขึ้น ค่าบำรุงรักษา รวมทั้งค่าซ่อมอวนจับปลา รวมถึงค่าจ้างสำหรับแรงงานอีกด้วย นอกจากนี้อัตราดอกเบี้ยของค่าจ้างยังชะลอตัวอีกด้วย ค่าเฉลี่ยของเงินเดือนและค่าจ้างที่ได้รับ

เพิ่มขึ้นเพียงแค่ 6.2% จากปี 2015 (Department of Statistics Malaysia Official Portal, 2017)

2.2 การขึ้นภาษีสินค้าและบริการ Good and Service (GST)

รัฐบาลภายใต้การนำของนายนาจิบ ราซัค ประกาศใช้ระบบภาษีสินค้าและบริการ GST หรือ Good and Service เป็นระบบภาษีทางอ้อมที่รัฐบาลมาเลเซียได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2015 โดยจะจัดเก็บภาษีทุกครั้งที่มีการชำระเพื่อซื้อขายสินค้าและบริการ ในอัตราร้อยละ 6 ของ มูลค่าสินค้าและบริการนั้น ๆ โดยจุดประสงค์หลักของการเก็บภาษีทางอ้อม GST นั้นคือเพื่อลดอัตราการขาดดุลงบประมาณของภาครัฐ โดยคาดว่าระบบ GST จะทำให้มาเลเซียมีรายได้จากภาษีทางอ้อมมากขึ้น โดยรัฐบาลมีแผนลดอัตราการเก็บภาษีทางตรง (direct tax) ด้วยการลดอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลในปีภาษี 2015 ประมาณ 1-3 จุด

ชาวมาเลเซียส่วนใหญ่ไม่พอใจต่อระบบ GST เพราะเห็นว่า เป็นระบบที่เน้นการจัดเก็บภาษีคนจนเพื่อลดภาษีเงินได้ของคนรวย และอาจจะเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตและผู้ขายฉวยโอกาสขึ้นราคาทำให้อัตราเงินเพื่อเพิ่มสูงขึ้นซึ่งจะมีผลกระทบกับภาคส่งออก ประชาชนชาวมุสลิมบางส่วนเห็นว่าการจัดเก็บภาษีแบบ GST ขัดต่อหลักศาสนาเพราะถือเป็นการริดไถประชาชน (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์, 2559) การจัดเก็บภาษี GST เป็นการเก็บภาษีที่ซับซ้อน เช่น เมื่อมีการเติมเงินในโทรศัพท์ 100 บาท แต่เงินที่จะประชาชนจะได้รับจริง ๆ คือ 96 บาท ทุก ๆ สิ่งในชีวิตประจำวันนั้นมีราคาที่สูงขึ้นทุกอย่าง เช่น น้ำดื่มบรรจุขวด ปลากระป๋องกระดาดชาฮาระ หรือแม้แต่ผ้าอนามัยซึ่งเป็นสินค้าจำเป็น สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบที่หนักหนาสาหัสมากสำหรับประชาชนมาเลเซีย

2.3 รัฐบาลต้องจ่ายค่าปรับเพื่อหยุดโครงการ East Coast Rail Link และโครงการท่อส่งแก๊ส

นอกจากนี้รัฐบาลชุดใหม่ภายใต้การนำของนายแพทยัมหาริรี โมฮัมหมัดต้องจ่ายค่าปรับเพื่อระงับโครงการสาธารณูปโภคพื้นฐานของจีนสองโครงการ คือ East Coast Rail Link และ โครงการท่อส่งแก๊ส เป็นจำนวนเงินกว่า 2000 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งดำเนินการโดย บริษัทในเครือของไชน่าเนชั่นแนลปิโตรเลียมคอร์ปอเรชั่น ทั้งที่ยังไม่มีการสร้างอะไรเลย โครงการนี้ถูกอนุมัติในสมัยรัฐบาลอดีตนายกรัฐมนตรี นาจิบ ราซัค โดยนายแพทยัมหาริรี โมฮัมหมัดระบุว่าโครงการดังกล่าวต้องใช้เงินมหาศาล และยังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายประโยชน์จากโครงการเหล่านี้ในช่วงเวลานี้ที่มาเลเซียเผชิญกับภาระหนี้สาธารณะสูงซึ่งเป็นปัญหาจากรัฐบาลก่อนหน้า (Erickson, 2018) รวมทั้งยกเลิกการเจรจาสัญญาต่าง ๆ ที่ทำโดยตรงกับรัฐบาล เพื่อป้องกันการเสียเปรียบในแง่ของสัญญา ดังเช่นรัฐบาลสมัยนายนาจิบ ราซัคได้ทำสัญญากับบริษัทจีน จนก่อนให้เกิดการเสียเปรียบเนื่องจากปล่อยให้บริษัทจีนถือครองที่ดิน โดยรัฐบาลไม่สามารถจะมีอำนาจในการมอบที่ดินให้แก่บริษัทจีนได้

ถึงแม้ว่ารัฐบาลของนายนาจิบ ราซัคจะมีโครงการรับมือกับปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้นด้วยการเสนอนโยบาย BR1M ซึ่งเป็นโครงการจัดสรรเงินช่วยเหลือค่าครองชีพแก่ประชาชน ครอบครัวละ 12,000 บาท และสำหรับคนโสด 6,000 บาท เพิ่มจำนวนตำรวจ 4,000 คน เพื่อดูแลความปลอดภัย

ของประชาชน สร้างงานใหม่ 3.3 ล้านตำแหน่ง (Chesof, 2013) นโยบายเหล่านี้ถูกโจมตีว่าเป็นนโยบายประชานิยม เพื่อให้แนวร่วมรัฐบาล BN ได้คะแนนเสียงของประชาชนกลับมา แต่ถึงแม้ว่าจะมีนโยบายที่ช่วยให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่ก็ไม่เพียงพอต่อการที่ค่าครองชีพสูงขึ้นโดยไม่สัมพันธ์กับรายได้ของประชาชน และยังไม่สามารถทำให้แนวร่วมรัฐบาล BN ได้รับเสียงเลือกตั้งจากประชาชนเพียงพอให้ชนะอีกครั้งหนึ่ง

3. ปัจจัยทางสังคม

3.1 ผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 2008 – 2018 มีการเปลี่ยนแปลงช่วงอายุของผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง จากจำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง 13.2 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้มีสิทธิลงคะแนนใหม่ในช่วงอายุ 21 – 40 ปี จำนวน 2.9 ล้านคน คิดเป็น 22% จากจำนวนผู้มีสิทธิทั้งหมด ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ถือเป็นฐานเสียงของการเลือกตั้ง โดยสังเกตได้จากนโยบายของทั้ง 2 พรรค ที่นำเสนอต่อกลุ่มคนนี้หลากหลายนโยบายเช่น แนวร่วมรัฐบาล BN เสนอนโยบายลดราคาการยนต์ลงถึง 20 – 30% สร้างงานใหม่ 3.3 ล้านตำแหน่ง เป็นต้น คะแนนเสียงของคนเหล่านี้สำคัญมากซึ่งส่วนใหญ่แล้วอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงของประเทศ (Chesof, 2013) รวมถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่เหล่านี้มีการตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นกว่าเมื่อก่อนที่ไม่ค่อยสนใจเรื่องการเมือง เมื่อเรียนจบก็ไปทำงานที่ประเทศสิงคโปร์ หรือออสเตรเลีย เพราะว่าได้เงินเดือนที่สูงกว่าการทำงานในประเทศมาเลเซีย แต่เมื่อถึงการเลือกตั้งทั่วไป นับตั้งแต่ครั้งที่ 12 ในปี 2008 ถึง ครั้งที่ 14 ในปี 2018 กลุ่มคนเหล่านี้ก็เลือกที่จะกลับมาเลือกตั้ง เพื่อต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงของประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้คนรุ่นใหม่มีการติดตามรัฐบาลใหม่ด้วยการตั้งเพจในสื่อโซเชียลมีเดีย เช่น PH Cracker, PH Monitor นอกจากเหตุผลที่ทำให้คนรุ่นใหม่เลือก แนวร่วมพรรค Pakatan Harapan ภายใต้การนำของนายแพทย์มหาธีร์คือ การที่พ่อแม่ของกลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสไปเรียนต่างประเทศ ตามนโยบาย Look east ของนายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัด เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรก หลาย ๆ คนในตอนนั้นสามารถยกระดับตัวเองชีวิตตัวเองจากการศึกษา เมื่อมีครอบครัวชีวิตก็สุขสบาย สิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงที่ทั้งรุ่นพ่อ - แม่ และรุ่นลูกได้รับ ยังประทับใจและชื่นชอบผลงานเก่า ๆ ของนายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดอยู่จึงทำให้การหวนกลับมาสู่การเมืองของเขานั้นได้รับชัยชนะอีกครั้ง (Rosanun Chesof, สัมภาษณ์, 2561) รวมทั้งยังต้องการบรรยากาศทางการเมืองใหม่ ๆ ที่ไม่ได้ถูกบริหารจากแนวร่วมรัฐบาล Barisan Nasional โดยให้เหตุผลว่าเบื่อหน่ายต่อการบริหารของรัฐบาลเดิม

3.2 มาตรการการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรมและเอื้อประโยชน์ให้แก่รัฐบาล

ประชาชนยังรู้สึกไม่พอใจมาตรการที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล และจงใจเอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายรัฐบาล (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2561) เช่น

1. การกำหนดวันเลือกตั้งให้ตรงกับวันทำงานกลางสัปดาห์แทนวันเสาร์-อาทิตย์ โดยคาดหวังว่าประชาชนจะมาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยลง (ประชาชนคัดค้านมีการประท้วง รัฐบาลจึงยอมประกาศให้เป็นวันหยุด)
2. การไม่ยอมให้พรรคฝ่ายค้านจดทะเบียน กีดกันการโฆษณาหาเสียงของฝ่ายค้าน การตัดสิทธิผู้สมัครฝ่ายค้านหลายราย
3. การกำหนดเขตเลือกตั้งใหม่เพื่อเอื้อประโยชน์ให้พรรครัฐบาล มาตรการเหล่านี้แทนที่จะช่วยรัฐบาล กลับทำให้เกิดกระแสโต้กลับ ประชาชนทั่วไปมองว่ารัฐบาลทำทุกอย่างเพื่อสืบทอดอำนาจ กลั่นแกล้งฝ่ายค้าน และบิดเบือนการแข่งขัน

3.3 บทบาทและผลงานของนายมหาธีร์ โมฮัมหมัด

นายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ในปี 1981 ปกครองมาเลเซียยาวนานกว่า 22 ปี โดยเป็นคนที่มียุทธศาสตร์มากที่สุดในการเมืองของมาเลเซีย เป็นคนที่สำคัญในทุก ๆ มิติ เนื่องจากการครองอำนาจที่ยาวนานของเขา นายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดนั้นเป็นบุคคลที่มีอายุยืนยาวมาก และเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีอายุมากที่สุดในโลกในขณะนี้ในวัย 92 ปี เป็นผู้ที่เห็นมาเลเซียตั้งแต่ยังไม่ได้รับเอกราช อีกทั้งตัวของเขาเองยังได้รับการศึกษาแบบอังกฤษ และได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงที่มาเลเซียได้รับเอกราชแล้ว การครองอำนาจที่ยาวนานของเขานั้นทำให้ตัวเขา กลายเป็นบิดาแห่งการพัฒนา มาเลเซีย ผลงานเก่า ๆ ที่ทำให้คนยังชื่นชอบในตัวเขา

นักวิชาการชาวมาเลเซียกล่าวว่า ชัยชนะของพรรคแนวร่วมความหวัง (Pakatan Harapan) ในครั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อนายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัด ตลอดระยะเวลา 10 ปีนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเริ่มคลี่คลานเข้ามาในมาเลเซีย พรรคฝ่ายค้านที่นำโดยนายอันวาร์ อิบราฮิม ก็ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนในการต่อสู้กับรัฐบาล แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะชนะได้

จุดอ่อนของพรรคแนวร่วมฝ่ายค้านที่สำคัญที่ไม่สามารถเอาชนะรัฐบาลได้ ถึงแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ Chinese Tsunami ทำให้ได้รับคะแนนเสียงมากขึ้น คือ ไม่สามารถเจาะฐานเสียงในชนบท และเขตเลือกตั้งที่มาคนมาเลย์อาศัยอยู่หนาแน่นได้ เพราะคนมาเลย์ที่เป็นคนส่วนใหญ่ในประเทศกลัวว่าหากพรรคร่วมฝ่ายค้านชนะขึ้นมาจะทำให้มีนายกรัฐมนตรีเป็นคนจีน และทำให้สิทธิพิเศษของคนเชื้อสายมาเลย์หายไป เพราะก่อนหน้านี้พรรค DAP ซึ่งเป็นพรรคของคนมาเลย์เชื้อสายจีนมีที่นั่งมากที่สุดในพรรคร่วมฝ่ายค้าน นอกจากนี้ข้าราชการก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่ง เพราะหวาดกลัวการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากพรรคร่วมฝ่ายค้าน Barisan Nasional ปกครองประเทศมายาวนานกว่า 63 ปี ทำให้กลไกรัฐทั้งหมดอยู่ภายใต้การครอบครองของพรรคการเมือง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2561)

ทางพรรคฝ่ายค้านจึงเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องยกบุคคลที่มีบารมีพอที่จะต่อสู้กับรัฐบาลได้ ดังนั้นจึงมีมติเลือกนายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดให้เป็นนายกรัฐมนตรีหากชนะการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่

โดยฝ่ายค่านมองว่าการ चुनाव แพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดขึ้นมาเป็นว่านายกรัฐมนตรีนั้นจะทำให้ประชาชนเลือกฝ่ายค่านเป็นรัฐบาล เพื่อสร้างประเทศมาเลเซียที่ตกต่ำที่สุดให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง โดยผลงานเก่า ๆ ที่ทำให้มาเลเซียเป็นประเทศที่พัฒนาไปไกลได้ในปัจจุบัน

4. อิทธิพลของสื่อโซเชียลมีเดีย

ตลอด 63 ปีที่ผ่านมา แนวร่วมรัฐบาล Barisan Nasional (BN) ประสบความสำเร็จในการใช้สื่อกระแสหลักควบคุมข่าวสารและการรับรู้ของประชาชน จึงทำให้แนวร่วมรัฐบาล Barisan Nasional (BN) สามารถรักษาอำนาจทางการเมืองจนกลายเป็นรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งที่ครองอำนาจยาวนานมากที่สุดในโลก แต่เมื่อมีอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นสิ่งเหล่านี้ก็ทำลายสถานะในการควบคุมสื่ออย่างเบ็ดเสร็จของรัฐบาลมาเลเซีย มาเลเซียมีหนังสือพิมพ์มากมายหลากหลายฉบับทั้ง 3 ภาษา มีสถานีโทรทัศน์ที่เป็นสื่อหลักและออนไลน์ รวมทั้ง Blog, Facebook Pages และสื่อออนไลน์มากมายตามความสนใจของคนทั่ว ๆ ไป แต่เมื่อมีการนำเสนอข่าวทางการเมือง คำวิจารณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม หรือกฎต่าง ๆ ของมาเลเซีย สื่อมากมายเหล่านี้ก็ไม่ได้นำเสนอข่าวที่ต่างกันอย่างมากมาย เนื่องจากรัฐบาลมีกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่สามารถจำกัดการนำเสนอข่าวหรือความคิดเห็นที่อ่อนไหวทางการเมือง หรือ ความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการวิจารณ์หรือต่อต้านนโยบายรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่สามารถปิดสำนักพิมพ์ของหนังสือพิมพ์นั้น ๆ หรือสั่งห้ามไม่ให้นำเสนอข่าวที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง

แต่ในยุคหลังนั้นมีสื่อทางเลือกมากขึ้นจึงทำให้ประชาชนไม่จำเป็นต้องรับเฉพาะสื่อกระแสหลักอีกต่อไป โดยในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 13 ในปี 2013 ถูกเรียกว่า Malaysia's first Social media election ในจำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนนในครั้งนี้ถือเป็นคนรุ่นใหม่ที่เกิดพร้อมกับเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย รับข้อมูลข่าวสารจาก Social Media เช่น Facebook, Twitter, Blog, WhatsApp และ WeChat ตลอดจนรับชมการผ่าน Facebook Live, YouTube มากกว่าที่จะรับสื่อกระแสหลักอย่างเดียวที่ส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลซึ่งตั้งแต่ปี 2008 ทางพรรคฝ่ายค่านก็ได้นำโซเชียลมีเดียมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการหาเสียง

ก่อนที่จะถึงช่วงเวลาของการหาเสียงในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 รัฐบาลของนายนาจิบ ราซัค ได้ผ่านข้อกฎหมาย Anti-Fake News หรือกฎหมายป้องกันข่าวเท็จ โดยต้องการที่จะควบคุมโลกออนไลน์โดยเฉพาะมีบทลงโทษที่รุนแรงมากด้วยการจำคุกไม่เกิน 6 ปี ปรับไม่เกิน 5 แสนริงกิต หากโพสต์ข้อความที่ทางการเมืองเห็นว่าเป็นเท็จ แต่กฎหมายป้องกันข่าวเท็จนี้ควบคุมได้เฉพาะ Facebook อินเทอร์เน็ต หรือหนังสือพิมพ์ออนไลน์ได้เท่านั้น ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์ออนไลน์มาเลเซียกินี สื่อฝ่ายต่อต้านรัฐบาลที่น่าเชื่อถือและใหญ่ที่สุดที่ถูกบล็อกเซอร์เวอร์จนไม่สามารถเข้าใช้งานได้ในช่วงก่อนเลือกตั้ง ในช่วงเวลาที่บทความเกี่ยวกับการทุจริตในโครงการ 1MDB ของ นายนาจิบ ราซัค ถูกเผยแพร่ออกมาเรื่องเหล่านี้ไม่มีการปรากฏในสื่อหลักเนื่องจากถูกรัฐบาลควบคุม แต่จะมีข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏในสื่อออนไลน์ (PITVNEWS, 2561)

ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 ในปี 2008 Facebook มีบทบาทมากในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

เพราะเริ่มมี Facebook live ก่อนหน้านี้ฝ่ายค้านโจมตีรัฐบาลว่าไม่ให้สิทธิในการออกสื่อของรัฐ

การเกิดขึ้นของ Facebook Live ทำให้นักการเมืองฝ่ายค้านมีพื้นที่หาเสียงได้โดยไม่ต้องอาศัยพื้นที่สื่อหลักจากรัฐบาลอีกแล้ว ในการหาเสียงวันสุดท้ายก่อนการเลือกตั้งนายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดและนายนาจิบ ราซัค ได้มีการเผยแพร่สุนทรพจน์ในการหาเสียงพร้อมกันโดยสุนทรพจน์ของนายนาจิบ ถูกเผยแพร่ในสื่อกระแสหลักอย่างช่องโทรทัศน์ เช่น TV3, TV2, astro awani และ Happy TV รวมทั้งในเพจ Facebook ทางการของนายนาจิบ และ Youtube ในขณะที่นายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดได้ไปหาเสียงที่ลิงกาวิ โดยสุนทรพจน์ของเขาถูกเผยแพร่แค่ในเพจ Facebook ของนายแพทย์มหาธีร์และเว็บไซต์ Ubah.tv เท่านั้น (Tang, 2018)

ในการเผยแพร่สุนทรพจน์ของนายแพทย์มหาธีร์ผ่านสื่อออนไลน์ครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการใช้พื้นที่สื่อออนไลน์ให้มีประโยชน์และไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงสื่อกระแสหลักที่รัฐบาลจำกัดพื้นที่อีกต่อไป อีกทั้งพรรคฝ่ายค้าน Pakatan Harapan ได้ปล่อยภาพยนตร์สั้นในเพจ Facebook ของเขาที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับนายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดที่อธิบายว่าทำไมเขาถึงกลับมาเข้าร่วมทางการเมืองอีกครั้งแก่เด็กทั้ง 2 คน โดยเด็กคนนั้นถามว่านายแพทย์มหาธีร์อายุมากถึง 93 แล้วทำไมยังมาทำงานอีก โดยนายแพทย์มหาธีร์กล่าวว่า “เพราะว่าฉันต้องทำงานบางอย่างเพื่อให้ประเทศเราเจริญอีกครั้ง เพราะความผิดพลาดในอดีตของฉันและเพราะเหตุการณ์บางอย่างที่เพิ่งเกิดขึ้น” นอกจากนี้ในภาพยนตร์สั้นนายมหาธีร์ยังบอกอีกว่า ตัวเขานั้นแก่มากแล้ว มีเวลาไม่มาก แต่เขาจะพยายามอย่างดีที่สุดในการทำงานเพื่อสร้างประเทศขึ้นอีกครั้งหนึ่ง (Vega, 2018)

ภาพที่ 1 ภาพยนตร์สั้น Harapan - Film Pendek untuk Malaysia

ภาพที่ 2 ภาพยนตร์สั้น Harapan - Film Pendek untuk Malaysia

ที่มา: Tree of Hope Productions, 2018

หลังจากการถูกเผยแพร่ไปเพียง 30 ชั่วโมง ภาพยนตร์สั้นเรื่องนี้ก็มีผู้เข้าชมถึง 250,000 คน สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่าการเข้ามาและการพัฒนาของเทคโนโลยีในโลกของสื่อออนไลน์เป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำการเมืองจะเข้าถึงประชาชนได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้สื่อกระแสหลักที่ถูกรัฐบาลควบคุมไว้อีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร การหาเสียง หรือการปล่อยภาพยนตร์สั้นล้วนแล้วแต่ใช้พื้นที่ออนไลน์ทั้งหมด ในยุคนี้ออนไลน์จึงสำคัญมากในการเมืองมาเลเซีย

สรุป

การเปลี่ยนแปลงเริ่มคืบคลานเข้ามาในการเมืองมาเลเซียตั้งแต่ ปี 2008 – 2018 นับเป็นเวลากว่า 10 ปีที่พลังประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงประเทศโดยผ่านการเลือกตั้งที่ไม่ใช่พื้นที่ที่ชนชั้นนำสามารถผูกขาดได้อีกต่อไป

ปัจจัยทางการเมือง ถือว่ามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศมาเลเซียมาก จากอดีตที่ผ่านมาเลเซียมีพลวัตและการตื่นตัวทางการเมืองน้อยมากรวมทั้งรัฐบาลที่ควบคุมสื่อกระแสหลักอย่างเข้มงวด ทำให้ประชาชนไม่สามารถที่มีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากเท่าไรนัก ส่งผลให้กระแสตื่นตัวทางการเมืองเริ่มเด่นชัดขึ้นในรูปแบบของการทะเลาะเบาะแว้งเสียงให้แก่ฝั่งตรงข้ามรัฐบาลมากกว่า โดยเริ่มจากเหตุการณ์ที่แนวร่วมรัฐบาล Barisan Nasional (BN) ที่นำโดยพรรคอัมโนสูญเสียที่นั่งในสภาให้แก่พรรคฝ่ายค้านโดยคิดเป็น 63.06%/36.94% ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกที่พรรครัฐบาลสูญเสียที่นั่งให้พรรคฝ่ายค้านมาขนาดนี้ นับตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรก ในปี 1955 อีกทั้งยังเกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า “Chinese tsunami” ในปี 2013 ที่ผู้มาสิทธิเลือกตั้งเชื้อสายจีน ลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคฝ่ายค้าน DAP ซึ่งมีกลุ่มคนจีนเป็นกำลังหลัก ส่งผลให้รัฐบาลสูญเสียที่นั่งสภาท้องถิ่นเพิ่มในรัฐปีนัง รัฐสลังงอร์ และรัฐยะโฮร์ ซึ่งเดิมเป็นฐานเสียงของรัฐบาล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการนโยบายต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรมกับคนเชื้อสายจีนและเรื่องทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาล

ภายใต้พรรค UMNO

ความไม่พอใจของประชาชนต่อรัฐบาลมีเพิ่มมากขึ้นในทุกเชื้อชาติไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มคนจีนอีกแต่ไปเกิดการชุมนุมที่สะท้อนถึงความไม่พอใจของคนในชาติขึ้น คือการชุมนุม “Bersih” ที่สื่อความหมายถึงการที่บริสุทธิ์ยุติธรรม การชุมนุมนี้เกิดขึ้น 4 ครั้งโดยแต่ละครั้งจะมีชื่อเรียกร้องการชุมนุมโดยมีชื่อเรียกร้องที่เป็นรูปธรรม 8 ประการ (Our demands) ที่มีจุดมุ่งหมายที่ทำให้การเลือกตั้งมีประชาธิปไตยที่ใสสะอาดและการเลือกตั้งที่ยุติธรรม โดยชุมนุมประท้วงครั้งที่ใหญ่ที่สุดและแตกต่างจากครั้งก่อน ๆ ที่เป็นการชุมนุมชั่วคราวเพียง 1 วันและยุติ แต่ในการชุมนุม Bersih 4.0 เป็นการชุมนุมข้ามคืน ในการชุมนุมครั้งนี้เป็นผลพวงมากจากการชุมนุมครั้งก่อน ๆ ที่สะท้อนความไม่พอใจของประชาชนมาเลเซีย มีชื่อเรียกร้องต่าง ๆ ที่ไม่ต่างจากครั้งก่อน ๆ มากนัก แต่เหตุผลที่สำคัญคือเพื่อเรียกร้องให้นายนาจิบ ราซัค ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

การเรียกร้องให้นายนาจิบ ราซัค ลาออกจากตำแหน่งนั้นเนื่องจากมีบทความ “Report Prime Minister Najib Razak’s Personal Accounts Linked To 1MDB Money Trail Malaysia Exclusive!” ใน Wall Street เปิดเผยว่ามีการโอนเงินราว ๆ 700 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐ เข้าบัญชีส่วนตัวของนายนาจิบ รวมถึงถูกกล่าวหาว่าบริหารจัดการกองทุนผิดพลาด ก่อให้เกิดความเสียหายและหนี้สิน ในการชุมนุมครั้งนี้ยังกล่าวถึงเหตุการณ์ที่มีการถอดถอนอัยการสูงสุด และถอดถอนรัฐมนตรีคนต่าง ๆ ที่พูดถึงประเด็นปัญหากองทุน 1MDB นอกจากนี้นางโรสมะห์ มั่นซูร์ ภรรยาของนายนาจิบ ราซัค ยังมีชื่อเสียงในเรื่องของการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ในขณะที่ประเทศประสบปัญหาเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีข่าวว่านางโรสมะห์ ได้ใช้เงินจากบริษัท 1MDB ในการซื้อเครื่องเพชรอีกเป็นจำนวนเงินมหาศาล

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในประเทศมาเลเซีย ประชาชนส่วนใหญ่มีค่าครองชีพในชีวิตประจำวันที่สูงขึ้น รวมถึงการเติบโตของค่าจ้างที่ชะลอตัว

นอกจากปัจจัยที่สำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงนี้คือรัฐบาลภายใต้การนำของนายนาจิบ ราซัค ที่ประกาศใช้ระบบภาษีสินค้าและบริการ Good and Service (GST) ที่มีการจัดเก็บภาษี 6% ทุกครั้งที่มีการชำระเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการ ส่งผลให้ทุก ๆ สิ่งในชีวิตประจำวันนั้นมีราคาพุ่งสูงขึ้นแม้แต่สินค้าที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบที่หนักหนาสาหัสมากสำหรับประชาชนมาเลเซีย

อีกทั้งนอกจากนี้รัฐบาลชุดใหม่ภายใต้การนำของนายแพทยมหาธีร์ โมฮัมหมัดต้องจ่ายค่าปรับเพื่อระงับโครงการสาธารณูปโภคพื้นฐานของจีนสองโครงการ คือ East Coast Rail Link และ โครงการท่อส่งแก๊ส เป็นจำนวนเงินกว่า 2000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งดำเนินการโดย บริษัทในเครือของไชน่าเนชั่นแนลปิโตรเลียมคอร์ปอเรชัน เนื่องจากโครงการเหล่านี้ยังไม่จำเป็นต่อการใช้งานและขณะนี้มาเลเซียยังเผชิญกับภาวะหนี้สาธารณะที่สูงขึ้น

ปัจจัยทางสังคมก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดจุดเปลี่ยนทางการเมืองในมาเลเซีย เนื่องจากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงช่วงอายุของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่ถือว่าเป็นคนรุ่นใหม่และเป็นฐานเสียงของการเลือกตั้งที่มีการตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ต้องการบรรยากาศทางการเมืองใหม่ ๆ และเบื่อหน่ายต่อการบริหาร

ประเทศของพรรคการเมืองเดิม ๆ อีกทั้งมาตรการการเลือกตั้งที่รัฐบาลกำหนดขึ้นไม่เป็นธรรมและเอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเองส่งผลให้ความไม่พอใจของประชาชนเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ชัยชนะของพรรคร่วมฝ่ายค้าน Pakatan Harapan ยังมาจากความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อนายแพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัดที่หวนคืนสู่วงการการเมืองอีกครั้งหนึ่ง ในอดีตที่ผ่านมา นายแพทย์มหาธีร์ เคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและปกครองมาเลเซียมายาวนานถึง 22 ปี ได้สร้างผลงานไว้มากมาย เช่นการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997, นโยบาย Look east และ Vision 2020 ที่ประชาชนเชื่อมั่นและเชื่อใจว่าเขาจะสามารถทำให้มาเลเซียกลับมารุ่งเรืองอีกครั้งดังเช่นในอดีต

ปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งคืออิทธิพลของสื่อโซเชียลมีเดีย ในช่วงแรกที่อินเทอร์เน็ตยังไม่เกิดขึ้นและแพร่หลายมากนัก ทำให้การรับรู้ของประชาชนจำกัดเฉพาะสื่อกระแสหลักที่ถูกควบคุมจากรัฐบาลอย่างเข้มงวด แต่ในยุคหลังการเข้ามาของสื่อออนไลน์ทำให้การรับรู้ของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้นจาก Facebook, Twitter, Blog, YouTube โดยไม่จำเป็นต้องต้องรับเฉพาะกระแสหลักอีกต่อไป

การแพร่หลายที่มากขึ้นและทั่วถึงของสื่อออนไลน์ส่งผลให้รัฐบาลผ่านข้อกฎหมายป้องกันข่าวเท็จเพื่อควบคุมโลกออนไลน์โดยเฉพาะ แต่ก็ไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด อีกทั้งการเกิด Facebook live ทำให้การหาเสียงของฝ่ายค้านเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้นและไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่สื่อกระแสหลัก รวมถึงพรรคฝ่ายค้านยังใช้ประโยชน์จากพื้นที่สื่อออนไลน์ในการปล่อยภาพยนตร์สั้นเรียกคะแนนเสียงจากประชาชนได้อย่างท่วมท้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนเห็นถึงสื่อออนไลน์ที่เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศมาเลเซีย และพื้นที่ (space) ทางการเมืองของมาเลเซียไม่ได้จำกัดอยู่ที่เวทีการอภิปรายตามสถานที่ต่าง ๆ เท่านั้น หากแต่ได้ขยายปรับรูปแบบไปเป็น ‘Digital Politics’ หรือการเมืองใหม่ในโลกดิจิทัลแล้ว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- นิอับลุรากีบ บินนิฮ์สซัน. (2558). *การเมืองมาเลเซียเดือด ! นายกรัฐมนตรีมาเลเซียปลดรองนายกรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง*. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2558, จาก http://nikrakib.blogspot.com/2015/07/blog-post_28.html?m=1
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2561). *การ “ปฏิวัติ” ผ่านคูหาเลือกตั้งที่มาเลเซีย*. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.the101.world/election-malaysia/>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์. (2559). *การจัดเก็บสินค้าและบริการ (GST) ของมาเลเซีย*. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2558, จาก [https://kualalumpur.thaiembassy.org/th/content/63517-การจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการ-\(gst\)-ของมาเลเซีย](https://kualalumpur.thaiembassy.org/th/content/63517-การจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการ-(gst)-ของมาเลเซีย)
- สีดา สอนศรี และคณะ. (2559). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : หนึ่งทศวรรษก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน* (พ.ศ. 2550-2558), กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Chesof, R. (2556). *โค้งสุดท้าย เลือกตั้งมาเลเซีย...จะเกิดการ Change หรือไม่*. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2561, จาก <http://rosenan.blogspot.com/2013/05/normal-0-false-false-false-en-my-ja-th.html>
- PITVNEWS. (2561). *โครงการวิจัย “พลวัตทางการเมือง เรื่องการเลือกตั้งและประชาธิปไตย: ประจักษ์ ก้องกีรติ*. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=ZBwxfhj8uwE>

ภาษาอังกฤษ

- 1MDB. (2014). *About Us What We do*. Retrieved November 17, 2018, from <http://www.1mdb.com.my/about-us/what-we-do>
- Amanda Erickson. (2018). *Malaysia cancels two big Chinese projects, fearing they will bankrupt the country*. Retrieved November 7, 2018, from https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/malaysia-cancels-two-massive-chinese-projects-fearing-they-will-bankrupt-the-country/2018/08/21/2bd150e0-a515-11e8-b76b-d513a40042f6_story.html?utm_term=.8423056404b1
- Bersih. (2015). *Bersih & Adil Network Sdn Bhd, BERSIH 4*. Retrieved November 17, 2018, from <http://www.bersih.org/rallies/bersih4/>

- Department of Statistics Malaysia Official Portal. (2017). *Report on Household Expenditure Survey 2016*. Retrieved November 17, 2018, from https://www.dosm.gov.my/v1/index.php?r=column/cthemebByCat&cat=323&bul_id=WnZvZWNVeDYxKzJjZ3RlUWVYU2s2Zz09&menu_id=amVoWU54UTl0a21NWmdhMjFMMWcyZz09#
- Ruxyn, T. (2018). *Najib & Mahathir To Battle It Out By Delivering Their Final GE14 Address At The Same Time*. Retrieved December 1, 2018, from <https://says.com/mynews/ge14-eve-najib-and-mahathir-to-deliver-live-speeches-at-10pm>
- The Straitstime. (2015). *What you need to know about Malaysia's Bersih movement*. Retrieved November 17, 2018, from <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/what-you-need-to-know-about-malysias-bersih-movement>
- Tree of Hope Productions. (2018). *Harapan - Filem Pendek untuk Malaysia*. Retrieved December 1, 2018, from <https://www.youtube.com/watch?v=YWmCAWhBM3I>
- Vega, R. (2018). *Watch Mahathir's Latest Heartfelt Video That's Touching Malaysians' Hearts*. Retrieved December 1, 2018, from <https://www.worldofbuzz.com/watch-mahathirs-latest-heartfelt-video-thats-touching-malaysians-hearts/>

กษัตริย์อัครมหาราช: โลกทัศน์การอยู่ร่วมกันในพหุสังคม

บทคัดย่อ _____

อับดุลเราะฮมาน มูเก็ม¹

บทความวิจัยชิ้นนี้ศึกษาอัตชีวประวัติของท่านกษัตริย์อัครมหาราช (1542-1605) ซึ่งเป็นกษัตริย์ของอาณาจักรโมกุลที่ปกครองสังคมพหุความเชื่อ วัฒนธรรม และหลักคำสอนศาสนา โดยมีเป้าหมายดังนี้ (1) ทำความเข้าใจชีวิตและวิถีการปฏิบัติของท่านอัคร (2) ทำความเข้าใจมุมมองและโลกทัศน์ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางพหุสังคมของท่านอัคร การศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ นักวิชาการชาวไทยและชาวอินเดียที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม และแนวคิดพหุวัฒนธรรม จำนวน 11 ท่าน ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยได้จำแนกและจัดระบบข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ แล้ววิเคราะห์สรุปอุปนัยเพื่อหาบทสรุปร่วมกัน โดยเปรียบเทียบเหตุการณ์กับเหตุการณ์อื่นเพื่อหาความเหมือนและความต่างที่เกิดขึ้น แล้วนำมาวิเคราะห์ให้เห็นด้วยการพรรณนาและอธิบาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชีวิตและการปฏิบัติของท่านอัครได้นำเสนอแนวคิดการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย 2) โลกทัศน์ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางพหุสังคมของท่านอัครนั้นมุ่งเน้นการสร้างสันติภาพที่ส่งเสริมวัฒนธรรมสันติภาพ เช่น การก่อตั้ง “อิบาตะฮ์ กานา” เพื่อเป็นแหล่งชุมนุมปวงปราชญ์หลากหลายความเชื่อ และการขับเคลื่อนนโยบาย “ดีน อีลาฮี” เพื่อหลอมรวมทุกคนให้เป็นหนึ่งเดียว แม้จะมีการวิพากษ์และมุมมองที่แตกต่างจากปวงปราชญ์ทั้งหมดเหล่านี้ถือเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในพหุสังคม

ผู้วิจัยมีข้อข้อเสนอแนะว่า ผู้ปกครอง นักบริหาร ผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้งสถาบันการศึกษา ครูบาอาจารย์สามารถนำมุมมองและโลกทัศน์การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายของท่านอัครไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมเพื่อหนุนเสริมสันติภาพในสังคม

คำสำคัญ: ท่านอัครมหาราช โลกทัศน์ การอยู่ร่วมกัน พหุสังคม

Received: 20 October 2022 Revised: 19 December 2022 Accepted: 22 December 2022

¹ อาจารย์นักวิจัย (AR-5) ประจำหน่วยปฏิบัติการวิจัยเอเชียใต้ศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาคารประชาธิปไตย-รำไพพรรณี ชั้น 7 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330.
อีเมลล์ผู้เขียน: Abdunrohman.M@chula.ac.th

Akbar The Great: The Co-Existence Perspective in a Plural Society

Abstract

Abdunrohman Mukem²

This article examines the administration of the different religions, civilizations, and philosophies within the Mughal Empire during the reign of King Akbar the Great (1542–1605). The study's goals are to i) understand King Akbar's life and actions and (ii) understand Akbar's views on cohabitation in plural societies. The 11 key informants included Thai and Indian scholars with expertise in history, politics, government, society, culture, and multiple society perspectives. Data collection is done through participant observation, in-depth interviews, and documentary research including field notes. The researcher provides a typology and taxonomy of the data in order to carry out an analytical induction and componential analysis. The study also offers an analysis and description of the case.

The findings show that King Akbar's life and ways of life promoted ideas for coexistence in plural societies. With the formation of the "Ibadat Khana" platform for multifaith thinkers and the announcement of the "Deen Ilahi" of assimilation for all people to become one, Akbar's coexisting attitude and viewpoint in multiple societies foster the peace culture. This approach was supported by academics, but it was related to promoting a culture of peace, which is the basis for cohabitation in plural communities. In order to maintain societal peace, the governor, manager, policy maker, educational institution, and lecturer can make use of Akbar's perspective of coexistence in plural societies based on the social environment.

Keywords: Akbar The Great, Perspective, Co-Existence, Plural Society.

Received: 20 October 2022 Revised: 19 December 2022 Accepted: 22 December 2022

²Academic Researcher (AR-5), Research Unit for South Asian Studies, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, 7th Floor, Prajadhipok-Rambhai Barni Building, Phyathai Road, Bangkok 10330. Author Email: Abdunrohman.M@chula.ac.th

บทนำ

อินเดียเป็นสังคมเก่าแก่ที่เชื่อมร้อยพหุความเชื่อ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมของผู้คนให้ดำรงอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีและปรองดอง โดยแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดในยุคสมัยต่าง ๆ ทั้งผู้ครองนครและปวงปราชญ์ต่างแสดงให้เห็นผ่านแนวคิด หลักคำสอน และแนวทางปฏิบัติ หนึ่งในนั้นคือ ท่านกษัตริย์อัครมหาราช หลังจากนี้จะเรียกว่า “ท่านอัคร” ผู้ครองนครที่ได้รับการยอมรับในฐานะ “ผู้ประนีประนอม” เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสอดคล้องกับสโลแกนสำคัญคือ “เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย” ของอินเดีย ซึ่งหลอมรวมความนึกคิด ภาษา ศิลปะ ประเพณี พิธี ศาสนา จารีต และอื่น ๆ ไม่ต่างจากผืนผ้าที่ประกอบด้วยด้ายหลากเส้น หลายนี้อ หลากสี และหลายคุณภาพได้ถักทอขึ้นเป็น “สังคมอินเดีย” (กรุณา กุศลาสัยและเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2543: 162) ความหลากหลายข้างต้น มิได้หมายความว่า สังคมอินเดียปราศจากความขัดแย้งระหว่างความเชื่อ แต่ความขัดแย้งเหล่านั้นเกิดจากผลประโยชน์ทางเมือง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลที่ได้สรุปว่า ปัญหาการแตกแยกในอินเดียไม่ได้เกิดจากระบบสังคม แต่เกิดจากวิถีแห่งการเมืองที่พยายามหาผลประโยชน์จากความขัดแย้งดังกล่าว” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 1, สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2563)

ยิ่งไปกว่านั้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพิ่งปรากฏอย่างหนักหน่วงในช่วง 200 กว่าปีมานี้เอง กล่าวคือจักรวรรดิอังกฤษใช้นโยบาย “Divide and Rile” หรือ “แบ่งแยกและปกครอง” เพื่อควบคุมคนได้ง่ายขึ้น จนกระทั่งมรดกความขัดแย้งนี้สะสมและปะทุขึ้นอีกครั้งในปี 1947 ขณะเอกราชอินเดีย และในเวลาต่อมา จนพันธมิตรการผู้คนให้จมปลักกับความขัดแย้งมากระทั่งปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ การเมืองจึงมีส่วนผลักดันให้เกิดความเกลียดชัง เพราะการเมืองคือส่วนแบ่งของผลประโยชน์ ปัญหาความขัดแย้งในอินเดียนั้นจึงไม่ใช่เรื่องของศาสนาและความแตกแยกของผู้คน แต่เป็นเรื่องของกองทัพและผลประโยชน์ (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 2, สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2563) เราจึงเห็นว่า การทำสงครามส่วนใหญ่เป็นสงครามทางการเมืองมากกว่าศาสนาหรือความเชื่อ เพราะอินเดียมีพื้นฐานความเป็นพหุสังคมตั้งแต่เดิมอยู่แล้ว พวกเขาเกิดมาด้วยความต่างและความหลากหลาย” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 3, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2564)

อย่างไรก็ตาม สังคมอินเดียยังมีกลิ่นอายความรัก ความสามัคคี การอยู่ด้วยกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยเห็นได้จากแนวทางการขับเคลื่อนสังคมพหุความเชื่อของท่านอัครที่พยายามสร้างความรู้และความเข้าใจระหว่างศาสนิกผู้อยู่ภายใต้การปกครอง จนกระทั่งสังคมอินเดียดำเนินไปตามท่วงทำนองแห่งการประนีประนอมเน้นย้ำถึงการกิจแห่งความรักและการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่เสนอว่า “อินเดียเป็นประเทศที่มีนักปรัชญา นักคิด นักเคลื่อนไหวเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมความเชื่อที่หลากหลาย แต่สามารถร่วมมือกันและขับเคลื่อนประเด็นสำคัญของสังคมจนบรรลุผลสำเร็จ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 4, สัมภาษณ์, ศุกร์ที่ 11 กันยายน 2563) แม้หลังจากแบ่งแยกระหว่างอินเดียและปากีสถานแล้ว เราก็ยังเห็นมรดกความรักระหว่างความเชื่อเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี หนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนนั้นก็คือ “วิกอร์” (Vigar) ชายอายุครบ 13 ปีและย้ายมาอยู่ปากีสถานในช่วงเอกราช โดยทิ้งสายตระกูล รวมทั้งเครือญาติที่วาง

รกรากในเมืองเมรุต (Meerut) ประเทศอินเดียมากกว่า 350 ปี ซึ่งวิกอร์เล่าว่า “ทุกวันนี้ ครอบครัวของเรามีรายได้ครึ่งหนึ่งจากสวนมะม่วงในเมืองเมรุต โดยผู้ที่คอยดูแลสวนนั้นคือเพื่อนบ้านชาวฮินดูและซิกข์” (Zakaria, 2015: 35) จะเห็นได้ว่า “การสละบั้นแผ่นดินในวันเอกราชก็ไม่สามารถสละบั้นสายสัมพันธ์ของพวกเขาได้” ผู้ให้ข้อมูลจึงมองว่าการอยู่ร่วมกันด้วยความรักและการอดทนอดกลั้นนั้นถือเป็นลักษณะเด่นของสังคมอินเดีย (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 5, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2563)

งานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการชี้ชวนผู้อ่านให้เห็นถึงเนื้อแท้ของสังคมอินเดียและการดำรงอยู่ของผู้คนตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในสมัยการปกครองของกษัตริย์อักษรรักษา ที่พยายามสะท้อนภาพของผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย ซึ่งถือเป็นมรดกทางความคิดที่สำคัญของสังคมเพื่อสร้างความรักและความสามัคคี ด้วยความจำเป็นเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงพยายามศึกษาและทำความเข้าใจโลกทัศน์การอยู่ร่วมกันดังกล่าวให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษาจำนวนมากพูดถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีในสังคมอินเดีย ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแค่เพียงบางส่วน หนึ่งในนั้นคือ อาบิด ฮุเซ็น (S. Abid Husain) เรื่อง “The National Culture of India” ที่ได้นำเสนอว่าชาติอินเดียและวัฒนธรรมแห่งชาตินั้นให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมความเป็นเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย อินเดียมีมรดกแห่งความหลากหลาย ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกออกไปจากสังคมอินเดียได้ (Husain, 1978: xiv) ข้อความข้างต้นสอดคล้องกับงานเขียนของจันตรา มุซัฟฟาร์ (Chandra Muzaffar) เรื่อง “Politics, Religious Resurgence and Conflict in Asia” ที่ได้นำเสนอว่า ความขัดแย้งของผู้คนในสังคมนั้นมิได้ขัดแย้งโดยพื้นฐานของศาสนาหรือหลักคำสอน แต่ขัดแย้งเพราะใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ อีกทั้ง ความขัดแย้งในนามศาสนานั้นเกิดขึ้นน้อยมากในอดีต โดยเฉพาะในสมัยการปกครองของท่านอักษรรักษาและในยุคสมัยก่อนการเข้ามาของอาณานิคม สังคมในเอเชียใต้มีความสงบสุขมากและไม่มีความขัดแย้งทางด้านศาสนาอย่างเช่นปัจจุบัน” (Muzaffar, 2001: 249-251)

อย่างไรก็ตาม หนึ่งในแนวคิดสำคัญที่คอยขับเคลื่อนหล่อหลอมความหลากหลายของสังคมในปัจจุบันคือ “วัฒนธรรมสันติภาพ” (A Culture of Peace) ซึ่งถูกใช้เป็นครั้งแรกโดย UNESCO เมื่อปี 1989 เพื่อส่งเสริมสันติภาพในสังคม ต่อมาได้มีการประชุมและการจัดสัมมนา รวมทั้งข้อตกลงสันติภาพสำคัญ ๆ ระดับโลกตั้งแต่ปี 1995-2000 ซึ่งมีมากกว่า 34 ครั้ง (Federico Mayor, 2011: 10-11) ทางสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ได้ออก “ปฏิญญาว่าด้วยวัฒนธรรมสันติภาพ” (Declaration on a Culture of Peace) ในวันที่ 13 กันยายน 1999 โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างวัฒนธรรมสันติภาพเกี่ยวกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในเดือนพฤศจิกายน 2009 ทางสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ใช้ “Resolution” สนับสนุนการสานเสวนาระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสันติภาพ โดยนิยาม “วัฒนธรรมแห่งสันติภาพ” ตาม Resolution A/RES/52/13 Culture of Peace and A/RES/53/243,

“Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace” ซึ่งระบุว่า “วัฒนธรรมสันติภาพคือ การสร้างค่านิยม มุมมอง พฤติกรรมและแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อปฏิเสธความรุนแรงและความขัดแย้งด้วยการเข้าไปสู่รากเหง้าของสาเหตุเพื่อแก้ปัญหาผ่านการสานเสวนาและสร้างความร่วมมือในรูปแบบของปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กร และรัฐ”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาชีวิตและวิถีการปฏิบัติของท่านอักษรมหาราช
2. เพื่อศึกษามุมมองและโลกทัศน์ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางพหุสังคมของท่านอักษรมหาราช

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้ “การวิจัยเชิงคุณภาพ” ด้วยการเก็บข้อมูลทางวิชาการหลากหลายรูปแบบทั้งในและต่างประเทศ ตั้งแต่กรกฎาคม 2563-เมษายน 2564 ผู้วิจัยขออนุมัติ “จริยธรรมการวิจัยในคน” เมื่อได้รับการอนุมัติเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเริ่มศึกษาโดยมีเครื่องมือในการวิจัยคือ 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) เป็นการเก็บ “ข้อมูลทุติยภูมิ” (secondary data) ซึ่งได้จากหนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วารสาร บันทึกรายบุคคล รวมถึงข้อมูลต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง 2) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลที่ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (in-depth interviews) ทั้งนักวิชาการชาวไทยและชาวอินเดียจำนวน 11 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับอินเดีย ทั้งด้านประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม และแนวคิดพหุวัฒนธรรม

ผู้วิจัยเริ่มติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีแบบบันทึกภาคสนาม (field notes) ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งชาวไทยและชาวอินเดียจาก 5 พื้นที่คือ กรุงเทพฯ นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี และยะลา รวม 11 ท่าน เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรมอินเดียในยุคสมัยของท่านอักษรมหาราช รวมทั้งมุมมอง โลกทัศน์การอยู่ร่วมกันในพหุสังคมด้วยถ้อยคำที่ถ้อยอาศัยระหว่างผู้คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหล่านี้เคยอาศัยอยู่ในอินเดีย หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดเทป แล้วแปลเป็นภาษาไทย โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องด้วยการเทียบสำนวนและความเที่ยงตรงของข้อมูล ต่อมาผู้วิจัยได้นำข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดวัฒนธรรมสันติภาพ 4 ประเด็นสำคัญคือ (1) ส่งเสริมวัฒนธรรมสันติภาพผ่านการศึกษา (2) ส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบ (3) สร้างความเข้าใจ การอดทนอดกลั้น และความสามัคคี (4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ข้อมูล และองค์ความรู้ ต่อมาผู้วิจัยนำมาจำแนกและจัดระบบข้อมูล (typology and taxonomy) ออกเป็นหมวดหมู่ แล้ววิเคราะห์สรุปอุปนัย (analytic induction) เพื่อหาบทสรุป แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยการพรรณนาและอธิบาย ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับกษัตริย์มหาราชและแนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้นเป็นแค่เพียงบางส่วนของงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ จึงนำมาวิเคราะห์และนำเสนอเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่ใช้ชีวิตในพหุสังคม

ผลการศึกษา

1. ชีวิตและวิถีการปฏิบัติของท่านอัคร

จากการศึกษาพบว่า ท่านถือกำเนิดในคืนพระจันทร์เต็มดวงตรงกับวันที่ 14 เดือนชะบาน ฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 949 หรือวันที่ 23 พฤศจิกายน 1542 บางสายรายงานบอกว่า ท่านอัครกำเนิดวันที่ 15 ตุลาคม 1542 ณ เมืองอามร์กอต (Amarkot) หรือสินธ์ ปัจจุบันคือปากีสถาน บิดาชื่อ ท่านฮูมาเยน (Humayun Padshah: 1508-1556) หรือ Emmaupaxda มุสลิมเชื้อสายซุนนีย์ ส่วนมารดาคือ ท่านหญิงฮามิดะฮ์ บานู บิกัม (Hamida Banu Begum: 1527-1604) สตรีชีอะฮ์ชาวอิหร่าน ทั้งสองแต่งงานกันเมื่อเดือนกันยายน 1541 ท่านฮูมาเยนพระราชทานนามลูกน้อยว่า “บัดรุদ্ดีน” (Badru-al-Deen) ซึ่งหมายถึง “ศาสนาแห่งพระจันทร์เต็มดวง” และมีชื่อท้ายคือ “อัคร” หมายถึง “ยิ่งใหญ่ที่สุด” แต่คุณตาของท่านตั้งชื่อว่า “อาลี อัคร” (Ali Akbar)

อย่างไรก็ตาม ท่านอัครยังมีอีกชื่อคือ “ญาลาลุดดีน มุฮัมมัด อัคร” (Jalal al-Din Muhammad Akbar) ซึ่งถูกตั้งหลัง “พิธีเข้าสู่นิต” หรือ “การขลิบปลายอวัยวะเพศชาย” ในเดือนมีนาคมปี 1546 ขณะอายุเกือบ 4 ขวบ (Srivastava, 1965: 3) นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จึงนิยมเรียกชื่อท่านว่า “อาบู อัล-ฟัต ญาลาล อุดดีน มุฮัมมัด อัคร” (Abu Al-Fat Jalal al-Din Muhammad Akbar) หรือ “Mahumet Zelabdin Echebar” มากกว่า “บัดรุদ্ดีน มุฮัมมัด อัคร” นั่นเอง (Smith, 1917: 15-19) ท่านฮูมาเยนจัดงานเลี้ยงฉลองการกำเนิดของท่านอัครขณะเดินทาง ด้วยการเทน้ำหอมลงในภาชนะแล้วตรัสว่า “นี่คือ ทั้งหมดที่ข้าพเจ้าพอจะจัดเตรียมได้ในวันเกิดของลูกชาย ข้าพเจ้าเชื่อว่า วันหนึ่งเขาจะเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลกไม่ต่างจากกลิ่นน้ำหอมที่ฟุ้งกระจายอยู่ในกระโจมแห่งนี้” (Srivastava, 1965: 2)

ท่านอัครมีเชื้อสายมาจากท่านอามิร ติมูร์ (Amir Timur: 1336-1405) ท่านบาบุร์ (Babur Shah: 1483-1530) และท่านฮูมาเยน (Smith, 1917: 9-12) นักวิชาการบางส่วนกล่าวว่า ท่านอัครสืบเชื้อสายจากสตรีตระกูลเจงกิส ข่าน (Chingis Khan) ซึ่งเป็นชาวมองโกลเลือดเนื้อเชื้อไขของ “Chagatai” หรือ “Jagatai” บุตรชายคนที่ 2 ของเจงกิส ข่าน ในขณะที่นักวิชาการชาวยุโรปมองว่า อัครนั้นมีเชื้อสายเติร์กมากกว่ามองโกล ส่วนมารดาของอัครนั้นเป็นชาวเปอร์เซีย กล่าวได้ว่า อัครนั้นมีเชื้อสายมาจาก 3 ส่วนคือ เติร์ก มองโกล และเปอร์เซียนั่นเอง อย่างไรก็ตาม การเติบโตของอัครในสังคมอินเดีย ทำให้ตนเองนั้นได้รับกลิ่นอายวัฒนธรรมฮินดูและได้รับแรงบันดาลใจจาก “ธรรมะ” (Dharma) ซึ่งเป็นหลักธรรมฮินดูในการปกครองผสมกับความเป็นเปอร์เซีย (Smith, 1917: 9-10)

ท่านอัครถูกเลี้ยงดูโดยแม่นมมากกว่า 10 คน ท่านได้รับการดูแลโดยมารดาของท่านแค่เพียง 1 ปีเท่านั้น หลังจากนั้นเดินทางไปยังเมืองกันดาฮาร์ ส่วนอัสการี (Askari) ก็ได้นำท่านอัครไปให้ภรรยาของตนดูแล ท่านอัครได้เจอมารดาอีกครั้งเมื่ออายุ 3 ขวบ (Srivastava, 1965: 3) แม่นมที่มีอิทธิพลต่ออัครมากที่สุดคือ “จิจิ อนากา” (Jiji Anaga) เนื่องจากดูแลท่านอัครตั้งแต่แบเบาะ สามีนางคือ “ซัมซุดดีน มุฮัมมัด” (Shamsu al-Deen Muhammad) นายทหารผู้คอยปรนนิบัติและเคียงบ่าเคียงไหล่ท่านฮูมาเยนในสมรภูมปี 1540 จนต่อมาซัมซุดดีน มุฮัมมัดถูกแต่งตั้งเป็น “พ่อเลี้ยงของอัคร” (Atgah) แต่ในปี 1562 ท่านกลับถูกสังหารโดย

“อัดฮัม ข่าน” (Adham Khan) พี่เลี้ยงของท่านอัคร โดยเป็นลูกของแม่หม่มท่านอัครอีกคนคือ “มาฮัม อนากา” (Maham Anaga) หัวหน้าแม่หม่มที่คอยดูแลท่านอัคร อย่างไรก็ตาม ท่านอัครได้รับการดูแลอย่างดีจากบรรดาพี่เลี้ยงของตน หนึ่งในนั้นคือ บัยราม ข่าน (Bairam Khan) (Smith, 1917: 20)

ในวัย 5 ขวบ ท่านอัครเริ่มเรียนหนังสือกับครูพิเศษประจำพระองค์ ซึ่งครูได้สอนให้ท่านรู้จักธรรมเนียมชาติรอบข้างมากกว่าเขียนอ่านในตำรา ท่านอัครเริ่มทำความรู้จักสัตว์ เรียนรู้ทักษะการบินของนกพิราบ ทำความเข้าใจธรรมชาติของอูฐ ม้า สุนัข รวมทั้งเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เช่น การขี่ม้า การต่อสู้ การใช้อาวุธ และอื่น ๆ ท่านอัครเริ่มเรียนรู้การอ่านด้วยการฟังทั้งคำพูดและบทกวีจากปวงปราชญ์ซุนฟี เช่น ท่านฮาฟิส และท่านญาลูดดีน รุมี (Smith, 1917: 22) ในปี 1551 ท่านอัครถูกแต่งตั้งเป็นผู้ปกครองเมืองฆอซนิ (Ghazni) จนถึงปี 1554 หลังฮินดาล (Hindal) ผู้นำคนเก่าเสียชีวิต หลังจากนั้น ท่านฮุมายูนได้แต่งตั้งทีมผู้ช่วยบริหารราชการแผ่นดินให้กับท่านอัคร ซึ่งนำโดย “มุมิน ข่าน” (Mumin Khan) และ “บัยราม ข่าน” (Bairam Khan) นายทหารชาวเติร์ก (Srivastava, 1965: 3)

หลังจากท่านฮุมายูนสวรรคตในวันที่ 27 มกราคม 1556 ท่านอัครทรงเสด็จขึ้นครองราชย์แทน (1556-1605) ขณะอายุ 14 พรรษา ซึ่งตรงกับวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 1556 ณ เมือง Kalanaur โดย 3 วันก่อนหน้านั้น ท่านได้ประกาศตนขึ้นครองราชย์ ณ เมืองเดลีมาแล้ว ท่านจึงเริ่มปกครองฮินดูสถานตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กองทัพถูกดูแลโดย “บัยราม ข่าน” ส่วนเมืองในทางตะวันตกเฉียงเหนือ ท่านได้แต่งตั้งผู้ปกครองจากสายตระกูลสุร (Sur Family) 2-3 คน เช่น นายทหารชาวฮินดูและรัฐมนตรีคนสำคัญที่มีชื่อว่า “เฮมู” (Hemu) ส่วนในพื้นที่คาบูลนั้นปกครองโดย “มิรซา มุฮัมมัด ฮากิม” (Mirza Muhammad Hakim: 1553-1585) น้องชายของท่าน โดยขึ้นตรงกับปาซาร์แห่งเดลีภายใต้การปกครองของท่าน พื้นที่เขตเบงกอลนั้นถูกปกครองโดยนายทหารชาวอัฟกัน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ส่วนที่เหลือ ซึ่งขึ้นตรงต่อปาซาร์แห่งเดลี เช่น เดกกันแห่งซันเดซ (Deccan State of Shandesh) เบราร (Berar) บิดาร์ (Bidar) อะหมัดนคร (Ahmadnagar) โกลคอนดา (Golkonda) และพิจาปูร์ (Bijapur) หรือบางส่วนก็เป็นอิสระ ซึ่งไม่ถูกปกครองโดยผู้ใด (Smith, 1917: 32)

อย่างไรก็ตาม สังคมอินเดียในยุคดังกล่าวได้รับกลิ่นอายจากวัฒนธรรมเติร์กและเปอร์เซียเป็นอย่างดี เนื่องจากภาษาตุรกีและเปอร์เซียนั้นถูกใช้ในศาลของราชวงศ์โมกุล ซึ่งเป็นภาษาราชการทั้งสื่อสารและเขียนอ่าน ภาษาดังกล่าวจึงมีอิทธิพลต่อภาษาฮินดูในเวลาต่อมา อัดฮัมประวัติของท่านอัครนั้นได้เขียนขึ้นครั้งแรกเป็นภาษาตุรกี ซึ่งท่านก็ได้ยืนยันด้วยพระองค์เองว่า ท่านได้เขียนประวัติของตนเองด้วยภาษาตุรกี ต่อมามีการแปลเป็นภาษาเปอร์เซีย และภาษาอังกฤษ (Smith, 1917: 10-11) แม้ภาษาเปอร์เซียจะใช้กันในศาลราชวงศ์โมกุล แต่สำหรับปวงปราชญ์และชาวมุสลิมนั้นก็ใช้ภาษาอาหรับด้วยเช่นเดียวกัน (Pierre Du Jarric, 1926: 13)

ชีวิตและคนรอบข้าง ตลอดจนการคลุกคลีกับผู้คน ถือเป็นส่วนหนุนเสริมสำคัญให้ท่านอัครขับเคลื่อนแนวคิดการอยู่ร่วมกันในพหุสังคม โดยเฉพาะชีวิตคู่ ซึ่งท่านอัครมีภรรยาทั้งสิ้น 15 คน ภรรยาของท่านมีทั้งพระธิดาของกษัตริย์เมืองต่าง ๆ เช่น ในปี 1557 อภิเษกกับพระธิดาของกษัตริย์ฮินดัล มิรซา (Hindal Mirza) ผู้เป็นลูก หรือหลานสาวของท่านบาบู ผู้เป็นลูกพี่ลูกน้องกับท่านอัคร นอกจากนี้ ในปี 1562 ได้อภิเษกกับ

“โจดา บัย” (Jodha Bai) ราชินีสาวฮินดู-ราชบุตร (Hindu-Rajput) ซึ่งเป็นธิดาของราญา พราหมาล (Raja Bharmal) ผู้ครองนครอัมเบอร์ (Amber) โดยต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “มาเรียม ซามานี” (Mariam Zamani) โดยมีบุตรร่วมกัน 1 คนคือ “นุรุดดีน มุฮัมมัด ซาลิม” (Nur-ud-Din Muhammad Salim) หรือที่เรียกว่า “ญาฮันگیر” (Jahangir)

ในปี 1570 ท่านอัครได้อภิเษกกับองค์หญิงแห่งเมืองราชบุตร (Rajput) ซึ่งเป็นธิดาของกาฮานและในปีเดียวกันท่านได้อภิเษกกับธิดาสาวของราวัล ฮาร์ รัย (Rawal Har Rai) ผู้ปกครองเมืองจัยซาลเมอร์ (Jaisalmer) โดยมีลูกร่วมกันคือ เจ้าหญิงมาฮี บิกัม (Mahi Begum) ส่วนในปี 1575 ท่านอัครอภิเษกกับ “บัคการี บิกัม” (Bhakkari Begum) ธิดาของท่านสุลต่านมะมูดแห่งบัคการี (Sultan Mahmud of Bhakkar) และยังมีภรรยาคนอื่น ๆ ของท่านอีกหลายคน ซึ่งผู้วิจัยไม่ขอนำเสนอในที่นี้ อย่างไรก็ตาม การอภิเษกครั้งใหม่ของท่านนั้น ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นหลังภรรยาคนก่อนหน้าเสียชีวิต และมีเพียงไม่กี่คนที่ท่านอภิเษกขณะภรียายังมีชีวิตอยู่ กระนั้น การอภิเษกบางครั้งก็เป็นไปตามแนวทางของการเมือง

อย่างไรก็ตาม บั้นปลายของท่านอัครนั้นตรอมใจเนื่องจากปัญหาการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายภายในราชสำนัก จนเป็นที่มาของการล้มป่วยในวันที่ 3 ตุลาคม 1605 จนกระทั่งวันที่ 21 ตุลาคมอาการของท่านเริ่มแยลง ท่านจึงแต่งตั้ง “ญาฮันگیر” เป็นผู้สืบทอด ด้วยการสวมผ้าสร์บันโทกศีระชะ (Turban) ประจำตำแหน่งกษัตริย์และมอบดาบของท่านสุมาญนให้ ท่านอัครเสียชีวิตในช่วงกลางคืนของวันที่ 25 หรือ 26 ตุลาคม 1605 (Srivastava, 1965: 68-69) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางส่วนกล่าวว่า ท่านเสียชีวิตในวันที่ 27 ตุลาคม 1605 ณ เมืองฟาติฮปุร์ ซิกรี (Fatehpur Sikri) (Pierre Du Jarric, 1926: 13) ศพของท่านได้รับการจัดการตามความเชื่อของอิสลามและฝังไว้ ณ เมืองสินกันดรา (Sinkandra) ไม่ไกลจากเมืองอักกรา ประเทศอินเดีย (Srivastava, 1965: 69)

2. มุมมองและโลกทัศน์ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางพหุสังคมของท่านอัคร

จากการศึกษาพบว่า มุมมองและโลกทัศน์ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางพหุสังคมของท่านอัคร ท่านพยายามสร้างช่องทางในการแลกเปลี่ยนหรือทำความเข้าใจความต่างระหว่างความเชื่อ วิถีคิด วัฒนธรรม และอื่น ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ 2 ประเด็นสำคัญดังนี้

A- “อิบาดะฮ์ กานา” (Ibadat Khana) แหล่งชุมนุมปราชญ์หลากหลายความเชื่อ

ในปี 1553 ท่านอัครได้ก่อตั้งเมืองฟาติฮปุร์ ซิกรี (Fatehpur Sikri) เพื่อบ่งบอกถึง “ชัยชนะของอัคร” ซึ่งเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์โมกุลในปี 1571-1585 และได้ย้ายไปยังเมืองลาฮอร์ในเวลาต่อมา ท่านอัครได้สร้าง “อิบาดะฮ์ กานา” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำ 2 คำ คือ “อิบาดะฮ์” (Ibadat) ที่แปลว่า “การปฏิบัติศาสนกิจหรือการนมัสการ” และ “กานา” (Khana) ที่แปลว่า “ห้องพัก บ้าน หรือที่พักอาศัย” โดยหมายรวมว่า “ห้องปฏิบัติศาสนกิจในพระราชวังของท่านกษัตริย์อัคร ซึ่งเป็นห้องที่ใช้รวมตัวของบรรดาปวงปราชญ์และผู้นำทางจิตวิญญาณหลากหลายศาสนาและความเชื่อ เพื่อถกเถียงศาสตร์และองค์ความรู้ทางด้านศาสนาและแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งสอนหลักคำสอนของแต่ละศาสนาด้วย” ณ เมืองฟาติฮปุร์ ซิกรี ในปี 1575 และท่านได้เรียนเชิญปวงปราชญ์

มาถกเถียงและเสวนาประเด็นต่าง ๆ โดยจะมีกิจกรรมในทุกเย็นของวันพฤหัสบดี

“อโฆวตะฮู กานา” ได้หล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างท่านอัครกับมิตรสหายต่างความเชื่อและศาสนา ส่งผลให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งมีปราชญ์ผู้มุลลิมชุนนียนั้นนำโดยท่านมุลลา อับดุลลฮอย (Mulla Abdullah) แห่งเมืองซุลตอลปุร (Sultanpur) ท่านมุกชุลมุลค (Makhdum al-Mulk) และท่านเชค อับดุล นาบี (Shaikh Abdun Nabi) ส่วนปราชญ์ชีอะฮุนั้นนำโดยท่านฮาเกิม อาบูลฟาตีย (Hakim Abul Fateh) ท่านมุลลา มุฮัมมัด ยัซดี (Mulla Muhammad Yazdi) สำหรับปวงปราชญ์ซุนนีนั้นนำโดยท่านเชค ฟัยซี (Shaikh Faizi) ท่านมิลระ สุลไลมาน (Mirza Sulaiman) แห่งบาดักชาน (Badakhshan) (Srivastava, 1965: 51-54)

นอกจากนี้ ยังมีปราชญ์ชาวคริสต์ ซึ่งเป็นมิชชันนารีชาวโปรตุเกสจากเมืองกัว (Goa) และอื่น ๆ ซึ่งท่านอัคร ได้เชิญมิชชันนารีชาวคริสต์ 3 กลุ่มเข้ามาพักอาศัยในพระราชวังเพื่อสอนหลักธรรมของคริสต์ศาสนา รวมถึงหลักปฏิบัติ ชาวคริสต์กลุ่มแรกที่เข้ามาคือ ท่านรูดอล์ฟ อากุเวรา (Rudolf Aquivira) ท่านแอนโทนีโอ มอนเซอร์เรท (Antonio Monserrate) ท่านเฮนริเก (Henriques) ซึ่งเป็นชาวเปอร์เซียที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ โดยกลุ่มดังกล่าวมายังเมืองฟาตียปุร ชิกิริ ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 1580 และอาศัยในพระราชวังของอัครจนกระทั่งเดือนเมษายน 1582

ส่วนมิชชันนารีกลุ่มที่ 2 คือ ท่านเอ็ดเวิร์ด ลีโอดัน (Edward Leiton) ท่านคริสโตเฟอร์ เด วากา (Christopher de Vaga) ทั้งสองอยู่ในพระราชวังระหว่างปี 1591-1592 ส่วนมิชชันนารีกลุ่มที่ 3 นำโดย ท่านเจอร์มี ซาเวียร์ (Jerome Xavier) ท่านเอ็มมานูเอล พินไฮโร (Emmanuel Pinheiro) ท่านเบนเนดิก เด โกส (Benedict de Goes) ซึ่งได้เข้ามายังเมืองลาฮอร์ในเดือนพฤษภาคม 1595 และอยู่จนกระทั่งท่านอัครเสียชีวิต ในปี 1605 ท่านอัครได้อนุญาตให้บรรดามิชชันนารีสร้างโบสถ์ในเมืองอักราและลาฮอร์ เพื่อทำการนมัสการพระเจ้าและเฉลิมฉลองเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งเพื่อให้ชาวมุสลิมและฮินดูได้เรียนรู้คริสต์ศาสนาด้วย (Srivastava, 1965: 58-59) อย่างไรก็ตาม ท่านอัครได้เชิญปราชญ์เซนเข้ามาใน “อโฆวตะฮู กานา” ด้วยเช่นกัน ซึ่งมี 6 ท่าน ได้แก่ ท่านหิราวิชัย สุรี (Hiravijaya Suri) ท่านสันติจันทร (Santichandra) ท่านวิชัยศีล สุรี (Vijayasena Suri) ท่านบานูจันทร อุปชชัย (Bhanuchandra Upadhyaya) อยู่ในศาลโมกุลจนกระทั่ง 1605 ท่านสิทธิจันทร (Sidhichandra) อยู่ในศาลโมกุลจนกระทั่ง 1587 และท่านจันจันทร (Jinchandra) อยู่ในศาลตั้งแต่ปี 1578 จนท่านอัครสวรรคต (Monserrate, 1922: iv-v)

ท่านอัครมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้นำศาสนาเซนตั้งแต่ปี 1568 ส่งผลให้ท่านปฏิบัติและมีแนวคิดตามวิธีของเซน ซึ่งอาจมากกว่าแนวคิดของคริสต์ศาสนา เพราะท่านอัครรู้จักกับปราชญ์เซนแห่งเมืองราชาสถาน ในปี 1582 ท่านอัครได้เชิญหิราวิชัย สุรี (Hiravijaya Suri) ผู้นำเซนแห่งเมือง Tapa Gachha ในคุชราตเพื่อให้มาอธิบายหลักคำสอนของเซน ส่งผลให้ท่านอัครออกคำสั่งห้ามเชือดสัตว์และนกกหลายวันในรอบ 1 ปี ท่านหิราวิชัย สุรีอาศัยในพระราชวังเป็นเวลา 2 ปี และถูกแต่งตั้งให้เป็น “Jagat Guru” ถือเป็น 1 ในปราชญ์ผู้ทรงอิทธิพลจาก 21 คนในพระราชวังโมกุล ในปี 1591 ท่านอัครได้เชิญจันทร สุรี (Jin Chandra Suri) เข้าพระราชวังและแต่งตั้งเป็น “Yuga Pradhan” ท่านจันทร สุรีอาศัยในลาฮอร์ช่วงฤดูฝน 4 เดือนและ

ในปี 1592 เดินทางไปแคชเมียร์พร้อมท่านอัครและกลับในปี 1593 ส่วนปราชญ์เซนท่านที่สามคือ ท่านวิชัยศีล สุรี (Vijaya Sen Suri) ได้อาศัยในพระราชวังระหว่างปี 1593-1595 แนวทางของเซนได้เปลี่ยนชีวิตของอัครเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเลิกล่าสัตว์และกินเนื้อสัตว์ (Srivastava, 1965: 60) ปวงปราชญ์เซนทรงอิทธิพลต่อท่านอัครเป็นอย่างมากส่งผลให้มีปราชญ์เซนประจำศาลราชวงศ์โมกุล 1-2 คนในยุคสมัยของท่าน (Monserrate, 1922: iv-v)

นอกจากศาสนาเซนแล้ว ท่านอัครยังมีความสัมพันธ์กับปราชญ์ฮินดู ซึ่งท่านได้เชิญ ท่าน Purushottam และท่าน Devi มาพำนักในพระราชวังเพื่ออธิบายหลักคำสอนฮินดูและการเจริญสมาธิ (Sufi) ซึ่งแนวคิดฮินดูก็มีอิทธิพลต่อชีวิตของท่านเช่นกัน จนท่านได้รับเรียนรู้การเคลื่อนย้ายของดวงวิญญาณ หลักคิดเรื่องกรรม และเข้าร่วมงานเฉลิมฉลองของฮินดู ท่านอัครได้แต่งหน้าผากและร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในยามเช้าพร้อมกับบ่าวรับใช้ในพระราชวัง (Srivastava, 1965: 62) อย่างไรก็ตาม ท่านอัครก็มีความสัมพันธ์อันดีกับท่านครูของศาสนาซิกข์ โดยเฉพาะท่านครู อมาร ดาส (Guru Amar Das 1552-1574) ซึ่งสนิทจนท่านเคยไปเยี่ยมและรับประทานอาหารร่วมกัน หน้าซ้ายยังรับเสด็จในนามของฝาก ท่านอัครมีความสัมพันธ์กับท่านครู รัม ดาส (Guru Ram Das 1574-1581) บุตรเขยของท่านครู อมาร ดาส ท่านอัครได้สนับสนุนให้ก่อตั้งศูนย์กลางของชาวซิกข์ ณ เมืองอัมริตซาร์ (Amritsar) หรือบ่อน้ำอมฤตของชาวซิกข์ในเวลาต่อมา (Monserrate, 1922: v-vi)

นอกจากนี้ ท่านอัครยังมีความสัมพันธ์อันดีกับปราชญ์โซโรแอสเตอร์ ซึ่งเมื่อปี 1573 ท่านได้รู้จักกับ ท่านดัสตุร มะฮาร์จี รานา (Dastur Mahyarji Rana) แห่ง Navsari ระหว่างปี 1578-1579 ปราชญ์ท่านดังกล่าวมาอยู่ในพระราชวังและสอนหลักธรรมของโซโรแอสเตอร์ ส่งผลให้ท่านอัครฝึกปฏิบัติหลักคำสอน จนท่านเริ่มบูชาดวงอาทิตย์ แสงสว่าง และไฟ อีกทั้งได้จุดตะเกียงในยามเย็น เข้าร่วมเฉลิมฉลองเทศกาลของเปอร์เซียและเริ่มใช้ปฏิทินโบราณแบบเปอร์เซีย (Srivastava, 1965: 62) จะเห็นได้ว่า “อิบาตะฮู กานา” ที่กลายเป็นแหล่งหลอมรวมและปะทะกันของปวงปราชญ์หลากหลายศาสนาหลายความเชื่อในสมัยท่านอัคร และการคลุกคลีของท่านอัครกับปวงปราชญ์เหล่านั้น ส่งผลให้ท่านอัครหลอมรวมแนวคิดและศาสนาให้เป็นหนึ่งเดียวเพื่อสร้างความรักและความสามัคคีของผู้คน จนเป็นที่มาของนโยบาย “ดีน อีลาฮี” (Deen Ilahi) ซึ่งจะกล่าวในลำดับถัดไป

B- “ดีน อีลาฮี” (Deen Ilahi) นโยบายหลอมรวมทุกคนให้เป็นหนึ่งเดียว

ท่านอัครได้นำเสนอนโยบาย “ดีน อีลาฮี” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำ 2 คำคือ “ดีน” (Deen) มาจากภาษาเปอร์เซียและอาหรับที่แปลว่า “ศาสนา” และคำว่า “อีลาฮี” (Ilahi) แปลว่า “แห่งพระเจ้า” โดยแปลรวมกันว่า “ศาสนาแห่งพระเจ้าองค์เดียว” เมื่อปี 1582 หรือหลังขึ้นครองราชย์ 26 ปี เพื่อหล่อหลอมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ท่านอัครมองว่า “ศาสนาสากลคือ การเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว” อีกทั้งท่านทรงตรัสว่า “พระเจ้าผู้ทรงยิ่งใหญ่ได้ให้ศาสดามุฮัมมัดมีสหาย 4 ท่านคือ ท่านอะบูบักร์ ท่านอุมร์ ท่านอุสมาน และท่านอะลี ซึ่งสามารถรวมทั้งพลัง อำนาจกฎหมาย ศาสนาเข้าเป็นหนึ่งเดียวในการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้แนวคิดของท่านศาสดามุฮัมมัดในนามศาสนทูตของพระเจ้าจนกระทั่งถึงวันพิพากษา พระเจ้าได้ส่งสหาย 4 ท่านมาให้

ข้าเช่นกันนั่นก็คือ อุลุก ข่าน (Ulugh Khan) ซาฟิร ข่าน (Zafar Khan) นุสรัต ข่าน (Nusrat Khan) และอัลป์ ข่าน (Alp Khan) เพื่อสร้างความรุ่งเรืองให้กับอาณาจักร โดยมีทั้งอำนาจและเกียรติยศ ข้าสามารถบริหารจัดการบ้านเมืองได้เนื่องจากมิตรสหายสี่ท่านนี้ รวมถึงการก่อตั้งศาสนาและความเชื่อใหม่...ด้วยศาสนาดังกล่าว ชื่อของข้าและเพื่อนของข้าจะยังคงดำรงอยู่จนกระทั่งวันสุดท้าย เสมือนกับชื่อของศาสดามุฮัมมัดและมิตรสหายของท่าน” (Smith, 1917: 210) บาโตลี (Bartoli) นักวิชาการชาวคริสต์มองว่า แนวคิดนี้เกิดขึ้นหลังท่านอัครกลับจากกรุงคาบูล ท่านรู้สึกกลัวการปฏิวัติในคุชราต ท่านจึงเริ่มแผนปฏิบัติการอย่างลับ ๆ ด้วยการก่อตั้งศาสนาใหม่ขึ้นมา โดยการรวบรวมหลักคำสอนต่าง ๆ เช่น หลักคำสอนที่บัญญัติไว้คัมภีร์อัลกุรอาน คัมภีร์พราหมณ์ รวมทั้งแนวคิดของพระเยซู เพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมาย” (Smith, 1917: 214) อย่างไรก็ตาม สาเหตุหลัก ๆ ที่ทำให้ท่านอัครขับเคลื่อนแนวคิด “ดิน อีลาฮี” นั้นมี 3 ประการดังนี้

(1) การเมือง

การเมืองถือเป็นปัจจัยสำคัญลำดับต้น ๆ เนื่องจากท่านอัครเป็นกษัตริย์และผู้ครองนคร โดยท่านมองว่า การดำรงอยู่ของราชวงศ์โมกุลนั้นไม่สามารถเป็นไปได้ หากปราศจากความสามัคคีระหว่างชาวฮินดูและมุสลิม ท่านมีบทเรียนสำคัญจากการที่สุลต่านแห่งราชวงศ์โมกุลในอดีตพยายามทำลายชาวฮินดู ซึ่งท่านไม่ต้องการให้ความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้น ท่านจึงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างฮินดูและมุสลิม โดยปราศจากการใช้ดาบ แต่ต้องการสร้างด้วยความรักและด้วยสันติภาพกับทุกคน (Sulh-i-Kul) โดยไม่แบ่งแยกผู้คนในแต่ละความเชื่อ ปัจจัยการเมืองและการดำรงอยู่ของอำนาจทำให้ท่านต้องเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับปราชญ์ทุกศาสนา รวมถึงการสร้าง “อิบาดะฮ์ กานา” เพื่อเป็นแหล่งชุมนุมปวงปราชญ์

(2) ครอบครัว

ครอบครัวของท่านอัครนั้นก็มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ท่านขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ซึ่งท่านสุมาฮุนผู้เป็นพระราชบิดาเคยตรัสว่า “โอ้ลูกชายของฉัน ผู้คนในแผ่นดินอินเดียมีความหลากหลายทางด้านศาสนาและความเชื่อ สิ่งดังกล่าวจำเป็นสำหรับเจ้า เจ้าจะต้องไม่ให้มีอคติทางด้านศาสนา การปกครองจะต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรม ส่งเสริมทางด้านศาสนาและประเพณีสำหรับทุกความเชื่อ งดเว้นการฆ่าวัว เจ้าต้องไม่ทำลายศาสนสถานของศาสนา การนำเสนอเรื่องอิสลามนั้นก็จะต้องมุ่งเน้นความรักเป็นหัวใจสำคัญ” (Brahma, 2020: 1179-1180) เพื่อการปรองดองดังกล่าว ท่านจึงแต่งงานกับสตรีแห่งราชบุตร โดยที่เธอไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนมาเป็นอิสลาม และสามารถปฏิบัติหลักคำสอนของเธออย่างเคร่งครัดในพระราชวัง

(3) สิ่งแวดล้อมที่เผชิญ

สถานการณ์บ้านเมือง ผู้คน รวมทั้งประสบการณ์มีส่วนผลักดันให้ท่านอัครหลอมรวมผู้คนด้วยนโยบายดังกล่าว เพราะภูมิหลังของท่านนั้น มีบิดาเชื้อสายซุนนีย์และมารดาเชื้อสายชีอะฮ์ ท่านเคยเติบโตในสังคมฮินดูและอาศัยในบ้านของผู้นำชาวฮินดู ส่งผลให้มุมมองและวิถีคิดของอัครนั้นต่างไปจากมุสลิมทั่วไป นอกจากนี้ อัครยังได้รับการเรียนโดยตรงจากครูที่ชื่อ “ท่านอับดุลลาตีฟ” ซึ่งครั้งหนึ่งท่านเคยสอนท่านอัครว่า จะต้องมีความเป็นกลางในการสร้างสังคมแห่งสันติ สิ่งแวดล้อมรอบข้างส่งผลให้อัครดำเนินนโยบายด้วย การคิด

วิเคราะห์ ติความของท่านจึงอาศัยหลักเหตุผลกว่ามุสลิมทั่วไป กระนั้นก็คาบเกี่ยวหลักศรัทธา (Srivastava, 1965: 49) อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบาย “ดิน อีลาฮี” ของท่านอัครบรนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงสำคัญ ดังนี้

ช่วงที่ 1 (ระหว่างปี 1556-1575) ถือเป็นช่วงที่ท่านอัครบรเริ่มปกครองอาณาจักร แต่ปัจจัยทางด้านการเมืองทำให้ท่านขับเคลื่อนนโยบาย “ดิน อีลาฮี” ท่านจึงอภิเษกกับพระธิดาของราญา พราหมาล (Raja Bharmal) ผู้ครองนครอัมเบอร์ (Amber) ซึ่งเป็นราชินีสาวฮินดู-ราชบุตร (Hindu-Rajput) ชื่อ “โจดา บัย” (Jodha Bai) เพื่อดำรงไว้ซึ่งสถานะทางการเมืองและอำนาจ ท่านจึงให้เสรีภาพกับภรรยาชาวฮินดูประพุดิตตามหลักความเชื่อฮินดู ณ ศาสนสถานฮินดูที่ถูกสร้างขึ้นในพระราชวังฟาติฮปุร ชิกรี (Iftikhar, 2016: 295) การอภิเษกนั้นจึงเป็นไปตามวิถีการเมืองเพื่อเสริมสร้างสันติสุขระหว่างราชวงศ์โมกุลและกษัตริย์แห่งราชบุตร นโยบาย “ดิน อีลาฮี” ของอัครบรส่งผลให้เกิดการยกเลิกภาษีการแสวงบุญในปี 1563 และยกเลิก “ญิสยะฮ์” ภาษีที่จัดเก็บหมู่ชนต่างศาสนาที่อาศัยในแผ่นดินอิสลามในเวลาต่อมาเพื่อยืนยันถึงการสร้างความสงบสุขและสันติภาพระหว่างฮินดูและมุสลิม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสองศาสนา (Brahma, 2020: 1181-1183)

ช่วงที่ 2 (ระหว่าง ปี 1576-1781) ในช่วงนี้ ท่านอัครบรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับทุกศาสนา ไม่ว่าจะ เป็นเซน คริสต์ พาร์ซี ซิกข์ และอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาฮินดู นโยบายดังกล่าวของท่านสามารถสร้างความสงบและสันติให้กับทุกความเชื่อ ซึ่งท่านตรัสว่า “ท่านได้ให้เกียรติกับทุกความเชื่อและความเท่าเทียมกับทุกศาสนา” รวมถึงท่านได้ย้ายเดือนปวงปราชญ์ให้ตระหนักถึงเรื่องดังกล่าวผ่านคำสั่งของทางราชสำนักเพื่อสร้างความเสมอภาคในสังคม นโยบายในช่วงนี้จึงเป็นที่มาของการสร้าง “อิบาดะฮ์ กานา” (Ibadat Khana) ศูนย์รวมและแหล่งชุมนุมของปวงปราชญ์ พระราชสำนักจึงหนาแน่นไปด้วยอาคันตุกะหลากหลายศาสนา บ้างก็ถูกแต่งตั้งให้เป็นปราชญ์ประจำราชสำนัก

ช่วงที่ 3 (ระหว่างปี 1582-1605) หลังจากท่านอัครบรได้สร้าง “อิบาดะฮ์ กานา” (Ibadat Khana) ท่านได้ใช้สถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนและถกเถียงประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนา ซึ่งท่านอัครบรตรัสว่า “ทุกศาสนานั้นมีพื้นฐานมาจากแหล่งเดียวกัน” ท่านต้องการสร้างความสมานฉันท์กับทุกศาสนาเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ท่านอัครบรจึงรวบรวมหลักคำสอนของศาสนาให้เป็นหนึ่งเดียวกันในนาม “ดิน อีลาฮี” (Deen Ilahi) เพื่อหลอมรวมผู้คนเข้าด้วยกันและคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งระหว่างสังคม การเมือง และศาสนาที่เกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ (Brahma, 2020: 1185) เราจึงเห็นว่า นโยบายในช่วงนี้ ท่านอัครบรได้ก่อตั้งสภาและเรียนเชิญปวงปราชญ์จากทุกศาสนา รวมทั้งทหารที่อยู่ในเมืองต่าง ๆ โดยท่านตรัสว่า “สำหรับอาณาจักรนั้นมีผู้ปกครองเพียงคนเดียว และอาจเป็นสิ่งที่เลวร้าย หากสมาชิกในอาณาจักรนั้นไม่สามารถรวมเป็นหนึ่งได้”

จะเห็นได้ว่า เวลา 3 ช่วง ข้างต้นสามารถบ่งบอกถึงวิวัฒนาการ การดำรงอยู่ และการขับเคลื่อนแนวคิด “ดิน อีลาฮี” ของท่านอัครบรได้เป็นอย่างดี กระนั้น ยังมีปราชญ์บางส่วนวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน

C- โลกทัศน์ของอัครกับข้อถกเถียงของปวงปราชญ์

นโยบาย “ดิน อีลาฮี” นั้นถูกท้วงติงโดยปราชญ์คนสนิทของท่านโดยเขากล่าวว่า “ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ศาสนา กฎหมาย และความเชื่อนั้น ไม่ใช่เรื่องที่บรรดาผู้คล้อยตามจะมาวิพากษ์วิจารณ์ เพราะสิ่งนี้คือ ภารกิจของศาสนา ไม่ใช่หน้าที่ของกษัตริย์ ศาสนาและกฎหมายนั้นเกิดจากการตกลงและการแสดงให้เห็นของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ ศาสนาไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเกิดจากการคิดของมนุษย์เอง จากวันแรกของศาสดาอาดัมจนถึงปัจจุบัน ทั้งหมดล้วนเป็นภารกิจของศาสนทูตของพระเจ้า... การบริหารจัดการของท่านศาสนานั้นไม่เคยเป็นของกษัตริย์และจะไม่ใช่เช่นนั้นจนกระทั่งถึงวันสิ้นโลก แม้ศาสนาบางท่านนั้นได้รับตำแหน่งกษัตริย์ก็ตาม”

“ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ข้าพเจ้าขอแนะนำดังนี้ พระองค์จะต้องไม่พูดถึงประเด็นปัญหาดังกล่าว พระองค์ทรงเข้าพระทัยดีว่า สายเลือดแห่งเจงกิส ข่านนั้นได้ไหลไปยังเมืองต่าง ๆ ของชาวมุสลิม แต่ท่านเจงกิส ข่านเองก็ไม่เคยก่อตั้งศาสนาแห่งราชวงศ์โมกุลหรือแม้กระทั่งสถาบันทางความเชื่อในหมู่มุสลิม ชาวโมกุลจำนวนมากมาได้เปลี่ยนมาเป็นมุสลิม แต่มุสลิมนั้นไม่เคยเปลี่ยนไปเป็นโมกุลเลย” (Smith, 1917: 210) นโยบาย “ดิน อีลาฮี” นั้นปวงปราชญ์มองเป็น “ศาสนาหรือลัทธิใหม่” โดยท่านอะบูฟิซล (Abu Fazl) ปราชญ์ผู้ประจำในราชสำนักและบันทึกประวัติของท่านอัครมองว่า นโยบายดังกล่าวเกิดจากวิถีแห่งผู้เจริญสติ (Sufism) ที่พยายามนำเสนอแนวคิดที่ว่า ทุกศาสนานั้นมีหลักพื้นฐานเดียวกัน ซึ่งมุมมองดังกล่าวนี้ยังยืนยันถึงพระเจ้าองค์เดียว ส่งผลให้ผู้คนแสวงหาแนวทางดังกล่าวนี้เอง (Smith, 1917: 215-216) บิดาของอะบูฟิซลชื่อ “เช็คมุบาร็อก” (Shaikh Mubarak) ได้กล่าวว่า

อัครนั้นอ่านกุรอานและปฏิบัติศาสนกิจเหมือนคนทั่วไป รวมถึงทำฮัจญ์และประพฤติตามแบบฉบับมุสลิม แต่ลึก ๆ อัครเริ่มหันเหออกจากแนวทาง ท่านปฏิเสธอิสลาม ปฏิเสธศาสนา กุรอาน การปฏิบัติและอื่น ๆ ในช่วงปี 1580 การละหมาดสาธารณะนั้นเริ่มถูกห้าม อีกทั้งกษัตริย์ยังวางกฎสำคัญคือ ทรัพย์สิน ชีวิต เกียรติยศ และศาสนานั้นถูกมอบแด่กษัตริย์ ทุกศาสนาจะต้องสวามิภักดิ์แต่พระมหากษัตริย์ (Smith, 1917: 214) อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวนำมาซึ่งคำถามมากมายในหมู่ประชาชน คำว่า “อัลลอฮ์ อัคร” (Allahu Akbar) ถูกตั้งคำถามว่า “อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงยิ่งใหญ่ที่สุด” หรือ “อัลลอฮ์คืออัคร” หลายคนตั้งคำถามอย่างน่าสนใจว่า “อัครกล้าแทนตัวเองว่าเป็นพระเจ้ากระนั้นหรือ?” นอกจากนี้ยังมีการกล่าวว่า “ญัลลา ญะลาละฮู” (Jalla Jalaluhu) ซึ่ง Jala ก็เป็นชื่อหนึ่งของท่านอัครนั้นก็คือ “ญาลาลุดดิน” ด้วยเหตุนี้ แม้คำว่า “ญัลลา ญะลาละฮู” จะเป็นคำกล่าวเพื่อระลึกถึงอัลลอฮ์ แต่ชื่อดังกล่าวก็ถูกนำมาใช้เพื่อเรียก “ญะลาละฮู อัคร” เพื่อแสดงความเคารพต่อท่านเช่นเดียวกัน (Smith, 1917: 218)

นักวิชาการบางท่านระบุว่า การปฏิบัติหลายอย่างในยุคสมัยนั้น เป็นผลพวงจากนโยบาย “ดิน อีลาฮี” ซึ่งพยายามด้อยค่าและลดทอนความสำคัญของอิสลามอย่างมาก โดยเฉพาะระหว่างปี 1582-1585 ดังนี้ (1) เมื่อมีผู้เสียชีวิต เขาจะถูกฝังโดยให้ศีรษะหันไปทางตะวันออก ส่วนเท้าหันไปทางตะวันตก (2) เมื่อมีเด็กคลอดมาก็ไม่อนุญาตให้ตั้งชื่อว่า “มุฮัมมัด” หากมีการตั้งชื่อดังกล่าวก็จะถูกเปลี่ยน (3) มัสยิดหลังใหม่ไม่สามารถสร้างขึ้นได้ในอาณาจักร ส่วนมัสยิดหลังเก่าก็ไม่สามารถซ่อมแซมได้ (4) ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ (5) การเชือดวันนั้น

ถูกสั่งห้าม ซึ่งออกเป็นคำสั่งทางการและมีแนวทางในการปฏิบัติให้ละเว้นเนื้อสัตว์ปีละ 100 วัน (6) จะต้องโกนเครา (7) กระเทียมและหัวหอม รวมถึงเนื้อวัวถูกสั่งห้าม ซึ่งเป็นไปตามขนบของชาวฮินดู (8) การกราบไหว้นั้นถูกสั่งห้าม เว้นแต่เพื่อนมัสการพระเจ้า ภาชนะจะต้องกำหนดโดยกษัตริย์ (9) เครื่องนุ่งห่มทองและผ้าไหมที่กฎหมายอิสลามสั่งห้ามนั้นได้รับการอนุญาตให้ใช้ในการละหมาดทั้งในที่สาธารณะและส่วนตัว (10) การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนและการเดินทางไปแสวงบุญ (ฮัจญ์) ณ มakkah นั้นถูกสั่งห้าม (11) การศึกษาภาษาอาหรับ กฎหมายอิสลาม การอธิบายอัลกุรอานนั้นถูกลดความน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอักษรภาษาอาหรับนั้นถูกสั่งห้าม (12) สารสำคัญของกฎข้อบังคับนั้นถูกปฏิบัติตามแนวทางของฮินดู เช่น และปาร์ซี ในขณะที่พิธีกรรมอิสลามถูกลดทอนความสำคัญและถูกสั่งห้ามไปในที่สุดและ (12) หากสตรีคนไหนแต่งงานกับชายมุสลิม เขาไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเซน ฮินดู คริสต์และอื่น ๆ อีกทั้งสามารถสร้างศาสนสถานเพื่อนมัสการตามความเชื่อของตนเองได้ในบ้านหลังนั้น (Smith, 1917: 219-221 และ Iftikhar, 2016: 295)

ปราชญ์บางคนเรียกท่านอัครว่า “หัวหน้าของศาสนาใหม่” ส่วนปวงปราชญ์เช่น ปาร์ซี และคริสต์เตือนให้ท่านหลีกเลี่ยงจากบ่าวไพร่มุสลิม (Monserrate, 1922: vii) จากกรณีข้างต้น Blochmann มองว่า แนวคิดของอัครนั้นปฏิเสธความเชื่ออิสลามโดยสิ้นเชิง การก่อตั้งศาสนาใหม่ของอัครนั้นเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อฮินดูและลัทธิบูชาไฟของปาร์ซี อัครได้ปฏิเสธคำสอนอิสลาม แม้พระองค์จะยืนยันมีพระเจ้าองค์เดียวก็ตาม ซึ่งศาสนาใหม่ที่ท่านนี้ไม่สามารถสอดคล้องกับคำสอนอิสลาม อีกทั้งไม่สามารถรวมเข้ากับความเชื่อของมุฮัมมัดได้แต่อย่างใด (Smith, 1917: 215-216)

ส่วน Srivastava ได้สรุปว่า ท่านอัครนั้นเริ่มคิดแบบเหตุผลนิยมมากขึ้น ท่านเริ่มหันเหออกจากอิสลามโดยปฏิเสธการฟื้นคืนชีพและวันสิ้นโลก รวมถึงการรับวิวรณ์ของท่านศาสดา ท่านอัครไม่เชื่อว่า ท่านศาสดานั้นไปสวรรค์ได้อย่างไร มีการสื่อสารกับพระเจ้าได้อย่างไร อีกทั้งยังกลับมาได้อย่างไร อัครใช้แนวคิดแบบฮินดูและปาร์ซีผ่านความเชื่อที่ว่าด้วยการย้ายวิญญาณหรือการกราบไหว้ดวงอาทิตย์ (Srivastava, 1965: 55) สอดคล้องกับนักวิชาการชาวคริสต์อีกคนที่ได้กล่าวว่า อัครนั้นไม่ได้เป็นมุสลิม เขาไม่เพียงแต่ปฏิเสธศาสดาหรือปฏิเสธการรับวิวรณ์ของศาสดา แต่เขายังเกลียดชังของศาสดาเป็นอย่างมาก จนกระทั่งมีการบันทึกไว้ว่า อัครนั้นไม่ได้เป็นมุสลิม (Smith, 1917: 215) อย่างไรก็ตาม ท่านอู. ฟีลล์ยืนยันว่า “อัครนั้นได้เข้ามาเป็นมุสลิมใหม่หลังจากที่ตนเองหลุดพ้นจากหลักคำสอนของท่านศาสดา อีกทั้ง แนวคิด “ดิน อีลาฮี” นั้นยังมีบางส่วนสอดคล้องกับความเชื่ออิสลาม เนื่องจากท่านอัครนั้นได้เรียกร้องไปสู่การเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว นักประวัติศาสตร์หลายท่านก็ยืนยันว่า อัครนั้นใช้ชีวิตแบบอิสลามและเสียชีวิตในสภาพอิสลาม (Smith, 1917: 215 และ Srivastava, 1965: 55)

จะเห็นได้ว่า นโยบาย “ดิน อีลาฮี” ของท่านนั้นถูกต่อต้านโดยปวงปราชญ์และนักวิชาการอิสลาม ซึ่งพวกเขาได้ต่อต้านอุตริกรรมใหม่ ๆ ของท่านอัคร ด้วยการชุมนุมที่เมืองกันดาฮาร์ (Kandahar) และอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ปราชญ์บางส่วนก็น้อมนำหลักคำสอนดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ โดยเรียกกลุ่มตนเองว่า “อีลาฮี” (Ilahis) พวกเขาถูกส่งไปยังเมืองสินธ์ (Sind) และกันดาฮาร์ ซึ่งมีผู้นำระดับแนวหน้าหลายพันคน แต่ท่านอู.ฟีลล์

และท่านบาเดานี้ได้สรุปว่า มีระดับแกนนำเพียง 18 คน ซึ่งมีรายา บิรบัล (Raja birbal) เป็นผู้นำที่มาจากชาวฮินดูเพียงคนเดียว (Smith, 1917: 221)

อภิปรายผลการศึกษา

การปกครองของท่านอัครและการดำเนินนโยบาย “ดิน อีลาฮี” นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความรักและความสามัคคีท่ามกลางพหุสังคม กระนั้นนโยบายดังกล่าวมีทั้งแง่ดีและแง่ร้าย ซึ่งขึ้นอยู่กับมุมมองและความเชื่อพื้นฐานของแต่ละคน อย่างไรก็ตาม ท่านอัครถูกยกย่องให้เป็นกษัตริย์ท่านแรกที่ทำให้ความสำคัญกับนโยบายสันติสุขทางด้านศาสนาถือเป็นตำแหน่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตท่าน (Brahma, 2020: 1178 และ Basham, 2559: 784-785) อีกทั้ง นโยบายดังกล่าวสะท้อนถึงการประนีประนอมระหว่างความเชื่อ ชาวฮินดูหลายท่านดำรงตำแหน่งผู้ปกครองในราชวงศ์โมกุล เช่น ท่านโตนาร์ มาล (Todar Mal) รัฐมนตรีว่าการภาษี ท่านมาน ซิงห์ (Man Singh) อุปราชแห่งเมืองคาบูลและเบงกอล ท่านอัครยังศึกษาวัฒนธรรมฮินดูผ่านศิลปะแขนงต่าง ๆ ของฮินดูจากนักเพนท์ นักร้อง และนักเต้น รวมทั้งบทกวีภาษาฮินดี ท่านอัครยังใช้สถาปัตยกรรมฮินดูสร้างพระราชวังฟาติฮปุร์ชิกรีและอื่น ๆ อีกทั้ง ปกครองผสมผสานผ่านหลักธรรมแบบฮินดูและมุสลิม (Ikram 1964, 149) ซึ่งโลกทัศน์การอยู่ร่วมกันในพหุสังคมนั้นสอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมสันติภาพดังนี้

(1) ส่งเสริมวัฒนธรรมสันติภาพผ่านการศึกษา

ท่านอัครส่งเสริมองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจผ่านการศึกษาศาสตร์สาขาต่าง ๆ หลากความเชื่อหลายคำสอน โดยเฉพาะการก่อตั้ง “อิบาตะฮู กานา” เพื่อใช้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับแลกเปลี่ยนและถกเถียง ทั้งปรัชญา วิธีคิด ความเชื่อ มุมมอง ส่งผลให้ท่านอัครเข้าใจสังคมหลากหลายเป็นอย่างดี อีกทั้งในราชสำนักเองก็มีปวงปราชญ์ทุกศาสนาเข้ามาเป็นที่ปรึกษา การส่งเสริมช่องทางองค์ความรู้ด้วยการศึกษาระหว่างกันผ่านสถานความรู้อย่าง “อิบาตะฮู กานา” จึงถือเป็นแนวทางในการสร้างสังคมแห่งความหลากหลายเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างประนีประนอม ปัจจุบัน วิธีการเหล่านั้นก็ถูกนำมาปรับใช้เพื่อหลอมรวมผู้คนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งพื้นที่สาธารณะในสมัยนี้เปรียบได้ตั้งสถาบันการศึกษา ที่เป็นแหล่งรวมความหลากหลายของความเชื่อ ซึ่งแต่ละคนมาใช้ชีวิตร่วมกัน นั่งด้วยกัน และพูดคุยกัน สิ่งนี้จึงเป็นเป้าหมายสำคัญให้กับเยาวชนฮินดูเข้าใจความแตกต่างมากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 6, สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2563)

สถาบันการศึกษาคือ แหล่งรวมของอัตลักษณ์ กอปรกับกรอบแนวคิดของนักเรียน นักศึกษา บุคลากร ครูผู้สอน ตำราเรียน รวมทั้งการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถหลอมสังคมฮินดูยุคใหม่ให้เข้าใจความแตกต่างหลากหลายได้ดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 6, สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2563) ไม่ต่างจากผู้ให้ข้อมูลอีกท่านที่มองว่า สถาบันการศึกษามีส่วนสำคัญในการสร้างความรักและความเข้าใจระหว่างกัน ทำให้เข้าใจมุมมองของแต่ละศาสนา รวมถึงความเชื่อที่แตกต่าง” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 7, สัมภาษณ์, ศุกร์ที่ 9 กันยายน 2563) ผู้ให้ข้อมูลจึงสรุปว่า “การเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งรู้จักความแตกต่างของแต่ละพื้นที่นั้น อาจช่วยให้เยาวชนเข้าใจความต่างทางวัฒนธรรมและความเชื่อได้ดี (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 4, สัมภาษณ์,

อัครราชระฮมาน บูเก็ม

วารสารการเมืองและสังคม

ศักราชที่ 11 กันยายน 2563)

(2) ส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบ

ท่านอัครได้ยกเลิกการจัดเก็บ “ภาษีญิสยะฮฺ” (Jizya) สำหรับศาสนิกศาสนาต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตการปกครองของอิสลาม ซึ่งท่านมองว่า การยกเลิกจัดเก็บภาษีญิสยะฮฺนั้นถือเป็นความจริงใจในการปกครอง เพราะการจัดเก็บภาษีดังกล่าวนั้นถือเป็นสิ่งเลวร้าย เพราะชาวฮินดูเป็นผู้ถูกยึดครอง หากยังจัดเก็บภาษีดังกล่าวก็จะทำให้เห็นว่า ไม่มีความจริงใจในการปกครอง ท่านอัครจึงยกเลิกภาษีดังกล่าวเพื่อแสดงถึงความเท่าเทียมของพลเมืองของรัฐไม่ว่าจะศาสนาไหน อย่างไรก็ตาม แนวทางของท่านอัครนั้นสนับสนุนให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมสันติภาพและมุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่นำเสนอว่า สังคมอินเดียให้สิทธิและโอกาสกับทุกคน โดยเฉพาะทางการศึกษา ซึ่งให้กับคนทุกชนชั้น ทุกกลุ่มทุกศาสนา สังคมอินเดียมีการเรียนรู้และปรับตัวเข้าหากัน อีกทั้งเปิดกว้างทางด้านความเชื่อ (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 8, สัมภาษณ์, อังครที่ 8 กันยายน 2563) อินเดียจึงเน้นเรื่องสิทธิและให้สิทธิคนหนึ่งมากกว่าเพื่อชดเชยความไม่เท่าเทียมในอดีต เพื่อต้องการลดความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ระบบโควตาจึงเกิดขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 9, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2563)

(3) สร้างความเข้าใจ การอดทนอดกลั้น และความสามัคคี

ท่านอัครได้ยกเลิกคำสั่ง “ห้ามสร้างศาสนสถานของศาสนาอื่น ๆ ในอาณาจักร” ส่งผลให้เกิดศาสนสถานหลายแห่งในสถานที่สำคัญของชาวฮินดูที่ใช้แสวงบุญ โดยท่านมาน ซิงห์ได้สร้างศาสนสถานที่ตั้งชื่อว่า “บรินดาบัน” (Brindaban) โดยใช้เงินหลายล้านรูปี รวมถึงการสร้างศาสนสถานในเมืองบานาราส (Banaras) โบสถ์ชาวคริสต์ก็ถูกสร้างขึ้นในเมืองอักกราและลาฮอร์ รวมทั้งวัดเซนก็ถูกสร้างในเมือง Satrunjaya และ Ujjain ท่านอัครยังอนุญาตให้ชาวฮินดูแห่งเมือง Thanesar สร้างวัดบนพื้นที่เดิมของชาวฮินดูที่ถูกชาวมุสลิมทำลายและสร้างมัสยิดแทน และสร้างวัดในเมือง Achal Makani ซึ่งไม่ไกลจาก Batala หลังจากถูกชาวมุสลิมทำลายขณะเกิดสงคราม (Sharma, 1972: 36-37) ท่านอัครยังใช้นโยบาย “ดีน อิลาฮี” (Deen Ilahi) เพื่อเรียกร้องไปสู่การสร้างความเข้าใจ อดทนอดกลั้น และสามัคคีระหว่างความเชื่อ ท่านได้สร้างความปรองดองระหว่างศาสนาให้ความเคารพทุกความเชื่อและให้สวัสดิการทุกคนอย่างเท่าเทียม (อัครเราะฮมาน มูเก็ม, 2565: 38-39)

(4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ข้อมูล และองค์ความรู้

ตัวท่านอัครและผู้คนได้รับอนุญาตให้เรียนหลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ ท่านได้ก่อตั้งสำนักแปลเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านหลักคำสอน รวมทั้งตำราฮินดูและปาร์ซี แม้เคยมาบ้างแล้ว แต่อย่างน้อย อีกทั้งไม่เกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อ ท่านอัครจึงออกคำสั่งให้แปลคัมภีร์อาถรรพเวท (Atharva Veda) มหาภารตะ (Mahabharata) हरिवंश (Harivamsa) รามายณะ (Ramayana) เป็นภาษาเปอร์เซีย (Sharma, 1972: 38) ทั้งหมดเหล่านี้ ล้วนเป็นแนวทางในการสร้างสันติสุขในพหุสังคม แม้จะผิดหลักคำสอนของอิสลาม กระนั้น ยังมีคุณูปการแง่บวกหลายอย่างที่สามารถนำมาเป็นบทเรียนเพื่อให้ผู้คนเข้าใจพหุสังคมและหยิบนัยความรักให้แก่กัน

อัครเราะฮมาน มูเก็ม

วารสารการเมืองและสังคม

บทสรุป

โลกทัศน์ของท่านกษัตริย์อัครมหาพราหมณ์นั้นถือเป็นมรดกทางความคิดชิ้นสำคัญสำหรับสังคมอินเดียและสังคมโลกที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดในยุคสมัยการปกครองของท่านที่พยายามหลอมรวมผู้คนที่แตกต่างกันทั้งความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา หลักคำสอน และอื่น ๆ ซึ่งสามารถเรียกได้ว่า “ท่านคือผู้ประนีประนอม” เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมที่มีความหลากหลายเห็นได้จากการผลักดันให้เกิดแหล่งชุมนุมปราศรัยหลากหลายความเชื่อที่เรียกว่า “อิบาดะฮ์ กานา” (Ibadat Khana) และขับเคลื่อนนโยบายหลอมรวมทุกคนให้เป็นหนึ่งเดียวในนาม “ดีน อีลาฮี” (Deen Ilahi)

อย่างไรก็ตาม ท่านอาศัยอยู่ท่ามกลางความหลากหลายของผู้ได้ปกครองและความเชื่อ อีกทั้งยังมีปวงปราศรัยผู้เป็นมิตรสหายจากหลายศาสนา ไม่ว่าจะเป็นอิสลาม คริสต์ ฮินดู ซิกข์ โซโรแอสเตอร์ เซน และอื่น ๆ ท่านจึงเน้นการประนีประนอมและเปิดรับความหลากหลายของหลักคำสอนไปพร้อม ๆ กัน กระนั้น สิ่งที่กำลังกลายเป็นเป้าหมายสำคัญของท่านกษัตริย์อัครมหาพราหมณ์ นั่นก็คือ ท่านโตมาท่ามกลางบรรยากาศแห่งความหลากหลายทางด้านหลักคำสอนและวัฒนธรรมแบบฮินดู เปอร์เซีย ปราศรัยซุฟี และอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ท่านกษัตริย์อัครมหาพราหมณ์มีโลกทัศน์ดังกล่าว เนื่องจากประวัติศาสตร์การปกครองของราชวงศ์โมกุลเคยเผชิญความแตกแยกและความขัดแย้ง จนกระทั่งคำพูดของบิดาที่ได้สั่งเสียว่าด้วยการปกครองว่า “โอ้ลูกชายของฉัน ผู้คนในแผ่นดินอินเดียมีความหลากหลายทางด้านศาสนาและความเชื่อ สิ่งดังกล่าวจำเป็นสำหรับเจ้า เจ้าจะต้องไม่ให้มีอคติทางด้านศาสนา การปกครองจะต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรม ส่งเสริมทางด้านศาสนาและประเพณีสำหรับทุกความเชื่อ งดเว้นการฆ่าวัว เจ้าต้องไม่ทำลายศาสนสถานของศาสนา การนำเสนอเรื่องอิสลามนั้นก็ต้องมุ่งเน้นความรักเป็นหัวใจสำคัญ”

ด้วยเหตุนี้โลกทัศน์ของท่านกษัตริย์อัครมหาพราหมณ์ถือเป็นหนึ่งในแนวทางแห่งการดำรงอยู่ของผู้คนในพหุสังคม แม้จะมีปราศรัยบางส่วนวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของท่าน โดยเฉพาะ “ดีน อีลาฮี” กระนั้น สิ่งดังกล่าวเป็นความจำเป็นที่ถูกนำเสนอผ่านห้วงยุคสมัยที่มีบริบทแวดล้อมรอบข้างเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญ อย่างไรก็ตามแนวทางดังกล่าวของท่านกษัตริย์อัครมหาพราหมณ์ ถือเป็นประตูสู่ความเข้าใจและเรียนรู้ระหว่างความเชื่อมากขึ้น เมื่อผู้คนในสังคมหลากหลายเข้าใจความหลากหลายของสังคม ผู้คนก็จะมีภูมิคุ้มกันในการอยู่ร่วมกันด้วยความรักและความสามัคคี อีกทั้งให้เกียรติระหว่างความเชื่อของกันและกัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. แนวคิดเรื่อง “อิบาดะฮ์ กานา” สามารถปรับเป็น “สถานีความรู้” ในการสร้างภูมิปัญญาอันหลากหลายให้กับผู้คนในสังคม ซึ่งสถาบันการศึกษา ผู้บริหาร ผู้กำหนดนโยบาย นักปกครอง ครูบาอาจารย์สามารถนำแนวทางเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เพื่อหนุนเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความรักและความเข้าใจได้
2. แม้นโยบาย “ดีน อีลาฮี” ของท่านอัครมหาพราหมณ์จะถูกวิพากษ์วิจารณ์จากปวงปราศรัยมุสลิมและอาจหลุด

พันพรมแดนความเชื่ออิสลาม กระนั้น ผู้ครองนคร นักปกครอง ครูบาอาจารย์ รวมทั้งสถาบันการศึกษา สามารถนำโลกทัศน์แง่บวกของท่านที่สอดคล้องกับหลักคำสอนและบริบทของพื้นที่ไปปรับใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ระหว่างความเชื่อ

3. โลกทัศน์ของท่านอัครนัสนั้นหนุนเสริมให้เกิดสันติภาพทั้งด้วการศึกษา การเคารพสิทธิมนุษยชน การสร้างความเข้าใจและสามัคคี ตลอดจนการสร้างช่องทางในการสื่อสารและองค์ความรู้ ซึ่งผู้ปกครอง นักบริหาร นักการเมือง สถาบันการศึกษา และผู้กำหนดนโยบายสามารถนำสิ่งดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาโลกทัศน์ที่หนุนเสริมการอยู่ร่วมกันในพหุสังคมจากปวงปราชญ์ท่านอื่น ๆ ให้กว้างขวางมากขึ้นทั้งสังคมเอเชียใต้และสังคมไทยเพื่อหนุนเสริมความรักและความสามัคคีของสังคม
2. ควรศึกษาโลกทัศน์การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในพหุสังคมของบรรดาผู้ปกครองในราชวงศ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในอินเดีย นอกเหนือจากผู้ปกครองในราชวงศ์โมกุลที่นับถือศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นโลกทัศน์การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของบรรดาผู้ปกครองข้างต้นในเชิงเปรียบเทียบ

กิตติกรรมประกาศ

ทุนพัฒนาอาจารย์/นักวิจัยใหม่ โครงการวิจัยเรื่อง “อินเดีย: การสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติภาพในพื้นที่พหุสังคม” จากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2562-2563 รับรองจริยธรรมวิจัยในคน โครงการวิจัยที่ 096/63 หมายเลขหนังสืออ้างอิง COA No. 127/1563

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

Basham, A.L. (2559). กาญจน์ ละอองศรีและคณะ (แปล). *The Wonder that was India (อินเดียมหัศจรรย์ ศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอนุทวีปอินเดียก่อนการเข้ามาของมุสลิม)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

กรรณา กุศลาลัยและเรืองอุไร กุศลาลัย. (2543). วัฒนธรรมสัมพันธ์: ไทย-อินเดีย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

อัปตุรเราะฮมาน มูเก็ม. (2565). ปัจจัยการดำรงอยู่ของสังคมพหุวัฒนธรรมอินเดีย. *วารสารสิทธิและสันติศึกษา* 8 (1): 26-53.

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/HRPS/article/view/259435>

ภาษาอังกฤษ

Brahma, D. (2020). Evolution of Akbar's Religious Policy. *High Technology Letters* 26 (7): 1177-1187.

Husain, S. A. (1978). *The National Culture of India*. New Delhi: National Book Trust.

Iftikhar, R. (2016). Genesis of Indian Culture: Akbar Quest for Unity in a Traditional Society. *International Journal of Social Science and Humanity* 6 (4): 293-296.

Ikram, S. M. & Ainslie T. E. Eds. (1964). *Muslim Civilization in India*. New York: Columbia University Press.

Mayor, F. (2011). *The Development of Culture of Peace and Non-Violence (1988-2010)*. Barcelona: The Foundation for a Culture of Peace.

Monserrate, S.J. (1922). J. S. Hoyland, tr. *The Commentary of father Monserrate on his Journey to the Court of Akbar*. London: Oxford University Press.

Muzaffar, C. (2001). "Politics, Religious Resurgence and Conflict in Asia." In *Interfaith Conference on the Culture of Peace: Celebrating A.M.A.N.'s Ten Years of Relevance in International Solidarity Networking and Peace-Work*. Mucha-Shim A. & Abdus Sabur, M. Eds., Bangkok: Asian Muslim Action Network. 249-272.

Pierre Du Jarric, S.J. (1926). *Akbar and the Jesuits. An Account of the Jesuit Missions to the Court of Akbar*. New York: Harper & Brothers.

Sharma, S. R. (1972). *The Religious Policy of the Mughal Emperors*.

Bombay: Asia Publishing House.

Smith, V. A. (1917). *Akbar the Great Mogul 1542-1605*. Oxford: The Clarendon Press.

Srivastava, A. L. (1965). *A Short History of Akbar the Great (1542-1605)*.

Agra: Agra College.

Zakaria, A. (2015). *The Footprints of Partition: Narratives of Four Generations of*

Pakistanis and Indians. New Delhi: Harper Collins Publishers India.

ในน้ำมีปลา: สายใยสัมพันธ์แห่งอาหาร ระหว่างผู้คนในปตานิสะท้อนผ่านเรื่องราวของบูดู

บทคัดย่อ _____

อาทิตย์ ทองอินทร์¹

บทความวิจัยนี้ศึกษาสายใยสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่ปตานิ/จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านเรื่องราวของบูดูบนกรอบคิดของแนวทางมานุษยวิทยาด้านอาหารและแนวทางรัฐศาสตร์ยุคหลังพฤติกรรมศาสตร์ บทความนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนาเฉพาะกลุ่มและการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยศาสตร์แห่งการตีความและการวิเคราะห์ภาษาธรรมชาติ โดยกำหนดให้ตำบลบ้านน้ำบ่อ อำเภอบางขันและอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นกรณีศึกษาหลัก ผลการวิจัยสะท้อนว่า กระบวนการผลิตและกระจายบูดูเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารที่เชื่อมร้อยผู้คนแต่ละกลุ่มเข้าด้วยกัน รวมทั้งเชื่อมโยงผู้คนเข้ากับธรรมชาติและวัฒนธรรม ขณะเดียวกัน พลวัตแห่งเรื่องราวของบูดูสะท้อนกระบวนการประกอบสร้างชุมชนบูดูจินตกรรมขึ้น อันหมายถึง การที่บูดูแทรกตัวเข้าเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมกลุ่มชนมลายูทั้งในปตานิและตอนเหนือของมาเลเซีย และเป็นจุดอ้างอิงความทรงจำระลึกถึงให้กับคนมลายูปตานิพลัดถิ่น

คำสำคัญ: บูดู, สายใยสัมพันธ์, ปตานิ/จังหวัดชายแดนภาคใต้, มลายู, ชุมชนบูดูจินตกรรม

Received: 4 November 2022 Revised: 22 December 2022 Accepted: 23 December 2022

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ผู้อำนวยการโครงการวิทยาลัยการเมือง, สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
9/9 หมู่ 9 ตำบลบางพูด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 11120 อีเมล: arthit.tho@gmail.com

Fish in the Water: The Food Web of Relationship between People in Patani Reflected from the Story of Budu

Abstract _____

Arthit Thongin²

This research article examines the web of relationship between people in Patani/ Southern border provinces of Thailand through the story of Budu, based on the Anthropology of Food and Post-Behavioral Political Science approaches. On the basis of qualitative research, the article collects data from focus group discussions and interviews, and analyzes data with hermeneutics and ordinary linguistic analysis. The case studies of this article mainly rely on two areas include of Ban Nam Bo sub-district, Panare district and Saiburi district in Pattani province. The results reflect that Budu production and distribution process is a food-related activity that connects different groups of people as well as connects people with nature and culture. Meanwhile, the dynamics of the Budu story reflect the process I call the construction of imagined Budu community, which mean the process of Budu infiltration into integral part of Melayu culture in both Patani and the northern Malaysia. Also, the construction of this kind of imagined community is the process that Budu get the significant status as referent point of memory and remembrance about homeland and Melayu identity among Melayu diaspora.

Keywords: Budu, Web of Relationship, Patani/ Southern Border Provinces of Thailand, Melayu, Imagined Budu Community

Received: 4 November 2022 Revised: 22 December 2022 Accepted: 23 December 2022

² Assistant Professor, the Director of Political Collage Project, the School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University. 9/9 Bang Pood Sub-district, Pakkret District, Nonthaburi 11120.
Email: arthit.tho@gmail.com

บทนำ

“Tell me what kind of food you eat, and I will tell you what kind of man you are.”

(Jean Anthelme Brillat-Savarin, 2011, 3)

ปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่อันมีทั้งความหลากหลายทางทรัพยากรและความรุ่งรวยทางวัฒนธรรม การคลุกเคล้ากันระหว่างสองสิ่งนี้ปรากฏรูปในเชิงประจักษ์ออกมาให้เห็นหลายประการ หนึ่งในนั้นคืออาหาร อาหารจึงมิใช่เพียงของจำเป็นสำหรับการยังชีพ หากแต่ยังเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่อัดแน่นไปด้วยเรื่องเล่าของชุมชนแต่ละพื้นที่เอาไว้อย่างมีประวัติศาสตร์ และเป็นหน่วยหนึ่งของการประกอบสร้างทางวัฒนธรรม ซึ่งขีดลากเส้นแบ่งระหว่างผู้คน ในทำนองเดียวกับการแต่งกาย ดนตรี สิ่งประดิษฐ์ การเต้นรำ หรืออีกหลายหน่วยในการแสดงออกทางวัฒนธรรม (แนวคิดนี้เป็นข้อเสนอหลักในงานชิ้นสำคัญของจูดีธ กู๊ด ดี จู, Judith Goode, 1992)

แหล่งที่มาของวัตถุดิบส่วนประกอบและกระบวนการกว่าจะเป็นอาหารพื้นถิ่นวางอยู่บนโต๊ะจึงนำเสนอถึงลักษณะทางทรัพยากรและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่อันวางอยู่ภายในระบบความมั่นคงทางอาหารพร้อมกันนั้น ยังสะท้อนห่วงโซ่สายใยอันสลับซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่ยึดโยงเข้าด้วยกันผ่านการเดินทางของอาหารภายในบริบทเฉพาะถิ่นของวิถีชีวิต ตัวตน สำนึกร่วม และวัฒนธรรม ในแง่นี้ คำว่า สายใยอาหาร (food web) จึงมีฐานะความหมายในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่เรียกร่องการถอดรหัสความหมาย หรือจักรวาลทางสังคม (social universe) อันสะท้อนอย่างแตกต่างกันในมื้ออาหารแต่ละประเภท (Douglas M., 1972, pp. 61-81)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ การสำรวจเส้นทางของอาหารจึงเป็นแนวทางหนึ่งของการทำความเข้าใจสังคมในแห่งที่ (place) นั้นๆ ซึ่งรวมเอาผู้คนที่เป็นส่วนหนึ่งในแต่ละข้อต่อของสายใยอาหารเข้าไว้ด้วยกัน อันเป็นท่าทีของแนวทางมานุษยวิทยาด้านอาหาร (Anthropology of Food) ซึ่งให้น้ำหนักที่ความสัมพันธ์ระหว่างอาหาร การกิน การดื่มกับมิติต่างๆ ในชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คน (Dirk, M. and Hunter, G., 2013, pp. 3-13) ทั้งนี้ แนวทางการศึกษาดังกล่าวก่อรูปขึ้นจากอิทธิพลของผลงานหลายชิ้นตั้งแต่งานของเอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ (Tylor, E.B., 1865) จอห์น เบอร์ก (Bourke, J., 1885) วิลเลียม สมิธ (Smith, W.R., 1889) ออเดรย์ ริชาร์ด (Richard, A., 1932) เรย์มอนด์ เฟิร์ธ (Firth, R., 1934) รวมทั้งเมเยอร์และโซเนีย ฟอรัท (Fortes, M. and Fortes, S.L., 1936) กระทั่งพัฒนาการของแนวทางมานุษยวิทยาอาหารเดินทางมาสู่ยุคภายใต้อิทธิพลของปรัชญาแบบโครงสร้างนิยม (Structuralism) และหลังโครงสร้างนิยม (Poststructuralism) ในปัจจุบัน โดยมีงานชิ้นสำคัญ เช่น งานหลายชิ้นของแมรี ดักลาส ซึ่งสะท้อนว่าเธอเป็นนักวิชาการคนสำคัญของแนวทางการศึกษานี้ (Douglas, M., 1966; 1972; 1977; 1981; 1984a; 1984b) โรลิ่ง บาร์ธ (Barthes, R., 2013) แจ็ค กู๊ด ดี (Goody, J., 1982) ซิดนีย์ มินซ์ (Mintz, S.W., 1985) เดวิด ซัตตัน (Sutton, D.E., 2001)

เอ็ดเวิร์ด ฟิชเชอร์และปีเตอร์ เบนสัน (Fischer, E.F. and Benson, P., 2006) รวมทั้งงานของจอห์น โฮลต์ซมัน (Holtzman, J., 2009) ซึ่งส่งผลให้มุมมองการวิเคราะห์ของแนวทางมานุษยวิทยาอาหารทุกวันนี้ ผูกพันตนเองเข้ากับมุมมองอันหลากหลาย ที่สำคัญคือ มุมมองจิตวิทยา นิเวศวิทยา ชาติพันธุ์วรรณา มุมมองวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์และการพัฒนา สังคมวิทยา มุมมองเชิงเปรียบเทียบ มุมมองประวัติศาสตร์ มุมมองเชิงอำนาจ และเพศภาวะ (Dirk, R. and Hunter, G., 2013, pp. 3-5 and; Mintz, S.W. and Du Bois, C.M., 2002, pp.99-119)

พื้นที่ยืนทางความคิดดังกล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นที่มาของบทความวิจัยชิ้นนี้ที่ต้องการนำเสนอผลการสำรวจ ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติอันกินความรวมถึงปรัชญา โลกทัศน์ ความเชื่อ และอุดมการณ์ ผ่านบทสนทนาเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสะท้อนเรื่องเล่าของผู้คน พื้นที่ และวัฒนธรรมที่ถักทอเข้าด้วยกันในสายใยอาหารแห่งปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ บนการมองสังคมอย่างเป็นองค์รวม (holistic perspective) (Ibid., pp.5)

อันที่จริงแล้ว มุมมองของการศึกษาในแนวทางมานุษยวิทยาด้านอาหารเช่นว่านี้ เป็นทิศทางที่สอดคล้องกับแนวทางการศึกษารัฐศาสตร์ในยุคหลังพฤติกรรมศาสตร์ อันก่อตัวขึ้นในสหรัฐอเมริกาช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา โดยกระตุ้นรูกเราให้แก่นักรัฐศาสตร์หันกลับมาศึกษาประเด็นสำคัญต่างๆ และรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น นับจากนั้นมา ธรรมชาติของการศึกษารัฐศาสตร์จึงมีลักษณะเด่นที่ต่างออกไปจากอดีต ซึ่งเดวิด อีสตัน (Easton, D., 1970) เรียกเอาไว้ว่า บัญญัติแห่งประเด็นสัมพันธ์ (Credo of Relevance) อันมีสาระสำคัญส่วนที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยในบทความนี้ คือ (1) เป้าหมายการศึกษารัฐศาสตร์คือ การตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ ผูกพันตนเองเข้ากับการสร้างสรรค์สังคมในฐานะบทบาทปัญญาชน (2) การให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระในการศึกษา คือ ปัญหา/ประเด็นของสังคมการเมือง มากกว่าเรื่องเทคนิควิธีและเครื่องมือในการศึกษา และ (3) การเปิดรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของบริบทที่ห้อมล้อมอันทำให้เกิดกระแสของการทบทวนแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาแนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่เดิม ควบคู่ไปกับการเสนอแนวการศึกษาใหม่ๆ โดยมีประเด็นของสังคมและยุคสมัยเป็นตัวตั้ง ส่งผลให้การศึกษารัฐศาสตร์มีขอบเขตการศึกษาพรวดเลือนลง ประเด็นและจุดสนใจในการศึกษาแผ่กว้างออกไป และมุมมอง แนวคิดทฤษฎีมีลักษณะข้ามศาสตร์ สาขาวิชา เป็นสหวิทยาการมากขึ้น (อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 2559, 1-21 ถึง 1-24)

พัฒนาการดังกล่าวส่งผลให้แนวทางการศึกษารัฐศาสตร์ยุคหลังพฤติกรรมศาสตร์เป็นแหล่งรวมของมุมมองแนวคิด และทฤษฎีอันหลากหลายเพื่อทำความเข้าใจประเด็นปัญหาและวาระของสังคม ในจุดสนใจ มุมมอง และทิศทางสอดคล้องไปกันได้กับแนวทางมานุษยวิทยาด้านอาหาร โดยไม่ละเลยมุมมองเชิงอำนาจในการทำความเข้าใจสหสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่างๆ

อนึ่ง บทความวิจัยนี้ เป็นการสรุปและเรียบเรียงมาจากผลการวิจัยของโครงการวิจัยเรื่อง Food Dialogue and Social Cohesion ซึ่งผู้วิจัยได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) โดยผู้วิจัยออกแบบการนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 4 ชิ้นงาน คือ

- (1) ในน้ำมีปลา: สายใยแห่งอาหารระหว่างผู้คนในปัตตานีผ่านเรื่องราวของบูดู (กรณีศึกษาพื้นที่

ชายฝั่งทะเล)

(2) ในนามีข้าว: สายใยแห่งอาหารระหว่างผู้คนในปัตตานีผ่านเรื่องเล่าของนาข้าว

(กรณีศึกษาพื้นที่ที่ราบลุ่ม) และ

(3) บนเขามีซูป: สายใยแห่งอาหารระหว่างผู้คนในปัตตานีผ่านเรื่องเล่าของซูปคอมมิวนิสต์

(กรณีศึกษาพื้นที่ภูเขา)

(4) สายใยแห่งอาหารระหว่างผู้คนในปัตตานี: ข้อวิเคราะห์สรุปเชิงทฤษฎี

เนื้อหาของบทความวิจัยนี้เป็นชิ้นงานลำดับแรกที่เสนอพิจารณาเผยแพร่ จึงจะเริ่มต้นจากการนำเสนอถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเอาไว้ในบทนำ ตลอดทั้งขั้นตอนการกำหนดกรณีศึกษาและออกแบบระเบียบวิธีวิจัย จากนั้นจึงเริ่มดำเนินการนำเสนอผลการวิจัยที่ใช้เรื่องราวของบูดูเป็นเส้นเรื่อง ผู้วิจัยหวังว่า การนำเสนอชุดของบทความวิจัย 4 ชิ้นนี้ จะมีส่วนเปลี่ยนเรื่องเล่าของอาหารจากเรื่องรสชาติความอร่อยไปสู่การเป็นสื่อกลางสะท้อนภาพความเข้าใจเกี่ยวกับปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ในระดับวิถีชีวิต ตัวตน และวัฒนธรรม พร้อมกับถักทอบทสนทนาเชิงสร้างสรรค์ระหว่างผู้คนต่องานเขียนที่จัดทำขึ้นทั้งในระดับพื้นที่ในปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้และระดับภาพใหญ่ของประเทศ

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทำความเข้าใจสายใยของผู้คนในปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านเรื่องราวของบูดู

2. กรณีศึกษา

ผู้วิจัยเริ่มต้นใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) จากประชากรพื้นที่ศึกษาที่จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทโดยพื้นฐาน คือ พื้นที่ชายฝั่งทะเล ที่ราบลุ่ม และภูเขา โดยเลือกตัวอย่างวิจัยครอบคลุมตัวแทนพื้นที่ละอย่างน้อย 1 กรณีศึกษาเกี่ยวกับอาหารและการกิน จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้พิจารณาณฐานความรู้ ประสบการณ์เดิม และเครือข่ายการทำงานที่มีอยู่ในพื้นที่ของผู้วิจัย ในการกำหนดพื้นที่ตัวอย่างและประเด็นเกี่ยวกับอาหารการกินที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบทความวิจัย

สำหรับการสุ่มตัวอย่างบุคคลในแต่ละพื้นที่/ประเด็นศึกษา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเช่นกัน โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์เดิม และเครือข่ายการทำงานที่มีอยู่ในพื้นที่ประกอบในกลยุทธ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตามกรอบแนวคิดบางส่วนของมิเชล แพททอน คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในรูปแบบบุคคลและกลุ่มบุคคลจะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์โดยตรง และ/หรือ มีข้อมูลมากเกี่ยวกับแต่ละกรณีศึกษา และจะต้องมีความหลากหลายครอบคลุม (Patton, M.P., 1990 อ้างถึงใน; ธโสธร ตู่ทองคำ, 2563, 5-13 ถึง 5-14) ผู้วิจัยยังคำนึงถึงว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจะต้องมีความสัมพันธ์กับกรอบการวิจัย และสามารถเป็นตัวแทนของประชากรวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือรวมทั้งมีคุณสมบัติพิเศษอันจะให้ข้อมูลที่ประโยชน์สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของบทความวิจัยได้ ทำให้ได้มาซึ่งกรณีศึกษาในการนำเสนอผลการวิจัยผ่านบทความวิจัยชิ้นนี้ 3 กรณีศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 กรณีศึกษาที่นำเสนอในบทความวิจัย

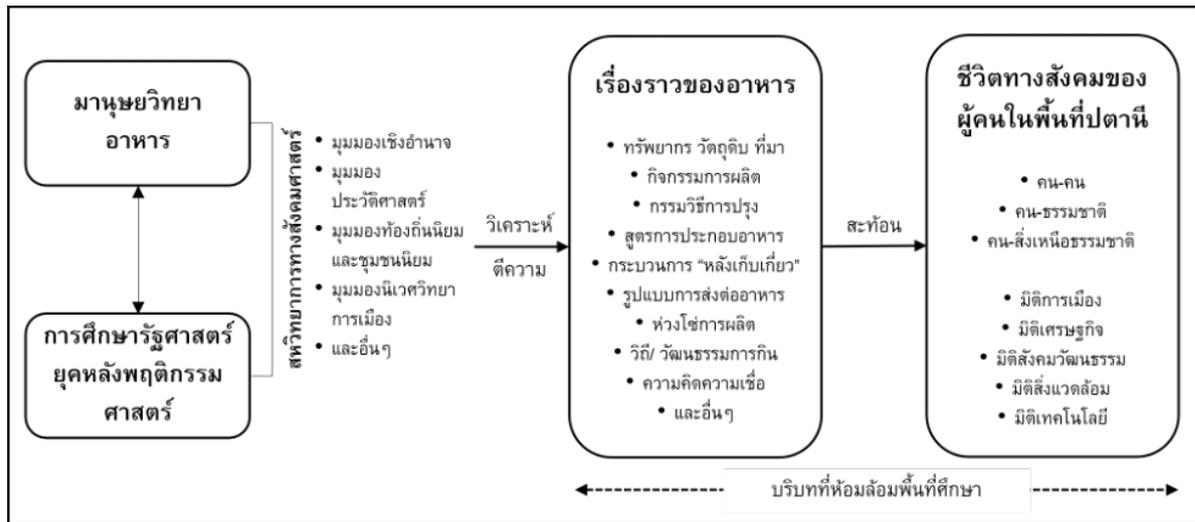
Place (ประเภทพื้นที่)	Product (ผลิตภัณฑ์อาหาร)	People (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก)
ชายฝั่งทะเล	บูดู	ตัวแทนชาวบ้าน ต.บ้านน้ำบ่อ อ.ปะนาเระ และ อ.สายบุรี จ.ปัตตานี
ที่ราบลุ่ม	ข้าว	ตัวแทนชาวนาและผู้ประกอบการโรงสี อ.หนองจิก จ.ปัตตานี
ภูเขา	ซูปคอมมิวนิสต์	- กลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชน จุฬารัตน์พัฒนา 9 - กลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชน จุฬารัตน์พัฒนา 12 และอดีตผู้นำ, สมาชิกพรรค คอมมิวนิสต์มลายา

3. ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้ก่อรูปขึ้นจากระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทั้งเชิงเอกสารและข้อมูลภาคสนาม จากนั้นใช้แนวทางการศึกษาเรื่องเล่า (narrative approach) เป็นกรอบดำเนินการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดวงสนทนาเฉพาะกลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์ โดยมีแบบสนทนาและแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ การเก็บข้อมูลเหล่านี้มิได้เสนอขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เนื่องจากงานวิจัยได้ถูกริเริ่มขึ้นตั้งแต่ก่อนการมีระเบียบปฏิบัติเรื่องนี้ อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลหลายคนไม่ประสงค์ที่จะเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในการให้ข้อมูล ส่วนในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้แนวทางของศาสตร์แห่งการตีความและการวิเคราะห์ภาษาธรรมชาติเป็นฐานคิดหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเชิงอุปนัย (ธโรธร ตูทองคำ, 2563, 5-13 ถึง 5-14, 5-28, 5-35 ถึง 5-36, 5-52 ถึง 5-55; Austin, J., 1962, 1, 6; Schmidt, L.K., 2014, 7, 11 and; Geertz, C., 1987, 195-240)

กรอบแนวทางการศึกษา การกำหนดกรณีศึกษา และการออกแบบระเบียบวิธีวิจัย ดึงนำเสนอมาทั้งหมดสามารถสรุปเป็นกรอบคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทเนื้อหา

ผลการวิจัยของโครงการวิจัยสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ส่วน โดยที่ 3 ส่วนแรกเป็นการนำเสนอผลวิจัยตามกรณีศึกษาแต่ละพื้นที่ และส่วนสุดท้ายเป็นการนำเสนอบทวิเคราะห์สรุปจากมุมมองเชิงทฤษฎี ประกอบด้วย (1) ในน้ำมีปลา: สายใยอาหารของผู้คนผ่านเรื่องเล่าของบูดูในกรณีศึกษาพื้นที่ชายฝั่งทะเล (2) ในน้ำมีข้าว: สายใยอาหารของผู้คนผ่านเรื่องเล่าของนาข้าวในกรณีศึกษาพื้นที่ราบลุ่ม (3) บนเขามีซูป: สายใยอาหารของผู้คนผ่านเรื่องเล่าของซูปคอมมิวนิสต์ในกรณีศึกษาพื้นที่ภูเขา และ (4) สายใยแห่งอาหารระหว่างผู้คนในปัตตานี: ข้อวิเคราะห์สรุปเชิงทฤษฎี

สำหรับบทความวิจัยชิ้นนี้เป็นการสรุปเรียบเรียงเนื้อหาผลการวิจัยตามข้อ (1) ซึ่งสะท้อนความเข้าใจตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ว่า สถานะของบูดูสำหรับคนมลายูปัตตานีมิใช่เพียงแค่อาหารหากแต่เป็นวิถีชีวิต ซึ่งหากปลาร้าเป็นเอกลักษณ์ของคนอีสาน น้ำปูเป็นของคนเหนือ บูดูก็เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมทะเลปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ บูดูก่อตัวขึ้นจากการคิดค้นวิถีอันอมอาหารจากท้องทะเลในรูปแบบของการหมักปลาตัวเล็กกับเกลือ โดยมีสายบุรี หรือเมืองสายเป็นแหล่งผลิตที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุด กระทั่งเรียกขานบูดูสายบุรีกันว่า “บูดูฮิเล” อันมีความหมายว่า บูดูที่เก็บไว้ได้นานจนกลิ่นหมด

บูดูแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ตามลักษณะการผลิต คือ บูดูกำปง กับบูดูโรงงาน โดยบทความวิจัยนี้ให้น้ำหนักเป็นสำคัญไปที่ประเภทแรก ซึ่งหากพูดถึงก็โอ๊ะไปแล้วต้องนึกถึงดาโต๊ะ ในลักษณะเดียวกัน เมื่อพูดถึงบูดู (กำปง) ต้นฉบับของแท้ดั้งเดิมอันเลื่องชื่อในหมู่คนท้องถิ่นก็ต้องเป็น “บูดูน้ำบ่อ” ซึ่งถึงแม้จะตั้งอยู่ใน

อ.ปะนาเระ แต่ก็เชื่อมต่อกันเลียบทะเลเข้าไปในอาณาบริเวณของ อ.สายบุรีได้อย่างราวกับว่าเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกัน จนกล่าวได้ว่า ในเชิงวัฒนธรรมการผลิตบูดู น้ำบ่อนั้นอยู่ในอาณาเขตทางวัฒนธรรมเดียวกับสายบุรี

1. ในกระบวนการผลิตบูดู มีเรื่องราวของผู้คน

ผู้วิจัยใช้วิธีสนทนาเฉพาะกลุ่มกับตัวแทนชาวบ้านจำนวน 15 คน ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการบูดู กำปอง ในตำบลบ้านน้ำบ่อ ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าถึงกรรมวิธีการผลิตบูดูน้ำบ่อยังคงแบบฉบับดั้งเดิมตามชนบทโบราณ โดยอาศัยวัตถุดิบหลัก 2 อย่าง คือ ปลากระตี่และเกลือ แตกต่างไปเล็กน้อยตรงที่ในอดีต ปลาที่ใช้มาทำบูดูจะมาจากทั้งปลาและอาหารทะเลเหลือจากการบริโภคในครัวเรือน โดยจะมีปลาตัวใหญ่อยู่ด้วย แต่เมื่อเวลาผ่านไป ดูเหมือนว่าการผลิตบูดูจะมีใช้เพียงเพื่อเป้าประสงค์ของการถนอมอาหารให้กินได้นานเพียงอย่างเดียวเสียแล้ว แต่บูดูกลายมาเป็นอาหารหลักบนโต๊ะกับข้าว การผลิตบูดูกลายมาเป็นการผลิตเพื่อจะกินบูดูโดยตรง ที่ผู้วิจัยกล่าวเช่นนี้เพราะคำบอกเล่าของผู้เข้าร่วมสนทนาระบุในบางช่วงตอนถึงการพิถีพิถันเรื่องรสชาติบูดูในตัวเองเด่นชัดขึ้น โดยชาวบ้านพบว่า การใช้ปลาตัวเล็กจะได้รสชาติที่ดีกว่า ดังนั้นจึงมีใช้ปลาอะไรก็ได้ หรือปลาและอาหารทะเลเหลือจากการบริโภคแบบใดก็ได้เสียแล้ว และในห้วงเวลานี้เองจึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นระยะรอยต่อที่ชาวบ้านเปลี่ยนมาใช้ปลากระตี่ ซึ่งเน้นความสดโดยการจับขึ้นจากหาดหน้าบ้านสดๆ แล้วนำมาทำบูดูเลย ด้วยวิธีการที่ยังคงแบบฉบับดั้งเดิม คือ หมกด้วยไฟปิดด้วยกะลา (กลุ่มผู้ประกอบการบูดูกำปองน้ำบ่อ, สนทนาเฉพาะกลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564)

ในปัจจุบัน บูดูได้สวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมการกินของคนมลายูปัตตานีครอบคลุมจนถึงตอนเหนือของมาเลเซีย การผลิตบูดูแม้กระทั่งกับบูดูกำปองจึงเปลี่ยนจากการเน้นผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นการเน้นปริมาณเพิ่มมากขึ้นเพื่อการพาณิชย์ ส่งผลต่อการปรับกรรมวิธีการผลิตบางขั้นตอน โดยยังคงดำรงวัตถุดิบหลักคือ ปลากระตี่กับเกลืออยู่เช่นในอดีต แต่เปลี่ยนมาใช้บ่อในการหมกเพื่อให้ได้ปริมาณที่มากขึ้นกว่าไห ซึ่งการหมกด้วยไฟก็ยังคงมีอยู่แต่ดูจะเอาไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือนเสียเป็นหลักมากกว่าการจะผลิตเพื่อขาย อย่างไรก็ตาม ที่มาของปลากระตี่ในปัจจุบันก็เปลี่ยนไปจากอดีต ชาวบ้านพบว่าพวกเขาออกจับปลากระตี่จากทะเลหน้าบ้านได้น้อยลง และต้องแล่นเรือออกไปจับไกลมากขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งเลยพิสัยที่เรือเล็กของประมงพื้นบ้านแบบพวกเขาจะแล่นออกไปได้ ขณะที่จำนวนเรือเล็กในชุมชนก็น้อยลงอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนวิถีอาชีพของคนแต่ละรุ่นที่ค่อยๆ ออกจากอาชีพประมงแบบดั้งเดิมมากขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นสภาพการณ์ที่วางเงื่อนไขให้ชาวบ้านต้องอาศัยเรือใหญ่ในการได้มาซึ่งวัตถุดิบหลักตั้งต้นสำหรับการผลิตบูดู “เพราะต้องไปไกลมากขึ้นเรื่อยๆ ไกลๆ หมดแล้ว” ผู้เข้าร่วมสนทนาท่านหนึ่งกล่าว ส่งผลให้ที่มาของปลากระตี่ในปัจจุบันจะได้มาจากเรือใหญ่ของ “เถ้าแก่ที่รู้จักกัน” ซึ่งก็คือ นายทุนในละแวกชุมชนนั่นเอง

ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนความท้าทายร่วมระหว่างชุมชนประมงพื้นบ้านทั้งอ่าวปัตตานี และอ่าวไทยที่เชื่อมร้อยอยู่ในระบบนิเวศน์เดียวกันไปจนถึงทะเลแถบจังหวัดนครศรีธรรมราช นั่นคือ ความร่อยหรอลงของทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องทะเล ซึ่งแง่หนึ่งเป็นผลมาจากการประมงเชิงพาณิชย์เพิ่มจำนวนขึ้นมหาศาลในหลายสิบปีที่ผ่านมา และอีกแง่หนึ่งเป็นผลกระทบจากแนวทางการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมในชุมชนพื้นที่ริมทะเลหลาย

แห่ง ประเด็นเหล่านี้ยังเรียกร้องการสำรวจตรวจสอบอย่างเป็นวิทยาศาสตร์และโปร่งใสในหลายๆ พื้นที่ที่เปลี่ยนสภาพการใช้ที่ดินในการพัฒนาเชิงพาณิชย์และเชิงอุตสาหกรรม เพื่อวางแนวทางปกป้องมรดกฐานทรัพยากรอันรับประกันความมั่นคงทางอาหารให้กับผู้คนหลายครัวเรือนมาอย่างยาวนาน

ถ้าหากการมาของปลากะตักเป็นผลสำคัญจากการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมในแง่สถานะของบุญซึ่งมีที่ทางตั้งมั่นในวัฒนธรรมการกินของคนมลายู และถ้าหากการปรับปรุงกรรมกรหมักเป็นผลสำคัญจากการเปลี่ยนเป้าหมายการผลิตจากบริโภคมาสู่พาณิชย์เสียแล้ว การเปลี่ยนที่มาของเกลือซึ่งใช้หมักก็เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยแต่เดิมชุมชนบ้านน้ำบ่อจะอาศัยเกลือจากทะเลอ่าวปัตตานีในการหมักปลาทำบุญ แต่เมื่อหลายสิบปีก่อนมีพายุใหญ่เข้าแหลมโพธิ์ โดยเฉพาะแถบบ้านดาโต๊ะ ส่งผลให้รสชาติของเกลือเปลี่ยนไป ผู้ผลิตในชุมชนหลายรายจึงหันมาสั่งนำเข้าเกลือจากข้างนอกโดยจะมีรถบรรทุกเข้ามาส่งเกลือเป็นประจำ ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนาเล่าว่า “ไม่รู้ว่าเกลือจากที่ไหน”

การเลือกนำเข้าเกลือ รวมถึงการเปลี่ยนมานำเข้าปลากะตักโดยเฉพาะจากเรือประมงของนายทุนหรือเจ้าแก้มในพื้นที่ในระยะหลังมานี้ ในอีกแง่จึงสะท้อนความสัมพันธ์กับเป้าหมายการผลิตที่เปลี่ยนไปดังกล่าวไว้ข้างต้นเช่นกันอันเป็นผลจากการต้องผลิตในปริมาณที่มากขึ้นนั่นเองไม่น้อยไปกว่าการเปลี่ยนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้แล้ว พลวัตของกระบวนการผลิตบุญจากอดีตถึงปัจจุบันจึงกล่าวได้ว่าเป็น ผลของสหสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงเชิงบริบทที่เชื่อมโยงกันทั้งในแง่ภูมิวัฒนธรรม (การกิน) เศรษฐกิจ (ตลาดการบริโภคบุญ) และธรรมชาติ (การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม)

ผู้เข้าร่วมสนทนาซึ่งเป็นผู้ประกอบการบุญกำบังรายหนึ่งเล่าขั้นตอนการทำบุญของตนว่า การผลิตบุญ 1 บ่อเธอจะต้องใช้ต้นทุนราวบ่อละ 10,000 บาท โดยใช้ปลากะตักที่สั่งจากเรือใหญ่ของเจ้าแก้ม 10 กระบะๆ ละประมาณ 50 กิโลกรัม หมักกับเกลือ (แน่นอนว่ามาส่งโดยรถบรรทุกจากที่ไหนไม่รู้-ผู้วิจัย) ปริมาณ 5 กระสอบเกลือ และจ้างแรงงานกำลังผลิตในชุมชน “ทำแบบ manual” คลุกปลากับเกลือเข้าด้วยกัน ขณะที่ค่าจ้างจะอยู่ที่บ่อละ 200 บาท จำนวนแรงงานที่จ้างจะขึ้นอยู่กับจำนวนปลาที่เข้ามา ดังนั้น การรับจ้างคลุกปลากับเกลือจึงเป็นอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชนได้ แต่ไม่รับประกันการจ้างงานและรายได้ที่แน่นอน

ระยะเวลาของการหมักแล้วแต่ผู้ประกอบการแต่ละราย “บุญโรงงาน” จะหมักเพียงราว 6 เดือน ก็เปิดขายแต่ผู้ประกอบการ “บุญกำบัง” ในน้ำบ่อโดยเฉลี่ยจะหมักกันราว 10 เดือน ผู้เข้าร่วมท่านหนึ่งเปรียบเทียบความต่างของขั้นตอนนี้ให้ผู้วิจัยฟัง แม้มิได้เอื้อนเอ่ยแต่สีหน้าและแววตาของเธอบ่งบอกนัยว่า นี่คือนี่สิ่งหนึ่งที่ทำให้บุญกำบังของพวกเขาดีและคงความ “ของแท้” มากกว่าบุญโรงงาน

ภายหลังจากเปิดบ่อแล้ว ในขั้นตอนของการนำไปจัดจำหน่าย บุญน้ำบ่อและบุญกำบังโดยทั่วไปจะไม่มี การรับรองของ อย. และไม่ติดแบรนด์สินค้า (ยกเว้นเพียงบางเจ้า) มีรูปแบบการขายทั้งปลีกและส่ง ทั้งโดยการใส่ถุงแบ่งขายคล้ายๆ กับการขายน้ำพริกกะปิ ปลาร้า แมงดา ตาแดง ฯลฯ ใส่ถุงตามตลาดสดทั่วไป และยังมี การใส่ป้ายแบ่งขาย การใส่ขวดแบ่งขาย “บางคนซื้อไปแล้วก็ไปติดแบรนด์กันเองก็มี” ผู้เข้าร่วมท่านหนึ่งบอกเล่า และระบุเพิ่มเติมว่า เธอเองไม่ติดใจหรือรู้สึกว่าเป็นเรื่องผิดแปลกแต่อย่างใด ขณะที่ราคาสำหรับบุญโรงงานจะ

มีหลายระดับเพราะมีหลายเกรด แต่บูดูน้ำบ่อจะมีราคาเฉลี่ยกลางเทียบกับปริมาณ 1 โหลเท่ากับราวๆ 200 บาท ส่วนในฝั่งผู้บริโภคนั้น โดยมากจะไม่ติดกับผู้ผลิต/ผู้ประกอบการว่าจะต้องเป็นเจ้าของใด “แค่รู้ว่าเป็นบูดูจากที่ไหน ถ้าเป็นบูดูน้ำบ่อก็โอเคแล้ว” บูดูของน้ำบ่อมีชื่อเสียงอย่างมาก ในอดีตจะออกเรือนำไปขายที่ตัวเมืองปัตตานี แต่ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2506 และ 2507-2509) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) และฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ให้น้ำหนักกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้มีการตัดถนนผ่านเข้ามาถึงชุมชน ผู้ประกอบการจึงเปลี่ยนรูปแบบโลจิสติกส์จากการใส่เรือนำไปขายมาเป็นการใช้รถนำไปขายยังตัวเมืองซึ่งช่วยลดต้นทุนการขนส่งลงได้มาก

ดูเหมือนภาพลักษณ์สินค้าสำหรับผู้บริโภคนั้นผูกโยงอยู่กับชุมชนที่มามากกว่าชื่อของผู้ประกอบการ นั่นจึงอาจเป็นอีกเหตุผลที่ผู้ประกอบการซึ่งมีตลาดรองรับในพื้นที่ที่ไม่สนใจมากนักกับการต้องประทับตราหยีห่อสินค้าตนเอง เพราะความเป็นบ้านน้ำบ่อเป็น local brand ที่ติดอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าสำหรับบูดูกำปง จะมีบูดูน้ำบ่อที่เป็นเลิศกว่าบูดูกำปงอื่น เพราะเหตุผลดังที่ทุกท่านคงทราบกันดีว่าเรื่องราวรสชาตินั้นเป็นอัตวิสัย และเป็นผลไม่น้อยจากการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันพื้นฐาน โดยเฉพาะครอบครัว ดังนักศึกษาของ ผู้วิจัยท่านหนึ่งซึ่งเป็นคนปัตตานีแต่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาศึกษาและทำงานต่อในกรุงเทพฯ ร่วมระยะเวลาที่ราว 10 ปี ได้แล้ว เธอเล่าว่า “ถึงทุกวันนี้ไม่ค่อยได้กลับบ้าน แต่ก็จอร์จขอให้ทางบ้านส่งบูดูมาให้ตลอด โดยสำหรับเธอ รสชาติที่ติดปากและชวนให้คิดถึงการกินข้าวพร้อมหน้ากันที่บ้าน จะต้องเป็นบูดูจากบ่อเจาะเท่านั้น” คำกล่าวนี้นอกจากยืนยันข้อสรุปด้านรสชาติ ยังสะท้อนนัยไม่น้อยว่า บูดู อาหาร และการกินเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งซึ่งยึดโยง “ผู้พลัดถิ่น” คงสายใยสัมพันธ์กับภูมิลาเนา ครอบครัว และชุมชนบ้านเกิดตนเองให้ยังคงใกล้ชิดแนบแน่น (เดชะ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2563)

2. การประกอบสร้างชุมชนบูดูจินตกรรม: พลวัตของบูดูจากอดีตถึงปัจจุบัน

ส่วนแนวคิดในการทำบูดูจะส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีสูตรในรายละเอียดที่แตกต่างกันไปในแต่ละครัวเรือนหรือในแต่ละเครือญาติ “เป็นสูตรของใครก็ของมัน เป็นมารยาทที่จะไม่ถามกัน เดี่ยวจะเกิดการอิจฉากัน” ดังคำกล่าวของผู้ร่วมสนทนาท่านหนึ่ง สูตรจึงเป็นการส่งต่อด้วยการลงมือทำจนเคยชินกันภายในครัวเรือน โดยอาจมีการปรับรสในรายละเอียดกันไปเมื่อคนแต่ละรุ่น กระนั้น ความท้าทายสำคัญของบูดูกำปงก็คือ เมื่อข้อต่อกลางในการส่งต่อดำรงเฉพาะคือสมาชิกในครัวเรือน การที่เยาวชนคนรุ่นใหม่ทุกวันนี้ไม่สนใจจะรับช่วงต่อ จึงวางข้อกังวลเรื่องความยั่งยืนของตำรับวิชาบูดูศึกษาอันเป็นที่ขึ้นชื่อไปทั่วพิภพชายแดนใต้ของบูดูน้ำบ่อ

จากการพูดคุยกับผู้เข้าร่วมวงสนทนาหลายท่านประมวลเป็นข้อสรุปประการหนึ่งได้ว่า การขยายตัวของวัฒนธรรมการบริโภคบูดูอันติดตามมาด้วยการขยายตัวของตลาดในชายแดนใต้ นั้น เป็นผลสำคัญไม่น้อยมาจากการขยายตัวของกระบวนการกลายเป็นพื้นที่เมือง (urbanization) ในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันรวมครอบคลุมไปถึงหาดใหญ่และสงขลา จากเดิมที่วัฒนธรรมการกินบูดูจำกัดตัวอยู่แค่ในละแวกชุมชนชาวประมงริมทะเลเท่านั้น เมื่อผู้คนจากละแวกนี้เข้าไปทำงานในเมืองทั้งในรูปแบบการย้ายถิ่นฐานถาวร ชั่วคราว

หรือเข้าไปเยือนกลับ ก็ได้พาเอาการกินบุดูติดตัวไปด้วย ขณะเดียวกัน การพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานมีผลเชื่อมโยงพื้นที่ที่เคยรู้สึกว่ายู่ห่างไกลกลายเป็นเข้าใกล้หากันมากขึ้น ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเป็นไปอย่างใกล้ชิดและง่ายดายมากขึ้น ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมเช่นนี้ วัฒนธรรมการกินบุดูจึงขยายตัวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทั้งส่งผลต่อการขยายตัวของอุปสงค์ในการบริโภคบุดูและตลาดที่ซึ่ง “แต่ก่อนทำบุดู 20 บ่อ ก็ซื้อฮากันทั้งหมู่บ้านแล้ว แต่เดี๋ยวนี้ทำ 100 บ่อ ก็เรียกว่าเต็กรๆ เท่านั้น” ผู้เข้าร่วมสนทนาผู้เป็นเจ้าของแบรนด์ “บุดูแท้ น้ำบ่อ กะนะห์แบยา” กล่าวอย่างติดตลก

กระนั้นในอีกทางหนึ่ง เมื่อวัฒนธรรมการกินบุดูขยายตัว วัฒนธรรมนี้จึงแปรเปลี่ยนเป็น “สาธารณะสมบัติ” ร่วมกันของผู้คนอันแตกต่างหลากหลายมากขึ้น มิใช่เพียงของชุมชนริมทะเลเท่านั้นเช่นในอดีต และเช่นเดียวกับการเดินทางของวัฒนธรรมและคุณค่าแทบจะทุกอย่างในโลก ล้วนไม่แตกต่างกัน ทั้งอิสลาม สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และบุดู ของเหล่านี้มิได้เข้าไปในสำนักของผู้คนที่เป็นสุญญากาศ หากแต่บรรจุคุณค่าบางอย่าง เช็ดตัวเอาไว้แล้วเป็นขนบเดิม สิ่งทางวัฒนธรรมจึงไม่สามารถเข้าไปแทนที่ แม้พยายามจะสวมรอย แต่แบบแผนที่สิ่งทางวัฒนธรรมเหล่านี้กระทำคือ การอภิวัดตัวเข้ากับสิ่งทางวัฒนธรรมเดิมซึ่งผู้คนแห่งที่นั่นยึดถือสมาทานอยู่แต่เก่าก่อน ดังนั้น จึงมิใช่เรื่องแปลกที่เราจะเป็นสักขีพยานร่วมของอิสลามที่หลากเฉดการตีความ ประชาธิปไตยหลายคำคุณศัพท์ขยาย และสิทธิมนุษยชนอันสนทนากับโลกทัศน์ต่อมนุษย์อันมีอยู่เดิมในสังคม ยืนยันธรรมชาติของมนุษย์ว่าแก่นแท้คือความแตกต่างหลากหลายที่ถูกเรียกร้องให้ทำความรู้จักกัน บุดูก็เช่นเดียวกัน เมื่อบุดูอภิวัดไปยังผู้คนอันหลากหลายอย่างกว้างขวาง แง่หนึ่งก็ทำให้อัตลักษณ์ความเป็นบุดูเดิมถูกปรับให้ถูกลิ้นผู้คนที่ต่างกันไปปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมสนทนาท่านหนึ่งกล่าวว่า ไม่มากก็น้อย “ได้ทำลายแก่นความเป็นบุดูไป นั่นคือ ความเค็ม”

กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว กระบวนการประกอบสร้างชุมชนบุดูจินตกรรม (imagined Budu community) เองได้ทำให้บุดูแตกสาขาแตกออกเป็นหลากรูปแบบ (version) การทำความเข้าใจประเด็นนี้อาจเริ่มต้นอย่างง่ายโดยจำแนกออกเป็น “บุดูเค็ม” กับ “บุดูหวาน” ซึ่งตั้งที่ผู้เข้าร่วมสนทนาท่านหนึ่งกล่าวไว้ข้างต้น แก่นแท้กำพืดของบุดูอยู่ที่ความเค็ม ดังนั้น บุดูเค็มจึงถือเป็นต้นฉบับดั้งเดิม ส่วนบุดูหวานเป็นบุดูที่ผ่านการเคี้ยวกับน้ำตาลปีบ เพื่อใช้เป็นตัวผสมผสานปลาปนกับผักอย่างใบมะกรูด ข่า ตะไคร้ หัวหอมแดง มะพร้าวคั่ว และพริกป่นให้กลมกล่อมเข้าด้วยกันในข้าวยา จึงถูกเรียกอีกชื่อว่า “บุดูข้าวยา” หรือ “น้ำเค็มข้าวยา” ซึ่งในปัจจุบัน มีผู้ประกอบการบุดูอุตสาหกรรมหรือบุดูโรงงานบางเจ้าผลิตออกมาในรูปแบบบุดูข้าวยาปรุงสำเร็จ และมีบรรจุภัณฑ์ที่ตีพร้อมนำไปรับประทาน

ในส่วนบุดูเค็มเองก็มีได้มีรูปแบบเดียว หากแต่แตกสาขาแตกออกไปเป็นอย่างน้อย “3+1” รูปแบบ โดยที่ 3 รูปแบบแรกวางตัวเป็นพื้นยืนของบุดูทั่วไป คือ “น้ำใส น้ำกลาง และน้ำข้น” บุดูน้ำใสจะมีสีเหลืองใสๆ เหมือนน้ำปลา เป็นน้ำที่เนื้อปลาตกตะกอนอยู่พื้นโถงเวลาตักต้องค่อยๆ ไม่ให้เนื้อปลาลอยมาปะปน เรียกอีกอย่างได้ว่า “หัวบุดู” เป็นบุดูน้ำแรกจากการหมัก จึงมีราคาสูงอยู่ที่ราวกิโลกรัมละ 120 บาท และมักเป็นที่ถูกปากผู้คนที่หลากหลายเมนูความอร่อยตามแบบฉบับเจ้าของพื้นที่ โดยหัวบุดู 1 ลิตร สามารถผสมเป็นน้ำปลาได้ 20 ลิตร

ต่อมาก็คือบุญน้ำกลาง ที่เจ้าของโองหรือบ่อหมักบุญจะจับกระบวยจ้วงสาละวนคนใต้พื้นโองเพื่อกวานให้เนื้อปลา ลอยขึ้นมาผสมกับน้ำใสให้ชั้นพอประมาณ จากนั้นจึงค่อยๆ ตักบรรจุลงพลาสติกหรือขวดขนาดตามต้องการ ซึ่ง จะได้น้ำบุญในบรรจุภัณฑ์สี่เหลี่ยมใสคล้ายแบบแรกแต่มีตะกอนของเนื้อปลาลอยอยู่กัน ส่วนบุญน้ำชั้นจะมีสีเทา เป็นบุญเข้มข้นที่มีเนื้อปลาผสมอยู่มากกว่าน้ำบุญเค็มรูปแบบอื่น จัดเป็นบุญน้ำสุดท้ายที่อร่อยถูกปากคนส่วนใหญ่ ที่เคยรับประทานข้าวสวยร้อนๆ พร้อมน้ำบุญแฉกด้วยผักลวกสารพัดคุณค่าทางอาหาร (พุมรี อรรถรัฐเสถียร, 2555, 71)

ส่วนที่ว่า “+1” หรืออีก 1 รูปแบบของบุญเค็มนั้น ก็คือ “บุญแตแหร” อันเป็นเศษเนื้อปลาตกตะกอนกัน โองหรือบ่อหมัก ซึ่งผู้ประกอบการจากกลันตัน ตรังกานูนิยมนำกากเหล่านี้ซึ่งมีการหมักไว้แล้วไปจากผู้ประกอบการ บุญก้ำปงอย่างชุมชนน้ำบ่อ เพื่อไปผลิตเป็นน้ำบุญอีกรอบโดยกรรมวิธีปรุงของตนเองด้วยการผสมน้ำ และ แต่งสีแต่งกลิ่นปรุงรส บรรจุขวดวางจำหน่าย

ดังที่กล่าวไว้ในช่วงต้น นอกจากบุญก้ำปงแล้ว ในปัจจุบันยังมีการประกอบการอีกลักษณะ คือ บุญโรงงาน หรือการผลิตบุญแบบโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งจะมีการปรุงแต่งที่ทำให้แตกต่างไปจากรสชาติดั้งเดิมพอสมควร แต่ ก็เข้าถึงตลาดที่กว้างกว่าด้วยกรรมวิธีถนอมอาหารที่มีคุณภาพ การได้รับรองมาตรฐาน และการบรรจุภัณฑ์ที่ เก็บไว้ได้นานกว่า บุญโรงงานจึงเจาะตลาดหลักไปที่ต่างประเทศเช่นมาเลเซีย “มลายูพลัดถิ่น” ทั้งที่ไปทำงานที่ กรุงเทพฯ มาเลเซีย รวมไปถึงคนมลายูที่อพยพติดตามไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่ซาอุดีอาระเบีย

ขณะที่บุญก้ำปงจะเน้นตลาดระดับชุมชนภายในปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้และตอนเหนือของ มาเลเซียเป็นหลักมากกว่าบุญโรงงาน โดยขับเคลื่อนความเด่นที่แตกต่างไว้ด้วยสโลแกนความเป็น “บุญอ็อกเนติก” กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่บางส่วนก็พยายามยกระดับความภาคภูมิใจของพวกเขา ปรากฏออกมาใน 2 แบบแผนที่น่าสนใจ แบบแผนแรกคือ “การพิวชั่นบุญ” กับอาหารร่วมสมัยเพื่อพาบุญก้ำปงไปให้คนในวงกว้างได้รู้จักและลิ้มลอง รวมทั้ง ยกระดับรสชาติบุญของแท้ดั้งเดิมให้เป็นอาหารที่มีมูลค่าสูงขึ้นพอๆ กับการรังสรรค์เมนูที่ให้อาหารช่วยยกระดับ รสชาติอาหารจานเหล่านั้น เช่น การนำบุญมาทำเป็นน้ำสต็อกของสเต็ก หรือนำมาปรุงประยุกต์เป็นน้ำสลัด ดังเช่นปรากฏในงาน “ฉ่ำ ฟู้ดดิวัล 2020” ที่สายบุรี ซึ่งมีเป้าหมายเปิดประสบการณ์รอมฎอนผ่านวัฒนธรรม การกินจากหลากหลายเมนูอาหารไทยอาหารท้องถิ่นและอาหารจากประเทศอาเซียน เป็นต้น

แบบแผนที่สองคือ การยกระดับบุญก้ำปงด้วยการเปลี่ยนให้เป็นบุญโรงงานอันมีเป้าหมายเพื่อเข้าถึง มาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปซึ่งจะรับประกันการเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้นตามมา กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ขับเคลื่อนใน แบบแผนที่สองที่โดดเด่นนี้คือ กลุ่มที่เรียกว่า “คลัสเตอร์บุญ สายบุรี” หรือในชื่อจริงที่อาจไม่คุ้นหูติดตลาดเท่าใด นักรว่า “กลุ่มเกษตรกรผลิตน้ำบุญปะเสยะวอ” อันตั้งต้นจากการเล็งเห็นว่า การผลิตบุญที่ผ่านมาของชุมชนเป็น ไปในรูปแบบที่ขาดทิศทาง ต่างคนต่างขาย กระทั่งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) มีนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น ทางกลุ่มนำโดยคุณสมาแอ ปาทาน จึงได้นำระบบเครือข่ายวิสาหกิจหรือคลัสเตอร์ (Cluster) มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการประกอบการบุญ ในพื้นที่ โดยรวมกลุ่มผู้ประกอบการบุญเข้าเป็นสมาชิก 82 คน จัดเป็นผู้ผลิตระดับวิสาหกิจชุมชน 4 กลุ่ม ในพื้นที่

4 อำเภอ ได้แก่ สายบุรี ปะนาเระ ไม้แก่น และยะหริ่ง นับตั้งแต่การรวมเครือข่ายนี้ขึ้นใน พ.ศ.2551 โดยเชื่อมโยงในแนวตั้งเป็นความเชื่อมโยงของผู้ประกอบธุรกิจต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เช่น กลุ่มชาวประมง ผู้ผลิตเกลือ ผู้ผลิตบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น และความเชื่อมโยงในแนวนอนเป็นความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุนต่างๆ รวมทั้งธุรกิจให้บริการ สมาคมการค้า สถาบันการศึกษาและฝึกอบรม สถาบันวิจัยพัฒนา ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

เครือข่ายวิสาหกิจนี้มุ่งที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำบูดู อันรวมถึงการบริหารจัดการกลุ่ม ระบบการผลิต การควบคุมคุณภาพการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด ให้เกิดขึ้นตามรูปแบบหลักการสหกรณ์และการจัดการตามรูปแบบคลัสเตอร์ ภายใต้สโลแกนว่า “นำบูดูเข้าสู่ครัวผู้บริโภคทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ” ภายใต้การขับเคลื่อนของคลัสเตอร์บูดู สายบุรีนี้ พวกเขาได้ดัดแปลงสูตรบูดูให้อยู่ในรูปของซอสและน้ำจิ้ม แล้วแตกการผลิตออกมาเป็นบูดูซอสผัด บูดูน้ำจิ้มสามรส บูดูน้ำปลาหวาน บูดูซอสพริกไทยดำ และแน่นอนว่ามีบูดูปรุงสำเร็จอยู่ด้วย เอาใจตลาดผู้บริโภคที่นิยมความสะดวกรวดเร็ว และลดขั้นตอนความยุ่งยากในการปรุงแต่งรสชาติ ซึ่งเหมาะสำหรับชีวิตประจำวันของคนในชุมชนเมืองที่เน้นความง่ายและเร็ว เพียงแค่ฉีกซองก็สามารถรับประทานกับข้าวสวยร้อนๆ ได้ทันที

บทสรุป

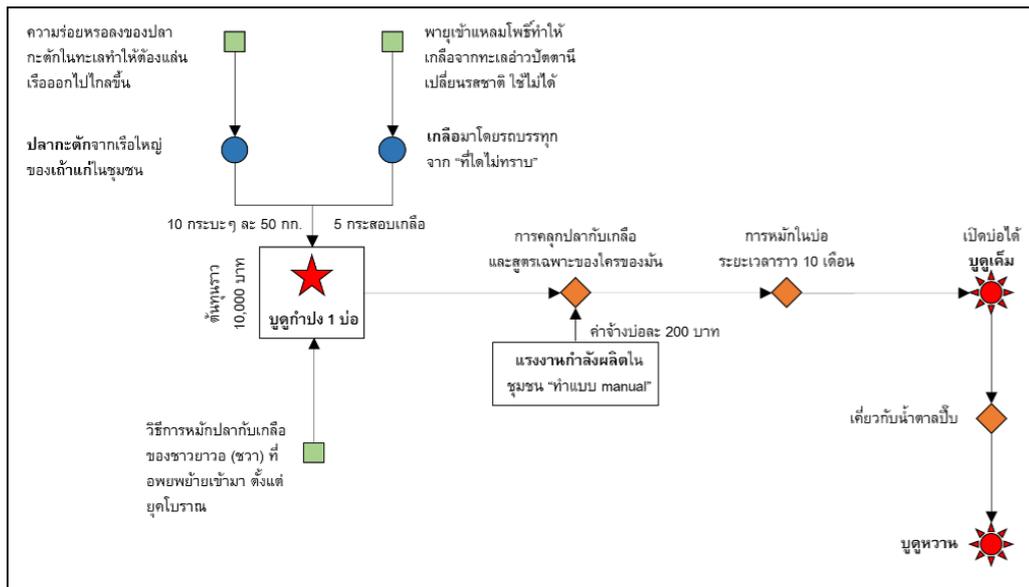
จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดว่า เพื่อศึกษาทำความเข้าใจสายใยของผู้คนในปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านเรื่องราวของบูดู ผู้วิจัยจึงกำหนดระบบสัญลักษณ์แทนองค์ประกอบต่างๆ ตามแสดงในแผนภาพที่ 2 ด้านล่าง เพื่อประมวลสรุปเนื้อหาผลการวิจัยที่กล่าวไปทั้งหมดแล้วภายใต้แผนภาพแสดงความเข้าใจสายใยสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ (อันกินความครอบคลุมถึงวัฒนธรรม อุดมการณ์ และการเข้าถึงอำนาจรัฐ) ภายในห่วงโซ่อุปทานเดียวกัน ซึ่งสะท้อนผ่านเรื่องราวของบูดู

แผนภาพที่ 2 สัญลักษณ์แทนองค์ประกอบต่างๆ ในห่วงโซ่อุปทานอาหาร

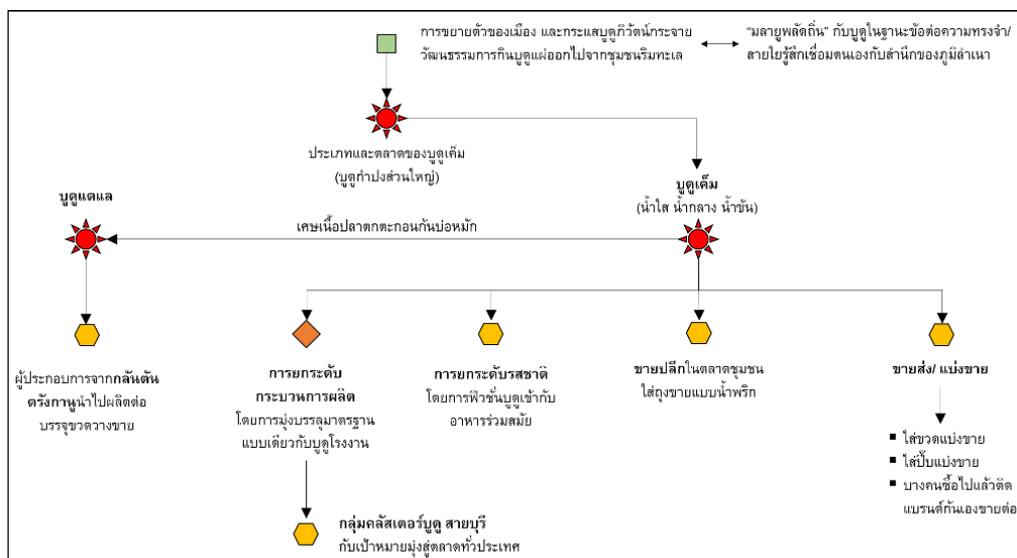
เนื้อหาส่วนกรรมวิธีการผลิตบุญดำปอง จากกรณีศึกษาตำบลบ้านน้ำบ่อ สะท้อนชัดถึงสายใยเชื่อมโยงอย่างกว้างขวางและหลากหลายตัวแสดง ตั้งแต่วัตถุดิบต้นทาง ไปถึง บุญในสำหรับอาหารครัวเรือนต่างๆ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 สายใยสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในกระบวนการผลิตบุญ ภายในห่วงโซ่อุปทานบุญน้ำบ่อ

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ สะท้อนถึงการเดินทางของบุญซึ่งดำเนินไปตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย พลวัตของบุญไม่มากนักน้อยจึงสะท้อนพลวัตของสังคมและวัฒนธรรมที่บุญสังกัดอยู่ (โปรดดูแผนภาพที่ 4 ประกอบ)

แผนภาพที่ 4 สายใยสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในกระบวนการกระจายจำหน่ายบุญ ภายในห่วงโซ่อุปทานบุญน้ำบ่อ

โดยที่บุญดูจะแทรกตัวเข้าไปในชีวิตผู้คนได้กว้างขวางมากขึ้นอันไม่จำกัดตัวเพียงแค่ผู้คนในกลุ่มวัฒนธรรม
มลายูเพียงอย่างเดียวแล้ว แต่ผู้ประกอบการรวมถึงกลุ่มทางสังคมโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่พยายามจะพาบุญดูอันเป็น
อัตลักษณ์ความภาคภูมิใจของพวกเขา “ออกไปแตะขอบฟ้า” ด้วยความเชื่อและกระบวนทำที่แตกต่างกัน แต่
ถ้าเมื่อใดนึกถึงรากเหง้าและต้องการสัมผัสรสต้นฉบับดั้งเดิม พวกเขายอมไปที่น้ำบ่อ พวกเขายอมต้องเข้าไปใน
กำปง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ธโรธร ตู่ทองคำ. (2563). หน่วยที่ 5 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ: การเก็บรวบรวมข้อมูลทางรัฐศาสตร์.
เอกสารการสอนชุดวิชาหลักเบื้องต้นของการวิจัยทางรัฐศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1).
นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พุมรี อรรถรัฐเสถียร. (2555). บุญฮีเล: บุญเลิศรสแห่งสายบุรี. *วารสารรุละมิแล*, 33(1), 70-74.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2559). หน่วยที่ 1 พัฒนาการของแนวคิดและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์.
เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2).
นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ภาษาอังกฤษ

- Austin, J.L. (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford: the Clarendon Press.
- Barthes, R. (2013). *Toward a Psychosociology of Contemporary Food Consumption*.
Food and Culture: A Reader (3rd ed.). Carole Counihan and Penny van
Esterik, eds. NY: Routledge. 23-30.
- Bourke, J.G. (1885). *The Urine Dance of the Zuni Indians of New Mexico*.
*Annual Meeting of the American Association for the Advancement of
Science*. Ann Arbor, MI.
- Brillat-Savarin, J. A. (2011). *The Physiology of Taste*. (M.F.K. Fisher, Trans).
MA: Courier Corporation.
- Dirk, M. and Hunter, G. (2013). *The Anthropology of Food*. *Routledge International
Handbook of Food Studies*. (Ken Albala, ed.) NY: Routledge.
- Douglas, M. (1966). *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*.
Baltimore: Penguin Books.
- _____. (1972). Deciphering a Meal. *Daedalus*, 101(1), 61-81.
- _____. (1974). Food as an Art Form. *Studio International*, 83-88.
- _____. (1977). *The Future and the Past: Annual Report of the Russell Sage
Foundation, 1976-77*. NY: Russell Sage Foundation.
- _____. (1984a). *Food in the Social Order: Studies of Food and Festivities in Three
American Communities*. NY: Russell Sage Foundation.

- _____. (1984b). Fundamental Issues in Food Problems. *Current Anthropology*, 25(4), 498-499.
- Douglas, M. and Gross, J. (1981). Food and culture: Measuring the Intricacy of Rule Systems. *Social Science Information*, 20(1), 1-35.
- Easton, D. (1970). the New Revolution in Political Science. *Approaches to the Study of Political Science*. Michael Haas and Henry S. Kariel (eds.). Scranton: Chandler.
- Firth, R. (1934). The Sociological Study of Native Diet. *Africa*, 7(4), 401-414.
- Fischer, E.F. and Benson, P. (2006). *Broccoli & Desire: Global Connections and Maya*. Stanford: Stanford University Press.
- Fortes, M. and Fortes, S.L. (1936). Food in the domestic economy of the Talensi. *Africa*, 9, 237-276.
- Geertz, C. (1987). Deep Play: Notes on the Balinese Cockfight. *Interpretative Social Science: A Second Look*. Paul Rabinow and William M. Sullivan (eds.). Berkley and LA: University of California Press.
- Goody, J. (1982). *Cooking, Cuisine and Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holtzman, J. (2009). *Uncertain Tastes: Memory, Ambivalence and the Politics of Eating in Samburu*, Northern Kenya. Berkeley: University of California Press.
- Mintz, S.W. (1985). *Sweetness and Power: The Place of Sugar in Modern History*. NY: Viking Penguin.
- Mintz, S.W. and Du Bois, C.M. (2002). The Anthropology of Food and Eating. *Annual Review of Anthropology*, 31, 99-119.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2nd ed.). CA: Sage.
- Richards, A. (1932). *Hunger and Work in a Savage Tribe: A Functional Study of Nutrition Among the Southern Bantu*. London: Routledge.
- Schmidt, L.K. (2014). *Understanding Hermeneutics*. London: Routledge.
- Smith, W.R. (1889). *Lectures on the Religion of the Semites*. NY: Appleton.
- Sutton, D.E. (2001). *Remembrance of Repasts: An Anthropology of Food and Memory*. NY: Berg.
- Taylor, E.B. (1865). *Researches into the Early History of Mankind and the Development of Civilization*. London: John Murray.

การสนทนาเฉพาะกลุ่มและสัมภาษณ์

กลุ่มผู้ประกอบการบูดูกำปงน้ำบ่อ. สนทนาเฉพาะกลุ่ม. ตำบลบ้านน้ำบ่อ อำเภอปะนาเระ
จังหวัดปัตตานี. 22 กุมภาพันธ์ 2564.
เต๊ะชะ (นามสมมติ). สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์. 18 ธันวาคม 2563.

**บทวนคำอธิบายว่าด้วยปัญหาไฟใต้เกิดจากความขัดแย้ง
ทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมาย : กรณีศึกษาความรุนแรง
ต่อนักการเมือง พ.ศ. 2547-2562**

บทคัดย่อ _____

อนวัช จันทร์หงษ์¹

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่อง “ความรุนแรงต่อนักการเมืองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (2547-2562): รูปแบบและปัจจัยของความรุนแรง” โดยมีเป้าหมายเพื่อทบทวนคำอธิบายของรัฐไทยต่อสังคมที่ว่า สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมายซึ่งมีนักการเมืองในพื้นที่เป็นตัวแสดงสำคัญที่อยู่เบื้องหลัง ผลการศึกษาพบว่า เมื่อวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุจากการแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความถึงพร้อมของเหตุปัจจัยทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปัจเจกบุคคล หลายประการเอื้อให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงสถิติคำอธิบายข้างต้นกลับมีน้ำหนักน้อยเกินไปต่อการอธิบายว่าการแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมืองเป็นสาเหตุหลักของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลเชิงสถิติยังบ่งชี้ว่าชุดคำอธิบายว่าด้วยสงครามแบ่งแยกดินแดนจะเป็นหนทางไปสู่ความเข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ที่ถูกปิดบังอำพรางไว้ด้วยคำอธิบายเรื่องความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมาย

คำสำคัญ: ความรุนแรง, อำนาจทางการเมือง, ผลประโยชน์, ธุรกิจผิดกฎหมาย, จังหวัดชายแดนภาคใต้

Received: 12 November 2022 Revised: 24 December 2022 Accepted: 25 December 2022

¹ นักศึกษาปริญญาโท, คณะรัฐศาสตร์ สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เลขที่ 2 ถนนท่าพระจันทร์, แขวงพระบรมมหาราชวัง, เขตพระนคร, กรุงเทพมหานคร 10200, อีเมล anawat.chanhong@gmail.com.

A revision of Thai nation-state's explanation that political conflicts, interests, and illegal business: a case study of violence against politicians during 2004-2019

Abstract _____

Anawat Chanhong²

This article is a part of a study, “A violence against politicians in southern border provinces (2004-2019): Formation and violent factors.” The aim of examining this phenomenon is to revise the Thai state’s explanation that political conflicts, interests, and illegal business mainly caused the ongoing insurgency, in which the politicians in southern border provinces play an essential role behind. The study found that analyzing violence against politicians caused by the struggle for interests and political power’ framework certainly supported the state explanation because structural and actor factors lead to this conclusion. However, by considering the statistics, this claim is too light to describe the main cause of insurgency in deep sought. Moreover, statistical data also indicates that the concept of separatist war might lead to understanding the root cause of conflict, on the other hand, is concealed by the state explanation.

Keywords: violence, political power, interests, illegal business, southern border provinces

Received: 12 November 2022 Revised: 24 December 2022 Accepted: 25 December 2022

²A master’s degree student, Department of Politics and Government, Faculty of Political Science, Thammasat University, 2 Phra Chan Alley, Phra Borom Maha Ratchawang, Phra Nakhon, Bangkok 10200, email: anawat.chanhong@gmail.com.

บทนำ

เมื่อเผชิญกับการปะทุขึ้นของสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา นอกเหนือจากปฏิบัติการทางกายภาพแล้วรัฐไทยยังใช้ปฏิบัติการทางความคิดเพื่อลดความเป็น การเมืองของปัญหาดังกล่าวด้วยการผลิตสร้างชุดคำอธิบายเพื่อผลักปัญหาข้างต้นให้ถอยห่างจากการรบกวน ระเบียบอำนาจของรัฐไทยไปอยู่ในอาณาบริเวณของอาชญากรรมปกติ (รวมภอน ปันจอร์, 2558) ประเด็นที่ ของศึกษาชิ้นนี้เฟื่องความสนใจคือในคำอธิบายที่ถูกผลิตสร้างโดยรัฐเหล่านี้มีหนึ่งตัวแสดงสำคัญคือนักการเมือง ในพื้นที่ อันจะเห็นประเด็นดังกล่าวได้อย่างชัดเจนจากชี้แจงต่อสาธารณะของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีบทบาทสำคัญต่อ การแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่

เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 พล.อ.ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กล่าวไว้ว่า สถานการณ์ความไม่สงบของจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องทั้งหมดที่เกิดขึ้นไม่เกี่ยวกับกลุ่ม กองโจรแบ่งแยกดินแดน ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องส่วนตัวและเรื่องของการเมือง (เหมือนฝัน สงชัย, 2547) เช่นเดียวกับในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 พล.ต.ท.อดุลย์ แสงสิงห์แก้ว ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 9 กล่าวว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีอยู่หลายประการ โดยเฉพาะปัญหาผู้มีอิทธิพลค้าของ เลื่อนผิดกฎหมายซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นมีส่วนเกี่ยวข้อง ต่อไปจะดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายที่ยังโยงกับเหตุการณ์ ความไม่สงบและเชื่อว่าจะสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ (ผู้จัดการออนไลน์, 2548)

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2549 พ.อ.เชาวลิต ศรีศิลป์พันธ์ รองผู้บัญชาการกองพลพัฒนาและพิทักษ์ ทรัพย์การและรองผู้บัญชาการกองกำลังศรีสุนทรรับผิดชอบงานด้านความมั่นคงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อธิบายว่า สาเหตุของปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นประเด็นความแตกต่าง ไม่เข้าใจกันเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ปัญหาความอยู่ดีธรรม ปัญหายาเสพติด การค้าของเถื่อน น้ำมันเถื่อน ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระดับท้องถิ่น ถูกผูกโยงกันเป็นเงื่อนปมขึ้น ส่วนตัวเห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากหลายด้าน สื่อมวลชนซึ่งไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริงก็เหมารวมว่าเป็นเหตุการณ์ความ มั่นคงทั้งสิ้น (สำนักข่าวอิศรา, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอีกคน พล.อ.บุญรอด สมทัศน์ ให้สัมภาษณ์ในวันที่ 7 เมษายน 2550 ว่า สาเหตุของปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ภาคใต้มีความซับซ้อน โดยเริ่มจากมีขบวนการแบ่งแยกดินแดน แล้วมาเชื่อมโยงหลายกลุ่มทั้งกลุ่มการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มค้าของหนีภาษี และกลุ่มพ่อค้า ยาเสพติด (คมชัดลึก, 2550)

และในอีก 2 ปีต่อมา เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในฐานะที่เคยเป็นแม่ทัพ ภาคที่ 4 พล.อ.ทรงกิตติ จักกาบาตร์ ถูกสัมภาษณ์ถึงสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า “กลุ่ม ที่ก่อเหตุเป็นกลุ่มโจรแบ่งแยกดินแดน นักการเมืองหรือกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ในพื้นที่?” พล.อ.ทรงกิตติให้คำ ตอบว่า “ก็ทั้งหมด ปัญหาภาคใต้มีมานาน และเป็นการพัฒนาเรื่อย ๆ” (สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก, 2552)

แม้กระทั่งล่วงเลยเข้าทศวรรษ 2560 พล.ท.ปิยวัฒน์ นาควานิช แม่ทัพภาคที่ 4 ก็ยังคงผลิตสร้างคำอธิบายแบบเดิมว่าสาเหตุของสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้พื้นที่ไม่ได้มาจากอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดน แต่สาเหตุที่ทำให้ปัญหาไฟใต้ไม่มอดดับลงมาจากปัญหาผลประโยชน์ของกลุ่มตระกูลการเมืองและผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ และการว่าจ้างให้ก่อเหตุความรุนแรงจากกลุ่มธุรกิจผิดกฎหมาย (สำนักข่าวอิศรา, 2561)

จากการเรียงหน้ากันให้สัมภาษณ์สื่อถึงสาเหตุของสถานการณ์ความไม่สงบของบุคคลสำคัญของรัฐดังอภิปรายข้างต้น ประเด็นที่น่าสนใจคือตลอดระยะเวลา 15 ปี ของปัญหาไฟใต้ ไม่ว่าสถานการณ์มีพลวัตไปอย่างไร ไม่ว่าจะการเมืองการเลือกตั้งในพื้นที่รวมทั้งระดับชาติมีพัฒนาการดำเนินไปถึงจุดไหน นักรบเมืองในพื้นที่ก็ยังคงเป็นจำเลยสังคมเสมอว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังปัญหาไฟใต้ บทความชิ้นนี้มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจและสนทนากับความต่อเนื่องของสายธารความคิดที่ว่า สาเหตุประการสำคัญของปัญหาไฟใต้มาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมายโดยมีนักรบเมืองในพื้นที่เป็นตัวแสดงสำคัญอยู่เบื้องหลังปมปัญหาเหล่านี้ ซึ่งเป็นชุดความคิดที่รัฐไทยใช้อธิบายต่อสังคมมาเนิ่นนานผ่านการศึกษาเจาะลึกไปที่ความรุนแรงต่อนักรบเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ทบทวนและทำความเข้าใจคำอธิบายของรัฐไทยที่ว่า สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมายซึ่งมีนักรบเมืองในพื้นที่เป็นตัวแสดงสำคัญที่อยู่เบื้องหลัง ผ่านการศึกษาเจาะลึกไปที่ความรุนแรงต่อนักรบเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ทำความเข้าใจข้อมูลสถิติความรุนแรงต่อนักรบเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับสถิติความรุนแรงต่อนักรบเมืองโดยภาพรวมของประเทศ และสถิติความรุนแรงในภาพรวมของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

3. ระเบียบวิธีการศึกษา

งานชิ้นนี้ต้องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อนักรบเมืองในพื้นที่เพื่อทบทวนคำอธิบายของรัฐไทยต่อสังคมที่ว่าสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมายโดยมีนักรบเมืองในพื้นที่เป็นตัวแสดงสำคัญที่อยู่เบื้องหลังโดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีการศึกษา กล่าวคือ หน่วยในการศึกษา (unit of observation) คือความรุนแรงทางกายภาพต่อกระบวนการเลือกตั้งและต่อนักรบเมืองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2562 โดยมุ่งความสนใจไปที่นักรบเมือง 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ หนึ่ง นักรบเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ตลอดจนบุคคลซึ่งมีสถานะกึ่งราชการกึ่งนักรบเมืองอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และ สอง หัวคะแนน ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายของนักรบเมืองข้างต้น และหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis)

คือปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อนักการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัยกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมืองในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าว

ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) เก็บข้อมูลผ่านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างฐานข้อมูลรวบรวมสถิติความรุนแรงต่อนักการเมืองในพื้นที่ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2562 เนื่องจากยังไม่มีกรรวบรวมข้อมูลดังกล่าวอย่างเป็นระบบ การจัดทำฐานข้อมูลใช้แหล่งข้อมูลหลักคือ เว็บไซต์ฐานข้อมูลข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้ของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และจากแหล่งข่าวอื่น ๆ ประกอบ นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังนำสถิติความรุนแรงต่อนักการเมืองจากฐานข้อมูลที่สร้างขึ้นมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสถิติความรุนแรงของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่โดยภาพรวมที่ได้จัดทำไว้อย่างเป็นระบบแล้วโดยศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) ทั้งนี้ สาเหตุที่ต้องใช้หลายแหล่งข้อมูลนั้นก็เพื่อป้องกันการตกหล่นของข้อมูลและเพื่อตรวจสอบความถูกต้องระหว่างแหล่งข้อมูล (cross check) ทั้งยังช่วยให้สามารถทำความเข้าใจในประเด็นศึกษาได้กว้างและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4. แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

งานศึกษาชิ้นนี้ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ผ่านกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง สามารถแบ่งคำอธิบายออกเป็น 2 ด้านสำคัญซึ่งเปรียบเสมือนสองด้านของเหรียญเดียวกัน นั่นคือคำอธิบายด้านอุปสงค์ (demand-side) และคำอธิบายด้านอุปทาน (supply-side) โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 คำอธิบายด้านอุปสงค์

เป็นคำอธิบายในระดับบุคคลหรือเฟืองความสนใจไปที่ผู้กระทำการ (actor factor) โดยให้ความสำคัญกับปัจจัย 2 ชนิด ประกอบด้วย ปัจจัยกระตุ้น (motivate factor) คือแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลต้องการใช้ความรุนแรงและปัจจัยด้านการระดมทรัพยากร (resource mobilization factor) ได้แก่ เงิน กำลังคน อาวุธ ข้อมูล และองค์กร ซึ่งทำให้บุคคลที่มีแรงจูงใจในการใช้ความรุนแรงสามารถใช้ความรุนแรงได้ (Tilly, 1978; Collier, 2000; Collier and Hoeffler, 2001 อ้างใน Prajak Kongkirati, 2013: 15 ในบรรดาประเทศกำลังพัฒนาต่างอุดมไปด้วยทรัพยากรแห่งความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของการค้าอาวุธข้ามชาติในยุคสงครามเย็น อาวุธเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน แต่อีกส่วนหนึ่งถูกขายภายในประเทศให้กับนักเลงอันตราย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจค้าความรุนแรงหรือซุ่มมือปืนซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางนำมือปืนมารวมกันและรับจ้างก่อความรุนแรงตามใบสั่งของผู้จ้างวาน ฉะนั้น มือปืนและซุ่มมือปืนจึงแพร่หลายในสังคมไทย และเป็นทรัพยากรแห่งความรุนแรงที่สำคัญในการใช้ความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุจากการแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง (Prajak Kongkirati, 2013: 21-23)

ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับกรอบแนวคิดข้างต้นและขอเสนอต่อว่า ในกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเกิดสงครามแบ่งแยกดินแดน ไม่ใช่เพียงมือปืนเท่านั้นที่เป็นทรัพยากรสำหรับการใช้ความรุนแรงต่อกันของนักการเมือง แต่อาจรวมถึงสมาชิกของขบวนการแบ่งแยกดินแดนกลุ่มต่าง ๆ อีกด้วย ดังคำอธิบายของ พล.ท.นันทเดช เมฆสวัสดิ์ อติตรองผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานข่าวกรองแห่งชาติที่ว่า ขบวนการติดอาวุธในพื้นที่สามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งจับอาวุธต่อสู้ด้วยอุดมการณ์ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเคลื่อนไหวโดยมีผลประโยชน์และอิงกับการเมืองและธุรกิจผิดกฎหมาย โดยมีเนื้อความตอนหนึ่งว่า “โจรใต้ปัจจุบัน คือพวกหนึ่งก็คือพวกที่ต่อสู้ด้วยอุดมการณ์นะครับ อีกพวกหนึ่งก็คือพวกที่ทำงานอิงการเมือง มีรายได้ ผลประโยชน์จาก อบต. จากการขายยาเสพติด จากการสนับสนุนอะไร ๆ หลายอย่าง” (อมรินทร์ทีวี, 2562)

จากความเห็นของ พล.ท.นันทเดชข้างต้น สะท้อนถึงมุมมองของฝ่ายความมั่นคงไทยที่มองว่าขบวนการบางกลุ่มก่อเหตุรุนแรงเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง จากประเด็นดังกล่าวผู้ศึกษามีสมมติฐานว่าขบวนการก่อความไม่สงบอาจเป็นทรัพยากรความรุนแรงประเภทหนึ่งของนักการเมืองในการต่อสู้แย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง

4.2 คำอธิบายด้านอุปทาน

เป็นคำอธิบายที่มุ่งความสนใจไปที่เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง (structural condition) แนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญกับลักษณะของรัฐ โครงสร้างทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น และลักษณะเชิงพื้นที่ที่เป็นชายแดน กล่าวคือ งานกลุ่มนี้ให้ความสนใจศักยภาพของรัฐ (state capacity) โดยมองว่าความอ่อนแอของรัฐ (weak state) หรือการไร้ศักยภาพของรัฐในการผูกขาดความรุนแรงและบังคับใช้กฎหมายในอาณาเขตของตนเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีแรงจูงใจในการใช้ความรุนแรงสามารถใช้ความรุนแรงได้เพราะว่าไม่หวาดกลัวการลงโทษทางกฎหมาย (Fearon and Laitin, 2003; Leonard and Straus, 2003 อ้างใน Prajak Kongkirati, 2013: 15-16

อย่างไรก็ดี คำอธิบายว่าด้วยศักยภาพของรัฐเป็นเพียงการเน้นมิติเดียวของลักษณะรัฐที่เป็นเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรง ฉะนั้นจึงต้องพิจารณาลักษณะของรัฐอีกมิติหนึ่งซึ่งเอื้อให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวด้วยนั่นคือความเป็นรัฐอุปถัมภ์ (patrimonial state) ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของรัฐไทย กล่าวคือ ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งสำคัญของรัฐในลักษณะนี้เปรียบเสมือนได้ครอบครองหีบสมบัติของรัฐทั้งในแง่ทรัพยากรและอำนาจ ดังนั้น เดิมพันของการขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองในรัฐอุปถัมภ์จึงมีสูง และกระตุ้นให้ชนชั้นนำทางธุรกิจการเมืองในระดับท้องถิ่นแข่งขันกันกันอย่างเต็มที่ในการช่วงชิงอำนาจรัฐ โดยอาศัยวิธีการทั้งในกฎหมายไปจนถึงนอกกฎหมาย กล่าวโดยสรุป ปัจจัยความเป็นรัฐอุปถัมภ์ไม่เพียงแต่เอื้อให้เกิดความรุนแรงดังเช่นปัจจัยความอ่อนแอของรัฐเพียงเท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้ที่หวังจะขึ้นสู่อำนาจกระตือรือร้นที่จะใช้ความรุนแรงเพื่อกำจัดคู่แข่งที่มาแย่งชิงอำนาจดังกล่าวกับตนด้วย (Prajak Kongkirati, 2013: 16-17, 65)

นอกเหนือจากคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของรัฐแล้ว ชุดคำอธิบายด้านอุปทานยังให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ ความรุนแรงต่อนักการเมืองมีแนวโน้มเกิดขึ้นสูงในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะทางเศรษฐกิจสำคัญเน้นไปที่ธุรกิจแสวงหาค่าเช่า (rent-seeking) และธุรกิจผิดกฎหมาย ธุรกิจแสวงหา

ค่าเช่ามีความหมายครอบคลุมถึงการได้รับสัมปทานในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ การทำเหมือง การเก็บรังนก การตัดไม้ ฯลฯ และธุรกิจที่ต้องได้รับใบอนุญาตจากรัฐ อาทิ โครงการก่อสร้าง ปิมน้ำมัน การผลิตเหล้าหรือยาสูบ โรงฆ่าสัตว์ การเป็นตัวแทนจำหน่ายบุหรี่ ฯลฯ ธุรกิจเหล่านี้ใช้ทักษะและเทคโนโลยีต่ำแต่ให้ผลตอบแทนสูง แต่การได้ประกอบธุรกิจเหล่านี้อย่างต่อเนื่องนั้นต้องอาศัยความสัมพันธ์กับรัฐอย่างมาก เนื่องจากอำนาจตัดสินใจอยู่ที่เจ้าหน้าที่รัฐว่าจะให้ใครประกอบธุรกิจเหล่านี้ต่อไป ดังนั้นการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองจึงเป็นหนทางที่แน่นอนกว่าในการแสวงหาประโยชน์จากธุรกิจแสวงหาค่าเช่าอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับธุรกิจผิดกฎหมาย อาทิ บ่อนการพนัน ซ่อง การค้ายาเสพติด การลักลอบตัดไม้ การค้าของเถื่อนที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐเช่นกัน เพราะฉะนั้น การขึ้นดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองจึงมีความสำคัญต่อผู้ประกอบการธุรกิจเหล่านี้ กล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ การขึ้นสู่ตำแหน่งสำคัญทางการเมืองในรัฐอุปถัมภ์มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งต่อผู้ประกอบการธุรกิจแสวงหาค่าเช่าและธุรกิจผิดกฎหมาย นี่จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ต่อสู้แย่งชิงอำนาจด้วยวิธีการต่าง ๆ แม้กระทั่งการใช้ความรุนแรงต่อกันเพื่อให้ตนได้ขึ้นสู่อำนาจรัฐ (Prajak Kongkirati, 2013: 16-20)

ลักษณะเชิงพื้นที่เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาร่วมกัน กล่าวคือ พื้นที่บริเวณชายแดนเป็นพื้นที่ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ อำนาจรัฐเอื้อมไปถึงอย่างจำกัด และเป็นพื้นที่ซึ่งผู้กระทำผิดสามารถหลบหนีข้ามพรมแดนโดยง่าย บริเวณเขตชายแดนจึงมีความเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงและการเกิดขึ้นของธุรกิจผิดกฎหมาย ด้วยเหตุนี้นักวิชาการที่ศึกษาการเมืองท้องถิ่นไทยกลุ่มหนึ่งจึงสรุปว่าพื้นที่ชายแดนมีความเชื่อมโยงกับการใช้ความรุนแรงของเจ้าพ่อ (Sombat, 2000; Ockey, 1993 & 2000; Pasuk and Sungsidh, 1994; McVey, 2000 อ้างใน Prajak Kongkirati, 2013: 19 ประเด็นข้างต้นมีความสำคัญต่อการศึกษาความรุนแรงต่อนักการเมืองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีพรมแดนติดกับรัฐทางเหนือของประเทศมาเลเซีย ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาธุรกิจผิดกฎหมายกับการใช้ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีความซับซ้อนยิ่งกว่าเขตชายแดนส่วนอื่น ๆ ของไทยเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีการเคลื่อนไหวของขบวนการแบ่งแยกดินแดนอย่างเข้มข้นมากกว่า ทศวรรษ และที่สำคัญรัฐไทยมักอธิบายกับสังคมว่าทั้งขบวนการแบ่งแยกดินแดน ความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์และธุรกิจผิดกฎหมายล้วนมีความเชื่อมโยงกัน และเป็นสาเหตุประการสำคัญของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

5. ทบทวนวรรณกรรม

การปะทุขึ้นของสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 โดยมีเหตุการณ์ปล้นปืนที่ค่ายกองพันพัฒนาที่ 4 อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 เป็นหมุดหมายสำคัญ ความรุนแรงที่เข้มข้นขึ้นเขตเข้ามาและดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องเกิดขึ้นโดยปราศจากการอ้างความรับผิดชอบ หรือถ้อยแถลงอย่างใด ๆ จากกลุ่มคนผู้ก่อเหตุ ทั้งไว้แต่เพียงปริศนาว่าความรุนแรงเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร คนกลุ่มไหน

เป็นผู้อยู่เบื้องหลัง ภายใต้บริบทแห่งความสับสนดังกล่าวจึงปรากฏคำอธิบายหลายชุดที่ประชันแข่งขันกัน³ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ได้เฟ่งความสนใจไปที่ 2 กลุ่มหลัก ดังนี้

5.1 คำอธิบายที่ลดความเป็นการเมืองของปัญหาไฟใต้

คำอธิบายกลุ่มนี้แบ่งได้เป็น 2 ชุดหลัก คือ 1. คำอธิบายที่ว่าปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุของปัญหาไฟใต้ อย่างไรก็ตาม คำอธิบายชุดนี้ไม่ใช่ประเด็นที่งานชิ้นนี้ศึกษาจึงไม่ขออภิปรายในที่นี้ และ 2. คำอธิบายโดยฝ่ายรัฐที่พยายามทำให้ปัญหาไฟใต้กลายเป็นอาชญากรรมปกติ หรืออาจกล่าวอีกแบบคือคำอธิบายที่รัฐไทยใช้อธิบายต่อสังคมว่า “สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมาย” ดังที่ผู้ศึกษาได้อภิปรายไปแล้วในบทนำ

คำอธิบายในกลุ่มหลังนี้เป็นประเด็นที่งานวิชาการของรอมฎอน ปันจอร์ ได้ศึกษาไว้เป็นอย่างดี โดยอภิปรายให้เห็นว่ารัฐไทยมีความพยายามสร้างชุดคำอธิบายดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ผ่านการศึกษาถ้อยคำเรียกขานอย่างเป็นทางการของรัฐไทยต่อ “สถานการณ์” และ “กลุ่มจับอาวุธ” ซึ่งมีพลวัตผันแปรไปตามพลวัตของปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ โดยรอมฎอนชี้ว่ารัฐไทยผลิตสร้างชุดคำอธิบายดังกล่าวนี้โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ ได้แก่ 1. เพื่อกำกับความหมายของปัญหาไฟใต้ให้เป็นเพียงประเด็นภายในประเทศ 2. เพื่อลดทอนความเป็นการเมืองของปัญหาไฟใต้และทำลายความชอบธรรมของกลุ่มติดอาวุธ และ 3. เพื่อเป็นเหตุผลรองรับการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ (รอมฎอน ปันจอร์, 2558)

³ ดันแคน แมคคาร์โก และศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี แบ่งคำอธิบายสาเหตุของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ออกเป็น 6 ชุด ได้แก่ 1. คำอธิบายเรื่องปัญหาอาชญากรรมโดยเจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นที่พัวพันกับธุรกิจผิดกฎหมาย 2. คำอธิบายเรื่องไม่ได้รับความยุติธรรม 3. คำอธิบายเรื่องความคับข้องใจทางสังคมเศรษฐกิจ 4. คำอธิบายเกี่ยวกับกลุ่มก่อการร้ายสากล 5. คำอธิบายที่ว่าความผิดพลาดในการแก้ไขปัญหของรัฐบาลทักษิณทำให้ปัญหาในพื้นที่รุนแรงขึ้น และ 6. คำอธิบายเรื่องปัญหาไฟใต้เป็นเรื่องการเมือง, โปรตดู Srisompob Jitpiomsri and Duncan McCargo, “The Southern Thai Conflict Six Years On: Insurgency, Not Crime,” Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs 32, no. 2, (August 2010): 156-183.

5.2 คำอธิบายที่ว่าปัญหาไฟใต้เป็นการต่อสู้ทางการเมือง

คำอธิบายของรัฐไทยเพื่อกำกับความหมายของปัญหาไฟใต้ไม่ให้พัฒนาไปสู่จุดที่ไม่พึงปรารถนานั้นไม่ได้เป็นยอมรับกันโดยทั่วไป จากการทบทวนวรรณกรรมผู้ศึกษาพบว่ามีการตั้งในโลภภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ต่อสู้ทางความคิดกับประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยงานวิชาการกลุ่มนี้มีข้อเสนอที่เป็นจุดร่วมกันว่าสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดจากปัจจัยอันเป็นปัญหาทางชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม⁴ ยิ่งไปกว่านั้น คำอธิบายของรัฐไทยซึ่งปฏิเสธความเป็นการเมืองของปัญหาไฟใต้ข้างต้นยังไม่เป็นที่ยอมรับของสำนักข่าว องค์กรนอกรัฐ และภาคประชาสังคมในระดับระหว่างประเทศ อันเป็นพื้นที่ซึ่งอำนาจของรัฐไทยไม่สามารถบังคับหรือแทรกแซงคำอธิบายของรัฐไทย⁵

ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าท่ามกลางการต่อสู้ทางความคิดว่าปัญหาไฟใต้เกิดจากอะไร ระหว่างคำอธิบายเพื่อลดความเป็นการเมืองของปัญหาดังกล่าวของฝ่ายรัฐกับคำอธิบายของนักวิชาการที่ว่าปัญหาในพื้นที่เป็นการต่อสู้ทางการเมืองดังที่ได้อภิปรายข้างต้น ทำให้มีงานวิชาการที่ศึกษาประเด็นอันเป็นหัวใจสำคัญของชุดคำอธิบายต่อปัญหาไฟใต้ของรัฐไทยซึ่งก็คือ ผลประโยชน์ ธุรกิจผิดกฎหมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งของนักการเมืองในพื้นที่อย่างจำกัด ด้วยเหตุนี้ประเด็นข้างต้นจึงเป็นหัวข้อที่รอการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจปัญหาไฟใต้ได้ลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น งานศึกษาชิ้นนี้เป็นหนึ่งในความพยายามเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าวผ่านการศึกษาปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อนักการเมืองในพื้นที่

⁴ โปรดดูตัวอย่างงานที่เสนอคำอธิบายในลักษณะข้างต้นได้แก่ อารง สุทธศาสตร์, ปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้, (กรุงเทพฯ: บริษัทพิทักษ์ประชา, 2519); นันทวรรณ ภู่ว่าง, ปัญหาชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้, (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2521); Surin Pitsuwan, Islam and Malay nationalism: A case study of Malay-Muslims of southern Thailand, (Ph.D. dissertation, Harvard University, 1982/1985); สุรินทร์ พิศสุวรรณ, จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน: เงื่อนไขทางการเมืองที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้, (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527); ดันแคน แม็กคาร์โก, ฉีกแผ่นดิน: อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้, (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2555); นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง “การส่งเสริมสันติสุข” รุ่นที่ 1. รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้: บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธี.” (กรุงเทพฯ: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, 2552.); Liow, Joseph Chinyong. “International Jihad and Muslim Radicalism in Thailand?” Toward and alternative interpretation, Asia Policy 2 (2006): 89-108; Srisompob Jitpiromsri and Duncan McCargo, “The Southern Thai Conflict Six Years On: Insurgency, Not Crime,” Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs 32(2), (2010): 156-183.

⁵ จากการสำรวจข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศ รายงานขององค์กรนอกรัฐและภาคประชาสังคมระหว่างประเทศ ไม่พบการใช้ถ้อยคำเรียกขาน “สถานการณ์” และ “กลุ่มจับอาวุธ” ที่เป็นการผลักปัญหาไฟใต้ให้ไปอยู่ในพื้นที่อาชญากรรมปกติที่ถูกเสนอโดยรัฐไทยเลย, โปรดดู รอมฎอน ปันจอร์, “การเมืองของถ้อยคำในชายแดนใต้/ปาตานี: การประกอบสร้าง “สันติภาพ” ในความขัดแย้งชาติพันธุ์การเมือง.” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 149.

6. ผลการศึกษา

ดังที่ได้อภิปรายมาก่อนหน้านี้ว่ารัฐไทยมักอธิบายต่อสังคมว่าปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมาย โดยมีนักการเมืองในพื้นที่เป็นตัวแสดงสำคัญที่อยู่เบื้องหลัง เมื่อพิจารณาประเด็นดังกล่าวผ่านกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยความรุนแรงต่อนักการเมือง อันมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมืองที่แบ่งคำอธิบายออกเป็น 2 ฝ่ายซึ่งเปรียบเสมือนสองด้านของเหรียญ กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งคือคำอธิบายด้านอุปสงค์ซึ่งมุ่งความสนใจไปที่ผู้กระทำการและอีกฝ่ายหนึ่งคือคำอธิบายด้านอุปทานซึ่งมุ่งความสนใจไปที่เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง ผู้ศึกษาพบว่าพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความถึงพร้อมของปัจจัยที่เอื้อให้เกิดปรากฏการณ์ความรุนแรงในลักษณะดังกล่าวหลายประการ อีกทั้งยังมีความเชื่อมโยงกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนและสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อย่างสลับซับซ้อนโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาในเชิงพื้นที่ บริเวณชายแดนประเทศเป็นพื้นที่ซึ่งอำนาจรัฐเอื้อไม่ไปถึงอย่างจำกัดและการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างอ่อนแอ อีกทั้งยังเป็นเรื่องง่ายสำหรับผู้กระทำผิดกฎหมายหลบหนีข้ามพรมแดน กิจกรรมธุรกิจผิดกฎหมายจึงพบเห็นได้อยู่บ่อยครั้งในบริเวณนี้ เช่นเดียวกับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีหลายอำเภอของจังหวัดนราธิวาส ยะลา และสงขลามีพรมแดนทางบกติดต่อกับรัฐทางตอนเหนือของมาเลเซีย และมีหลายอำเภอของจังหวัดปัตตานี สงขลา และนราธิวาสที่มีอาณาเขตทางทะเลติดต่อกับประเทศมาเลเซีย จึงสามารถพบการทำธุรกิจผิดกฎหมายกระจายตัวอย่างเข้มข้นในพื้นที่ดังกล่าวเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด สินค้าหนีภาษี การบุกรุกป่าลักลอบตัดไม้ บ่อนการพนัน ตลอดจนการค้ามนุษย์และการค้าประเวณีแพรวระบาดในพื้นที่ดังกล่าว ประเด็นสำคัญคือ ปัญหาเหล่านี้มีความสอดคล้องกับความเป็นรัฐอุปถัมภ์ของรัฐไทยอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในแง่หนึ่งผู้ซึ่งได้ขึ้นดำรงตำแหน่งสำคัญของรัฐในลักษณะดังกล่าวก็เปรียบเสมือนได้ครอบครองทั้งสิทธิอำนาจและทรัพยากรของรัฐราวกับเป็นสมบัติของตนเอง ขณะเดียวกันในอีกด้านหนึ่งการดำเนินธุรกิจผิดกฎหมายเหล่านี้ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการคุ้มครองจากอำนาจรัฐ ด้วยเหตุนี้จึงพบปรากฏการณ์ที่นักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐเพิกเฉย หรือแม้กระทั่งเข้าไปมีส่วนพัวพันกับกิจกรรมผิดกฎหมายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในหลายกรณี โดยมีตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของปัญหาดังกล่าว ได้แก่

- มิถุนายน พ.ศ. 2548 พล.ต.ท.อดุลย์ แสงสิงห์แก้ว ผบช.ภ.9 กล่าวว่า ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ผู้มีอิทธิพลค้าของเถื่อนผิดกฎหมายซึ่งมีนักการเมืองท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง (ผู้จัดการออนไลน์, 2548ก)

- ธันวาคม พ.ศ. 2548 พล.อ.อ.คงศักดิ์ คงวันทนา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เปิดเผยถึงคดีการบุกรุกที่ดินภูเขาใน ต.เชิงคีรี อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส จำนวน 2,900 ไร่ ว่าทราบตัวผู้เกี่ยวข้องแล้วซึ่งทำเป็นขบวนการ โดยมีทั้งนายความ เจ้าของบริษัท และเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง (ผู้จัดการออนไลน์, 2548ข)

- 9 ตุลาคม พ.ศ. 2549 ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาสเปิดเผยว่า ได้มีการวางมาตรการเข้มป้องกันการค้าเด็กและแรงงานต่างด้าวเข้ามาค้าประเวณีในพื้นที่ จ.นราธิวาส โดยเฉพาะ อ.สุโหงโกลก ซึ่งเป็นเมืองชายแดน

และมีสถานบันเทิงในลักษณะแอบแฝงอยู่ทั้งหมดถึง 94 แห่ง (ผู้จัดการออนไลน์, 2549)

- มีนาคม พ.ศ. 2550 ตำรวจเบตงจับกุมเครือข่ายค้ายาเสพติดข้ามชาติ โดยมีเจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรเบตงระดับ 6 ร่วมขบวนการพร้อมของกลางเป็นยาไอซ์ ยาอี และกัญชา (ผู้จัดการออนไลน์, 2550ก)

- 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 รอง ผบ.ตร. นำกำลังบุกค้นบ้าน นายการียา เจมะมาอะ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน จ.นราธิวาส ผู้ต้องหาตามหมายจับศาลคดียาเสพติด พบผู้ต้องหาเป็นเอเยนต์รายใหญ่ภาคใต้ส่งยาค้าต่างประเทศ ขยายผลยึดทรัพย์ร่วม 50 ล้านบาท (ไทยรัฐออนไลน์, 2562)

ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นรัฐอุปถัมภ์กับการแพร่ระบาดของธุรกิจผิดกฎหมายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทย แต่ปัญหาดังกล่าวมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีการเคลื่อนไหวของขบวนการแบ่งแยกดินแดนเข้าไปพัวพัน จากการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือพบว่าขบวนการแบ่งแยกดินแดนมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นรัฐอุปถัมภ์ และการแพร่ระบาดของธุรกิจผิดกฎหมายในพื้นที่ในหลายลักษณะ โดยมีตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นปัญหาในภาพรวม เช่น

- 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ทหารหน่วยเฉพาะกิจนราธิวาสลาดตระเวนพบค่ายพักของกลุ่มก่อความไม่สงบบนยอดเขาเกาะแตต ต.ศรีบรรพต อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส ยิ่งไปกว่านั้นบริเวณดังกล่าวยังพบกลุ่มคนจำนวนหนึ่งกำลังแปรรูปไม้เถื่อนอยู่ทหารจึงเข้าจับกุม นาวาโทจักรพงษ์ อภิมาหารธรรม หัวหน้าหน่วยเฉพาะกิจนราธิวาสกล่าวว่า ป่าแห่งนี้เป็นส่วนป่าในพระนามาภิไธยภาคใต้ (บาลา-ฮาลา) ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยพื้นที่ถูกบุกรุกเป็นจุด ๆ รวมเนื้อที่ 1,000 ไร่เศษ ส่วนคนร้ายนอกจากก่อเหตุความไม่สงบขึ้นแล้ว ยังทำตัวเป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มมิฉะพม่าไม้เถื่อนด้วย (มติชน, 2547)

- พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) รายงานว่า แก๊งค์ค้ายาเสพติดในจังหวัดชายแดนภาคใต้อาศัยอิทธิพลของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่เป็นเกราะกำบังและให้การสนับสนุนทางการเงินกับกลุ่มก่อความไม่สงบเพื่อแลกกับการคุ้มครองการลำเลียงยาเสพติดข้ามประเทศ (ข่าวสด, 2548)

- จากการจับกุมนายพีระภัทร์ อาयीอูเซ็ง พ่อค้ายาบ้าใน อ.สุไหงโกลก จ.นราธิวาส ยึดยาบ้ามูลค่า 4 แสนบาท ก่อนขยายผลจับกุมผู้ร่วมขบวนการเพิ่มกว่า 20 คน พบสมุดบัญชีธนาคารมีเงินอยู่ 115 ล้านบาทเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2548 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกมากล่าวว่า เครือข่ายค้ายาเสพติดดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการความไม่สงบในพื้นที่ซึ่งต้องการเงินสนับสนุนในการดำเนินการ (สถานีโทรทัศน์ไอทีวี, 2548ก; สถานีโทรทัศน์ช่อง 7, 2548)

- พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 แม่ทัพภาคที่ 4 เปิดเผยว่า ท่ามกลางปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ กลุ่มคนที่เป็นอันตรายต่อเยาวชนคือกลุ่มผู้ค้าเสพติด ในปัจจุบันมียาเสพติดประเภท 4 คุณ 100 แพร่ระบาดในหลายอำเภอของ จ.ยะลา ซึ่งกลุ่มแกนนำผู้ก่อความไม่สงบจะนำไปให้กลุ่มวัยรุ่นมุสลิมตี๋มพร้อมชักนำให้เข้าเป็นแนวร่วมเพื่อร่วมก่อเหตุร้ายในพื้นที่ (มติชน, 2548)

- 5 เมษายน พ.ศ. 2550 ทางกรจับกุมนายสุดีง อาบู นายก อบต.ม่วงเตี้ย อ.แม่ลาน นายปือราเฮง จารง นายก อบต.เขาตุม อ.ยะรัง และนายมะรอสาลี มามะ นายก อบต.บางเขา อ.หนองจิก จ.ปัตตานี พร้อมพวกใน ข้อหาค้ายาเสพติดพร้อมของกลางเป็นยาไอซ์และยาอีจำนวนหนึ่ง ในเวลาต่อมาตำรวจเปิดเผยว่านายสุดีงมี พฤติกรรมเป็นแนวร่วมกลุ่มก่อความไม่สงบ (ผู้จัดการออนไลน์, 2550ข)

- ธันวาคม พ.ศ. 2550 เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงเข้าปิดล้อมพื้นที่ ต.เขาแดง อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา หลังได้รับรายงานว่ากลุ่มก่อความไม่สงบหนีมากบดาน ผลการตรวจค้นไม่พบกลุ่มก่อความไม่สงบแต่พบขบวนการ ลักลอบตัดไม้เถื่อน จึงได้เข้าตรวจยึดของกลางจำนวนมาก โดยไม้เถื่อนทั้งหมดมีนายทุนใหญ่อยู่เบื้องหลังและ อาศัยสถานการณ์ความไม่สงบลักลอบเข้าไปตัดไม้ (INN, 2550)

ประเด็นสำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นรัฐอุปถัมภ์ ธุรกิจผิดกฎหมาย และขบวนการแบ่ง แยกดินแดนตั้งได้ยกตัวอย่างข้างต้นมีความสัมพันธ์กับความรุนแรงต่อนักการเมืองอย่างลึกซึ้ง หรือเป็นปัจจัยที่ เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อนักการเมืองในพื้นที่ในหลายลักษณะ กล่าวคือ เมื่อการขึ้นสู่อำนาจรัฐอุปถัมภ์มีความสำคัญ ต่อทั้งชนชั้นนำทางธุรกิจการเมืองในพื้นที่ และอาจรวมถึงขบวนการแบ่งแยกดินแดนตั้งที่ได้อภิปรายข้างต้น ฉะนั้น เดิมพันของการขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองในพื้นที่ที่มีสูงและกระตุ้นให้บุคคลเหล่านี้ต้องการช่วงชิงอำนาจ ทางการเมืองดังกล่าวโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ทั้งด้วยวิธีทางกฎหมายไปจนกระทั่งวิธีการนอกกฎหมาย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งการใช้ความรุนแรง

ภายหลังการปะทุขึ้นของสถานการณ์ความไม่สงบระลอกใหม่ในปี 2547 เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ขึ้นในพื้นที่จึงเป็นเรื่องง่ายที่เจ้าหน้าที่รัฐจะสรุปสำนวนคดีว่ามีสาเหตุจากสถานการณ์ความไม่สงบ แม้ในหลาย กรณีเหยื่อจะปักใจเชื่อว่าการก่อความรุนแรงมีมูลเหตุจูงใจมาจากสาเหตุอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งเรื่อง ผลประโยชน์และการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง แต่ทว่าไม่สามารถรวบรวมหลักฐานได้อย่างเพียงพอ ประกอบ กับความจำเป็นบางประการที่ต้องการได้รับเงินเยียวยา จึงทำให้บทสรุปทางคดีความมักลงเอยด้วยการกลายเป็นคดีก่อเหตุความไม่สงบแทน บริบทแวดล้อมดังกล่าวเป็นปัจจัยกระตุ้นที่สำคัญซึ่งเอื้อให้ผู้ที่ต้องการก่อ อาชญากรรมด้วยแรงจูงใจอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำจัดคู่แข่งเรื่องผลประโยชน์และการเมืองกล้าที่จะลงมือก่อเหตุโดยใช้ความรุนแรงได้มากขึ้น⁶

หากอิงตามนิยามคลาสสิกของ Max Weber ที่ว่ารัฐคือองค์กรที่ผูกขาดความรุนแรงทางกายภาพเหนือ อาณาเขตที่ตนเองปกครองอยู่อย่างชอบธรรมตามกฎหมาย (Weber, 1946) คำนิยามข้างต้นมีปัญหาอย่างยิ่ง เมื่อนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เพราะแม้รัฐไทยจะอ้างว่าสามารถควบคุมสถานการณ์

⁶ ตัวอย่างเช่น ในการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ต.ทุ่งคร่า อ.สายบุรี จ.ปัตตานี เมื่อปี 2548 ได้เกิดเหตุคนร้าย ลอบยิงนายสมมาตร ศรีมาตรา หนึ่งในผู้สมัครได้รับบาดเจ็บ ภายหลังเหตุการณ์นี้ นายสมมาตรจะปักใจเชื่อว่าการก่อเหตุ ดังกล่าวเป็นฝีมือของกลุ่มในการเลือกตั้งอย่างแน่นอน แต่บทสรุปทางคดีความกลับถูกนับว่าเป็นเหตุการณ์ความไม่สงบ เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่เพียงพอที่จะสรุปว่าเป็นคดีทางการเมือง (สมมาตร ศรีมาตรา, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2561 อ้าง ใน เอกรินทร์ ต่วนศิริ, 2561).

ในพื้นที่ไว้ได้แล้ว แต่ในความเป็นจริงทางการเมืองไทยกลับสามารถควบคุมพื้นที่ได้อย่างจำกัด พื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มีลักษณะคล้าย “พื้นที่ของกระดานหมากรุก” ซึ่งประกอบด้วยช่องเล็ก ๆ จนเต็มพื้นที่ ช่องเล็ก ๆ บางช่องอยู่ภายใต้การควบคุมของทางการไทยเป็นพื้นที่ปลอดภัย แต่ช่องขนาดเล็กบางช่องกลับอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จของขบวนการแบ่งแยกดินแดน โดยพื้นที่ประเภทหลังนี้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปอย่างจำกัดและโดยทั่วไปแล้วบุคคลภายนอกหลีกเลี่ยงที่จะเข้าไป ยิ่งไปกว่านั้น ในบางพื้นที่แม้แต่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงก็เพียงแค่ขับรถที่มีการคุ้มกันอย่างแน่นหนาลาดตระเวนผ่านเท่านั้น โดยที่พวกเขาแทบไม่เคยลงจากรถของตนเลย ดันแคน แม็กคาร์โก เรียกพื้นที่ในลักษณะหลังนี้ว่าเป็น “พื้นที่กลางที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่าน (liminal zone)” แม้ว่าพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวจะเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย แต่การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐไทยก็เป็นไปอย่างจำกัด เพราะว่าขบวนการแบ่งแยกดินแดนบ่อนทำลายขีดความสามารถในการทำงานของรัฐในด้านต่าง ๆ ประเด็นสำคัญคือในปี พ.ศ. 2549 เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงรายหนึ่งประเมินว่ามีพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวราว 30% ของหมู่บ้านทั้งหมดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (แม็กคาร์โก, 2555: 250-258) จากประเด็นความอ่อนแอของรัฐหรือความไร้ศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมายและผูกขาดความรุนแรงของรัฐไทยในพื้นที่ดังอภิปรายข้างต้นตามแนวคิดความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง ปมปัญหาดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้ผู้ที่มีความสนใจในการใช้ความรุนแรงสามารถใช้ความรุนแรงทางการเมืองเพราะว่าไม่หวาดกลัวการลงโทษทางกฎหมาย (Fearon and Laitin, 2003; Leonard and Straus, 2003 อ้างใน Prajak Kongkirati, 2013: 15-16)

นอกเหนือจากการเคลื่อนไหวของขบวนการแบ่งแยกดินแดนจะทำให้การผูกขาดความรุนแรงและการบังคับใช้กฎหมายของรัฐไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทยยังมีความเชื่อว่าขบวนการแบ่งแยกดินแดนเป็นทรัพยากรแห่งความรุนแรงที่สำคัญที่ทำให้ผู้ที่มีความสนใจในการใช้ความรุนแรงสามารถใช้ความรุนแรงได้ กล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอยู่ท่ามกลางสภาวะสงครามแบ่งแยกดินแดนมีลักษณะแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ กล่าวคือ ในพื้นที่ดังกล่าวนี้มีไม่เพียงมีปืนเท่านั้นที่เป็นทรัพยากรสำหรับการใช้ความรุนแรงต่อกันระหว่างนักการเมืองและเครือข่าย หากแต่อาจรวมถึงขบวนการแบ่งแยกดินแดนกลุ่มต่าง ๆ อีกด้วย คดีใหญ่ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจนคือ เหตุการณ์คนร้ายยิงนายสิทธิชัย ปือราเฮง อดีต ส.ส. นราธิวาส พรรคประชาธิปัตย์ เสียชีวิตหน้าร้านน้ำชาในตลาดยานิง อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส ในวันที่ 10 เมษายน 2547 ซึ่งตำรวจสันนิษฐานว่าสาเหตุของการสังหารดังกล่าวมาจากการเลือกตั้งนายก อบจ.นราธิวาส ในวันที่ 14 มีนาคม 2547 ซึ่งนายสิทธิชัยสนับสนุนผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์จนชนะการเลือกตั้ง จากการสอบสวนที่เห็นเหตุการณ์ทำให้ตำรวจทราบเบาะแสว่า คนร้ายเป็นมือปืนในพื้นที่อยู่ในสังกัดขบวนการโจรก่อการร้ายมุจาฮิดีนอิสลามปัตตานีซึ่งเป็นมือปืนในซุ้มของนักการเมืองท้องถิ่นชื่อดังที่สอดแทรกในการเลือกตั้งครั้งดังกล่าว (ข่าวสด, 2547ก)

ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงเพื่อแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างนักการเมืองและเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนและสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ดังได้อภิปรายข้างต้น จึงเป็นปัจจัยที่เพิ่มโอกาสให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวโน้มเกิดความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์สูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย

จากการรวบรวมสถิติการลอบสังหารนักการเมืองท้องถิ่นไทยทั่วประเทศตั้งแต่ปี 2543-2552 ของ ธีรกร วิทิตานนท์ (2562) พบว่าในรอบ 10 ปีดังกล่าวมีนักการเมืองท้องถิ่นถูกลอบสังหารทั้งสิ้น 481 ราย จังหวัดที่มีการลอบสังหารนักการเมืองท้องถิ่นมากที่สุดคือ นราธิวาส จำนวน 34 ราย คิดเป็น 7.1% รองลงมาคือ ปัตตานี จำนวน 31 ราย คิดเป็น 6.4% และยะลาอยู่ในอันดับที่สี่ จำนวน 24 ราย คิดเป็น 5% น่าสนใจว่าเมื่อนำจำนวนนักการเมืองท้องถิ่นที่ถูกลอบสังหารของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มารวมกันจะเห็นว่ามีจำนวนสูงถึง 89 ราย หรือคิดเป็น 18.5% ของการลอบสังหารนักการเมืองท้องถิ่นทั่วประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ตัวเลขข้างสอดคล้องกับการรวบรวมสถิติความรุนแรงเพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่างนักการเมืองและเครือข่ายในช่วงเลือกตั้งระดับชาติตั้งแต่ปี 2518-2554 ของประจักษ์ ก้องกีรติ ซึ่งพบว่า ยะลาและนราธิวาสติดหนึ่งใน 16 อันดับจังหวัดที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงในการเลือกตั้งมากที่สุดในประเทศไทย โดยนราธิวาสมีเหตุการณ์ความรุนแรงในการเลือกตั้งมากที่สุดในอันดับ 3 ของประเทศคือ 20 เหตุการณ์ ส่วนยะลามีเหตุการณ์ความรุนแรงในการเลือกตั้ง 12 เหตุการณ์ อยู่ในอันดับที่ 13 ของประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น ทั้งสองจังหวัดยังติดหนึ่งใน 16 จังหวัดที่มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจากเหตุความรุนแรงในการเลือกตั้งมากที่สุดในอันดับที่ 7 มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวน 15 ราย ส่วนนราธิวาสอยู่ในอันดับที่ 11 มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวน 14 ราย (Prajak Kongkirati, 2013: 177-178) ตัวเลขความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนหรือสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ข้างต้น หมายถึงปรากฏการณ์อย่างใดบ้าง พบตัวอย่างของเหตุการณ์ เช่น

- กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีระบุว่า จากการแยกแยะคดีของตำรวจพบว่ามีกรออาศัยสถานการณ์ความไม่สงบผสมโรงด้วย โดยเฉพาะการสังหารผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิก อบต. ก่อนหน้านี้พบว่ามาจากเรื่องการเมืองท้องถิ่นและความขัดแย้งเกี่ยวกับการประมูลรับเหมาก่อสร้างในพื้นที่ (สถานีโทรทัศน์ไอทีวี, 2547)

- 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 คนร้ายยิงนายประเสริฐ ต่อแม่ สมาชิก อบต. เอรಾವัน อ.แว้ง จ.นราธิวาส เสียชีวิต ตำรวจสันนิษฐานสาเหตุไว้ 2 ประเด็น คือ ถูกกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดและผู้เสียผลประโยชน์ในพื้นที่สังหารเนื่องจากผู้ตายเป็นสายข่าวให้ตำรวจจนเจ้าหน้าที่สามารถจับกุมผู้ค้ารายใหญ่ในพื้นที่ได้ และความขัดแย้งเรื่องการเมืองท้องถิ่น เพราะก่อนเสียชีวิตผู้ตายได้เปิดเผยหลักฐานการฉ้อโกงของผู้บริหารบางคน (สำนักข่าวไทย, 2547)

- 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 คนร้ายประภยิง นายมะเย็ง โด สจ.ยะลา เสียชีวิต จากเหตุการณ์ดังกล่าว นายดาวุธิชา ผู้อำนวยการการเลือกตั้งพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พรคมหาชนระบุว่า การก่อเหตุดังกล่าว

เป็นเรื่องการเมืองแน่นอน โดยกล่าวว่า “เราขอให้ตำรวจเร่งคลี่คลายคดีนี้ให้ได้โดยเร็วที่สุดเนื่องจากกระยะหลังคนร้ายลอบก่อเหตุยิงทั้งผู้สมัครและหัวหน้าคณะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หลายราย ซึ่งเชื่อว่าจะผสมโรงกับเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เพื่อทำให้ตำรวจหลงประเด็น” (INN, 2548; คมชัดลึก, 2548)

- 9 เมษายน พ.ศ. 2550 เกิดเหตุคนร้ายลอบวางระเบิดรถยนต์ของนายปือราเฮง ภูนา นายก อบต. เชื่อนบางกลาง อ.บันนังสตา จ.ยะลา เป็นเหตุคนร้ายปือราเฮงเสียชีวิต ในวันต่อมาชาวบ้านมุสลิมหลายร้อยคนได้ชุมนุมประท้วงเนื่องจากเชื่อว่าเป็นฝีมือของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วน พ.อ.อัคร ทิพโรจน์ หัวหน้าศูนย์ประชาสัมพันธ์กองบัญชาการผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร (พตท.) และโฆษกกองทัพบกกล่าวต่อสื่อมวลชนว่า การก่อเหตุลอบวางระเบิดครั้งนี้เป็นการสร้างสถานการณ์เพื่อทำลายฐานการเมืองของนายกคนใหม่โดยเป็นฝีมือของฐานการเมืองนายกเก่า ซึ่งใช้แนวร่วมเป็นเครื่องมือในการก่อเหตุและโยนความผิดให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ (ผู้จัดการออนไลน์, 2550ค)

ความรุนแรงเพื่อแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างนักการเมืองและเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อาจแยกไม่ออกหรือมีความเชื่อมโยงกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนและสถานการณ์ไม่สงบในพื้นที่ดังได้อภิปรายข้างต้น มักถูกทางการไทยอธิบายว่าเป็นสาเหตุหลักของปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลของผู้ศึกษาพบว่า มีเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่หลายกรณีที่มีสาเหตุมาจากปมปัญหาดังกล่าว โดยมีตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพที่เป็นรูปธรรมดังต่อไปนี้

- 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 ผู้ช่วย ผบ.ตร. แถลงข่าวจับกุมผู้ต้องหา 4 คน ร่วมกันก่อเหตุวางระเบิดศาลาข้างตลาดสดบูเก๊ะตา บริเวณสะพานมิตรภาพไทย-มาเลเซีย ซึ่งตั้งอยู่ อ.แว้ง จ.นราธิวาส ส่งผลให้ ตชด. บาดเจ็บ 2 นาย ทหารบาดเจ็บ 2 นาย และประชาชนบาดเจ็บ 3 คน ผู้ต้องหาชดทอด้ว่านักการเมืองท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลและค้าสินค้าผิดกฎหมายเป็นผู้สั่งการ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงตั้งกำลังตามแนวชายแดนจนไม่สามารถลักลอบขนถ่ายสินค้าผิดกฎหมายได้ (ข่าวสด, 2547ข)

- พฤษภาคม พ.ศ. 2548 กอ.สสส.จชต. เปิดเผยว่า จากการตรวจสอบเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ครั้งหนึ่งเป็นเรื่องฉวยโอกาสทางการเมืองท้องถิ่นและขัดแย้งส่วนตัว โดยยกตัวอย่างเหตุการณ์ระเบิดบริเวณลานจอดรถดับเพลิงของเทศบาลตำบลศรีสาคร อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคมนั้น ผลการตรวจสอบทางการข่าวพบว่ามีความเป็นไปได้ที่สาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมืองในท้องถิ่นเนื่องจากกลุ่มการเมืองหลายกลุ่มมีผลประโยชน์ขัดกัน (สำนักข่าวไทย, 2548)

- ธันวาคม พ.ศ. 2548 พล.ต.อ.จุมพล มั่นหมาย ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ เชื่อว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดเหตุไม่สงบใน อ.สุไหงปาตี รวมถึงพื้นที่ จ.นราธิวาส อย่างต่อเนื่องเป็นผลมาจากการปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติดทำให้เกิดการโต้ตอบ (สถานีโทรทัศน์ไอทีวี, 2548ข)

- จากเหตุการณ์คนร้ายยิง 2 สามีภรรยาชาวสวนยางที่ ต.ตันหยงลิมอ อ.ระแงะ จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ตำรวจสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้ 5 คน จากการสอบสวนตำรวจระบุว่าหนึ่งในผู้ต้องหาเป็นหัวหน้ากลุ่มย่อยของขบวนการก่อความไม่สงบ โดยรับผิดชอบในหลายพื้นที่ของ จ.นราธิวาส และมีนายทุน

สนับสนุนการเงินอยู่เบื้องหลัง ซึ่งเป้าหมายของกลุ่มนี้ก็คือเพื่อข่มขู่ชาวบ้านให้ขายที่ดินในราคาถูกให้กับพรรคพวก
ของตัวเอง หากใครไม่ยินยอมก็จะลอบทำร้าย (สถานีโทรทัศน์ช่อง 7, 2549; คมชัดลึก, 2549)

- 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ตำรวจจับกุมนายมะยายี กะเต็ง ประธาน อบต.บาเระใต้ อ.บาเจาะ
จ.นราธิวาส ในข้อหาเป็นผู้จ้างวานให้ผู้อื่นลอบวางเพลิงเผาโรงเรียนบ้านตันหยง เหตุเกิดเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม
การจับกุมนายมะยายีสืบเนื่องมาจากก่อนหน้านี้เจ้าหน้าที่ได้ควบคุมตัวผู้ต้องหาลอบเผาโรงเรียนบ้านตันหยงซึ่ง
ยอมรับสารภาพว่าถูกนายมะยายีว่าจ้าง 30,000 บาท ให้เผาโรงเรียนเพื่อที่นายมะยายีซึ่งมีอาชีพเป็นผู้รับเหมา
ก่อสร้างจะได้รับเหมาสร้างอาคารเรียนใหม่ (อาหมัด รามันห์ศิริวงศ์, แวดาโอะ ะไร, และรอชิดะห์ ปูซู, 2552)

- 20 ธันวาคม พ.ศ. 2555 เกิดเหตุคนร้ายบุกเผาสำนักงาน อบต. บาเจาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส ใน
เวลาทำการ ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาสเปิดเผยว่าจากการตรวจสอบที่เกิดเหตุคนร้ายมุ่งเผาเอกสารสำคัญบางอย่าง
ตนเชื่อว่าสาเหตุน่าจะมาจากการทุจริตภายในสำนักงาน จึงจัดฉากว่าเป็นการก่อเหตุความไม่สงบเพื่อทำลาย
เอกสารต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ตรวจสอบการทุจริตได้ (สถานีโทรทัศน์ช่อง 7, 2550; ผู้จัดการออนไลน์, 2555)

แม้ว่าคำอธิบายของประเทศไทยต่อสังคมที่ว่าสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุ
สำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมาย โดยมีนักการเมืองในพื้นที่เป็นตัว
แสดงสำคัญที่อยู่เบื้องหลังจะฟังขึ้นเมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุจาก
การแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง แต่อย่างไรก็ดี คำอธิบายดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป
ต่อการอธิบายปัญหาไฟใต้ เนื่องจากประเทศไทยมักล้มเหลวในการพิสูจน์คำอธิบายเหล่านี้ในกระบวนการยุติธรรม
 อีกทั้งคำอธิบายที่ว่าขบวนการแบ่งแยกดินแดนมีความเชื่อมโยงกับการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง ผลประโยชน์
 และธุรกิจผิดกฎหมายนั้นก็ยังเป็นประเด็นที่ต้องถกเถียง เนื่องจากงานวิชาการที่ศึกษาเจาะลึก BRN-Coordinate
 กลุ่มติดอาวุธที่ฝ่ายความมั่นคงเชื่อว่ามียุทธศาสตร์ที่มุ่งทำลายกลางสถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบัน เสนอว่า
 ขบวนการดังกล่าวมีชุดความคิดที่ใช้ปลูกฝังมวลชนและสมาชิกที่ว่า ความป่วยไข้ทางสังคมในพื้นที่ ได้แก่ การแพร่
 ระบาดของยาเสพติด บ่อนการพนัน สถานบันเทิงยามราตรี การค้าประเวณี สิ่งมีนเมา อาชญากรรม การคอร์รัปชัน
 การดูถูกถิ่นทุรกันดารท้องถิ่น รวมทั้งการละทิ้งการดำเนินชีวิตตามแนวทางอิสลาม ล้วนเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจาก
 การตกอยู่ภายใต้การปกครองโดยประเทศไทย และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันแปลกปลอม (alien culture) ที่
 ทั้งรัฐและคนไทยนำพามาสู่ดินแดนปาตานี (Helbardt, 2011: 101-103, 115-120) จากจุดยืนทางอุดมการณ์ของ
 BRN-Coordinate ดังกล่าวจึงนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่แหล่งอบายมุขต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกกำหนด
 เป็นเป้าหมายในการก่อความรุนแรง ตัวอย่างที่ชัดเจนคือเหตุการณ์ระเบิดครั้งใหญ่บ่อครั้งต่อแหล่งอบายมุข
 และสถานบันเทิงยามราตรีในเมืองท่องเที่ยวอย่างสุโหงโกลก (รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2556: 68) ข้อมูลข้างต้น
 สอดคล้องกับคำอธิบายของตำรวจนายหนึ่งที่ว่าในพื้นที่ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของขบวนการเป็นพื้นที่ซึ่งปลอด
 อบายมุขและสิ่งผิดกฎหมาย ในทางกลับกันอบายมุขและสิ่งผิดกฎหมายกลับแพร่ระบาดในพื้นที่ซึ่งไม่ได้อยู่ภายใต้
 การควบคุมครอบงำของขบวนการ (ตำรวจ จ.ปัตตานี, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2564)

ยิ่งไปกว่านั้น จากฐานข้อมูลบันทึกการสอบปากคำของรัฐ พบว่า มีผู้ต้องสงสัยว่าเป็นสมาชิกขบวนการที่ถูกจับกุมน้อยเพียงประมาณ 1% เท่านั้นที่มีประวัติอาชญากรรม (criminal background) ข้อมูลข้างต้น สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของแกนนำปีทหารของ BRN-Coordinate ที่ว่าการดึงเยาวชนในหมู่บ้านเข้าร่วม ขบวนการของพวกเขาได้รับคำขอบคุณจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากปฏิบัติการดังกล่าวได้เปลี่ยนเยาวชน ติดยาข้างถนนซึ่งเป็นที่หวาดกลัวของชาวบ้านให้กลายเป็นมิตรและผู้ศรัทธาในศาสนาอิสลาม (รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2556: 69, 144) แม้ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่มาก แต่ข้อมูลที่หยิบยกมาข้างต้นคงอาจเพียงพอที่จะสันนิษฐานคำ อธิบายของรัฐที่ว่าขบวนการแบ่งแยกดินแดนเข้าไปพัวพันกับกลุ่มผลประโยชน์ ธุรกิจผิดกฎหมาย และรวมทั้งการ แย่งชิงอำนาจระหว่างนักการเมือง เนื่องจากการกระทำเหล่านี้ย่อมทำลายตัวตนของขบวนการที่พยายามตนเองเป็น มุสลิมผู้ศรัทธาที่ลุกขึ้นต่อสู้เพื่อระเบียบอิสลาม (Islamic order) และยอมเป็นการทำลายฐานมวลชนสนับสนุน ของขบวนการเสียเอง

จำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี พ.ศ. 2547-2562									จำนวนเหยื่อ	
	ยิง	ระเบิด	วางเพลิง	ก่อวินด้วย ความรุนแรง	โจมตี/ปะทะ/ ชุมนุมโจมตี	ทำร้ายร่างกาย	ปล้นปืน	รวม	เจ็บ	ตาย
ความรุนแรงทั้งหมด	8,378	4,157	1,820	839	687	313	91	16,285	13,233	7,085
ความรุนแรงต่อนักการเมือง	966	103	93	39	46	9	46	1,302	470	684

ตาราง 1 สถิติจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2562 จากฐานข้อมูลของ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ Deep South Watch และสถิติจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงต่อนักการเมือง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547-2562 รวบรวมจากฐานข้อมูลข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ หอสมุดจอห์น เอฟ เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และจากแหล่งข่าวอื่น ๆ ประกอบ

ยิ่งไปกว่านั้น คำอธิบายของรัฐไทยข้างต้นมีปัญหาอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากข้อมูลเชิงสถิติ กล่าวคือ จากตารางจะเห็นว่าท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2562 มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น 16,285 เหตุการณ์ ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวน 20,318 ราย โดยในจำนวนนี้เป็นความรุนแรงต่อนักการเมืองจำนวน 1,302 เหตุการณ์ และส่งผลให้มีเหยื่อความรุนแรงที่บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวน 1,154 ราย เมื่อเปรียบเทียบสถิติความรุนแรงทั้งสองประเภทจะสรุปได้ว่า จากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2562 เป็นความรุนแรงต่อนักการเมืองคิดเป็น 8% ของเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งหมด มีนักการเมืองบาดเจ็บและเสียชีวิตคิดเป็น 5.7% ของเหยื่อความรุนแรงทั้งหมด ข้อมูลเชิงสถิติข้างต้นบ่งชี้ว่าเมื่อพิจารณาปัญหาไฟใต้ผ่านปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อนักการเมือง แม้นักการเมืองจะเป็นตัวแสดงสำคัญของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ แต่ข้อสรุปที่ว่าสาเหตุประการสำคัญของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่มาจากกลุ่มนักการเมืองและเครือข่ายจะเป็นคำกล่าวอ้างที่เกินจริง เนื่องจากมีน้ำหนักน้อยเกินไปต่อการอธิบายเหยื่อความรุนแรงอีก 94.3% และเหตุการณ์ความรุนแรงอีก 92% ที่เหลือของปัญหาความไม่สงบในพื้นที่

สาเหตุความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2547-2562 (เหตุการณ์) ⁷	
เกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดน	14,557
ไม่สามารถระบุสาเหตุได้อย่างชัดเจน	4,225
อาชญากรรมทั่วไป (ไม่เกี่ยวกับสาเหตุที่ได้ระบุอื่น ๆ)	1,052
เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	572
เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมือง	85
สาเหตุอื่น ๆ	16
เกี่ยวข้องกับการแย่งชิงทรัพยากร	5
รวม	20,512

ตาราง 2 สถิติสาเหตุความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวม พ.ศ. 2547-2562
รวบรวมจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้

⁷ ข้อมูลทางสถิติในตารางนี้ประกอบด้วยประเภทความรุนแรง ได้แก่ ยิง ระเบิด ปิดล้อมตรวจค้น วางเพลิง ก่อวินาศกรรม การก่อวินาศกรรม การทำให้เกิดความขัดข้องทางการสื่อสาร การคมนาคม ทำร้ายร่างกาย พบศพ ช่มชู้/คุกคาม ทำลายทรัพย์สินโดยไม่ใช้การวางเพลิง ปล้นทรัพย์ ปล้นอาวุธ ประทุรัง/เดินขบวน ความรุนแรงสุดโต่ง ถักขโมย ฝ่าด่านตรวจ พบอาวุธ การลักพาตัว กักขังหน่วงเหนี่ยว พบรถต้องสงสัย ก่อจลาจล การซ้อมทรมาน และอื่น ๆ (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2562)

เมื่อพิจารณาจากสถิติสาเหตุของเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ตามการรายงานร่วมกันของทหาร ตำรวจ และฝ่ายปกครองที่ถูกรวบรวมโดยศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้พบว่า จากเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งหมดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547-2562 จำนวน 20,512 ครั้ง มีเพียง 572 ครั้งที่มีสาเหตุเกี่ยวข้องกับยาเสพติด 85 ครั้งเป็นเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมือง และมีเพียงจำนวน 5 ครั้งเท่านั้นที่มีสาเหตุเกี่ยวข้องกับการแย่งชิงทรัพยากร ทั้งหมดรวมกันคิดเป็น 3.2% ของเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งหมด ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าเมื่อพิจารณาจากข้อมูลเชิงสถิติต่อคำอธิบายของรัฐไทยจะเป็น คำกล่าวอ้างที่เกินจริงเพราะคำอธิบายดังกล่าวไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะอธิบายสาเหตุของเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ที่เหลืออีก 96.8%

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

แม้ว่าการทบทวนคำอธิบายของรัฐไทยต่อสังคมที่ว่า “สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมายโดยมีนักการเมืองในพื้นที่เป็นตัวแสดงสำคัญที่อยู่เบื้องหลัง” ผ่านการศึกษาปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อนักการเมืองในพื้นที่โดยอาศัยกรอบแนวคิดความรุนแรงต่อนักการเมืองอันมีสาเหตุจากการแย่งชิงผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง จะทำให้ค้นพบว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความถึงพร้อมไปด้วยปัจจัยที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวหลายประการ ไม่ว่าจะพิจารณาในระดับผู้กระทำการ ทั้งปัจจัยกระตุ้นและปัจจัยด้านทรัพยากรแห่งความรุนแรงหรือการพิจารณาในระดับเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง ตั้งแต่ลักษณะของรัฐ โครงสร้างทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ไปจนถึงลักษณะความเป็นชายแดนของพื้นที่ ปัจจัยในมิติต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวของ ขบวนการแบ่งแยกดินแดน และส่งผลให้ความรุนแรงอันเกิดจากการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อย่างสลับซับซ้อน

อย่างไรก็ดี ข้อสรุปที่รัฐไทยอธิบายต่อสังคมข้างต้นก็ไม่ได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่าขบวนการแบ่งแยกดินแดนมีความสัมพันธ์กับปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ผลประโยชน์ และธุรกิจผิดกฎหมาย และที่สำคัญเมื่อพิจารณาจากข้อมูลเชิงสถิติ ไม่ว่าจะเป็นสถิติความรุนแรงต่อนักการเมืองในพื้นที่ในฐานะองค์ประกอบส่วนหนึ่งของสถานการณ์ความไม่สงบโดยภาพรวม หรือสาเหตุของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ผู้ศึกษาพบว่าคำอธิบายของรัฐไทยข้างต้นมีน้ำหนักน้อยมากต่อการอธิบายว่าเป็นสาเหตุหลักของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

ข้อค้นพบของงานศึกษาชิ้นนี้ กำลังย้ำเตือนว่าคำอธิบายของทางการไทยกำลังพาสังคมไทยไปผิดทางหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าสังคมไทยไม่ควรให้น้ำหนักมากเกินไปกับคำอธิบายซึ่งลดความเป็นการเมืองของปัญหาไฟใต้ หรือผลักปมปัญหาดังกล่าวให้ลอยห่างจากการรบกวนระเบียบอำนาจรัฐไทยไปอยู่ในอาณาบริเวณอาญากรรมปกติ ส่วนข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการศึกษานี้น้อยน้อยที่สุดข้อมูลเชิงสถิติที่ว่าสาเหตุของเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สูงถึง 71% มาจากสาเหตุเกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดน (ดูตาราง) กำลังเรียกร้องให้สังคมไทย

การหันกลับทบทวนสาเหตุของปัญหาไฟใต้ด้วยชุดคำอธิบายว่าด้วยสงครามแบ่งแยกดินแดน ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มความเป็นการเมืองสูงให้กับปมปัญหาดังกล่าว และดึงปมปัญหาดังกล่าวให้ถอยห่างจากอาณาบริเวณอาชญากรรมปกติมาอยู่ในพื้นที่ซึ่งรบกวนระเบียบอำนาจรัฐไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ข่าวสด. (12 เมษายน 2547ก). ยิงกำนัน-รตต.ฆ่าป่าดคค3ศพ. *ข่าวสด*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=6284 (สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563).
- ข่าวสด. (21 พฤศจิกายน 2547ข). ป่าบั้งถล่ม6จุดป่วนป่าตต. *ข่าวสด*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=14648 (สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2563).
- ข่าวสด. (15 พฤศจิกายน 2548). ฆ่าผู้เมีย 2 ศพหมายจับเพิ่ม 40 แก๊งยาเสพติดใต้. *ข่าวสด*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=30367 (สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2563).
- คมชัดลึก. (2 กุมภาพันธ์ 2548). มช. รับยิงหัวคะแนนทำเสียงหายวูบ. *คมชัดลึก*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=17304 (สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2563).
- คมชัดลึก. (7 เมษายน 2550). ศอ.บต.เร่งคัดเลือกกมธ.ร่วมแก้ไฟใต้ ปานเทพชี้ต้นตอเยาวชนถูกครอบงำ. *คมชัดลึก*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=51627 (สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563).
- คมชัดลึก. (3 พฤษภาคม 2549). รวบ 5 โจรใต้ดักยิงเหยื่อฮึดสู้จนมุมเปิดเทอมวุ่นขาดครู. *คมชัดลึก*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=37151 (สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2563).
- นักรูกร วิจิตานนท์. (7 มีนาคม 2554). การลอบสังหาร” ในการเมืองท้องถิ่นไทย: ในรอบทศวรรษ (พ.ศ.2543- 2552). *ประชาไท*. เข้าถึงจาก <https://prachatai.com/journal/2011/03/33416> (สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2562).
- ไทยรัฐออนไลน์. (23 กรกฎาคม 2562). บุกยึดทรัพย์ สจ.นราฯ เอเยนต์ค้ายาข้ามชาติรายใหญ่ มูลค่ารวม 50 ล้าน. *ไทยรัฐออนไลน์*. เข้าถึงจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/south/1621135> (สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563).
- นักศึกษาลูกสุดทระภาศนียบัตรชั้นสูง “การส่งเสริมสันติสุข” รุ่นที่ 1. (2552). *รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้: บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธี*. (กรุงเทพฯ: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า).
- นันทวรรณ ภูสว่าง. (2521). *ปัญหาชาวไทยมุสลิมในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย).

- ผู้จัดการออนไลน์. (21 มิถุนายน 2548ก). กอ.สสส.จขต. แฉลงข่าวผ่านดาวเทียม เปิดโอกาสสื่อชัก
ปัญหาไฟใต้. *ผู้จัดการ*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=24059 (สืบค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2563).
- ผู้จัดการออนไลน์. (15 ธันวาคม 2548ข). คงศักดิ์ยันไม่จัดฉากอ้างมีคนจ้องโจมตี – ยกคดี นัจมุดดีน สู้ทาง
กม.ดีสุด. *ผู้จัดการ*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=31845 (สืบค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2563).
- ผู้จัดการออนไลน์. (9 ตุลาคม 2549). นราฯเข้มนำเด็ก-แรงงานต่างด้าวค้าประเวณี ย้ำเอาผิดตามกฎหมาย.
ผู้จัดการ. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=43673
(สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2563).
- ผู้จัดการออนไลน์. (8 มีนาคม 2550ก). รวบเครือข่ายค้ายาข้ามชาติ จนท.ด่านเบตงสุดแสบร่วมขบวนการ.
ผู้จัดการ. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=49804
(สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563).
- ผู้จัดการออนไลน์. (11 เมษายน 2550ข). พตท.แฉนักการเมืองท้องถิ่นค้ายาเสพติด-เป็นแนวร่วมป่วนใต้.
ผู้จัดการ. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=51857
(สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563).
- ผู้จัดการออนไลน์. (10 เมษายน 2550ค). โฆษก ทบ. นำสื่อขึ้น ฮ.สำรวจมือปืนนั่งस्ता - ชี้คาร์บอมบ์
นายก อบต.เขื่อนบางลาง เป็นฝีมือแนวฐานการเมืองนายกเก่า. *ผู้จัดการ*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=51781 (สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563).
- ผู้จัดการออนไลน์. (21 ธันวาคม 2555). เรียกข้าราชการ และลูกจ้าง อบต.บาเจาะ สอบเครียด มุ่งเผา
ทำลายเอกสาร. *ผู้จัดการ*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=126929 (สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2563).
- มติชน. (31 กรกฎาคม 2547). บุกรายคนร้ายป่วนใต้เจอไม้เถื่อน. *มติชน*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=10279 (สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563).
- มติชน. (25 พฤศจิกายน 2548). ผบทบ.ชี้ฆ่าตัดคอใต้แพชั่นวัยรุ่น ระบุหน่วยอาร์เคเคอยู่เบื้องหลัง.
มติชน. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=30878
(สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2563).
- แม็กคาโก, ดันแคน. (2555). *ฉีกแผ่นดิน: อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้*.
(กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ).
- รวมถอน ปันจอร์. (2558). *การเมืองของถ้อยคำในชายแดนใต้/ปาตานี: การประกอบสร้าง "สันติภาพ" ในความขัดแย้งชาติพันธุ์การเมือง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รายการต่างคนต่างคิด. (2558). ตอน เปิดปม “คาร์บอนบัสสมุย” ใครได้-ใครเสีย?. *อมรินทร์ทีวี*.

เข้าถึงจาก <https://www.youtube.com/watch?v=8B6mXlJFzo> (สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2562).

รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช. (2556). *ถอดความคิดขบวนการเอกราชปาตานี*.

(ปัตตานี: โครงการจัดพิมพ์ deepbook).

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7. (13 พฤศจิกายน 2548). ทลายเครือข่ายยาเสพติด หนุนก่อการร้ายได้.

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=30299 (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2563).

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7. (21 ธันวาคม 2555). เผาอบต.บาเจาะ ทำลายหลักฐาน. *สถานีโทรทัศน์ช่อง 7*.

เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=126950 (สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2563).

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7. (3 พฤษภาคม 2549). ผู้ต้องหาที่ยังสองสามีภรรยาชาวสวนยาง ที่ จ.นราธิวาส

ให้การรับสารภาพแล้ว. *สถานีโทรทัศน์ช่อง 7*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=37159 (สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2563).

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. (23 กุมภาพันธ์ 2547). ยิงอดีตทหารค่ายอิงคยุทธคาบ้านพักในปัตตานี.

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=4562 (สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2563).

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. (14 พฤศจิกายน 2548ก). มท.1ระบุผู้ต้องหาเสพยาเสพติดที่จับได้เกี่ยวไม่สงบได้.

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=30355 (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2563).

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. (22 ธันวาคม 2548ข). พล.ต.อ.จุมพลชี้ปัจจัยป่วนนราฯมาจากการปราบยาเสพติด.

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=32211 (สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2563).

สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก (ช่อง 5). (6 มิถุนายน 2552). ผบ.สส.วอนขอเวลา จนท.ปฏิบัติงาน 3 จว.

สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก (ช่อง 5). เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=79446 (สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2563).

สำนักข่าวไทย. (11 กุมภาพันธ์ 2547). แฉแผนบิ๊มใต้คลังแสงทหาร ทักษิณ โวยมีคนไม่ให้จบ.

เอ็มเว็บนิวส์. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=4118 (สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2563).

สำนักข่าวไทย. (29 พฤษภาคม 2548). กอ.สสส.จขต.ชี้ผลสอบเหตุไม่สงบมีการฉวยโอกาสครั้งหนึ่ง.

โทรทัศน์ช่อง 9. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=22930 (สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2563).

- สำนักข่าวอิศรา. (24 สิงหาคม 2549). วิเคราะห์ต้นตอและทางออกเหตุไฟใต้ผ่านมุมทหารพิทักษ์
ทรัพยากร. *สำนักข่าวอิศรา*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=41844 (สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2563).
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2527). *สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน: เจ็อนไขทางการเมืองที่นำไปสู่
การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์).
- ศูนย์ข่าวภาคใต้. (2 กันยายน 2561). ไม่พลิก! “บิ๊กเดฟ” นั่งแม่ทัพ 4 คนใหม่ กับความท้าทายในการกิจ
ดับไฟใต้. *สำนักข่าวอิศรา*. เข้าถึงจาก <https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/69113-dave.html> (สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563).
- เหมือนฝัน สงชัย. (23 กุมภาพันธ์ 2547). ขก.แฉตัวแสบขายปืนพตอ.-พอ.ทักษิณค้ายเหล็กปล้นปืน
บิ๊กแอดยังกร้าวตาดอตา. *บ้านเมือง*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=4751 (สืบค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2563).
- อารง สุทธาศาสน์. (2519). *ปัญหาความขัดแย้งในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. (กรุงเทพฯ: บริษัทพิทักษ์ประชา).
- อาหมัด รามันห์ศิริวงศ์, แวดาโอ๊ะ หะไร, และรอซิดะห์ ปูชู. (2 กันยายน 2552). มอเตอร์ไซค์บอมบ์ 2
ครั้งใน 2 วัน วิสามัญฯก๊วนอัมรัน มิงจับประธาน อบต.จ้างเผาโรงเรียน. *สำนักข่าวอิศรา*.
เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=82017
(สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2563).
- เอกรินทร์ ต่วนศิริ. (2561). *รายงานการวิจัย บทบาทนักรบการเมืองระดับท้องถิ่นในเขตพื้นที่ความรุนแรง
ของจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สนับสนุนโดยงบประมาณแผ่นดิน (แผนบูรณาการวิจัยและ
นวัตกรรม) สำนักอธิการบดี วิทยาเขตปัตตานี.
- INN. (1 กุมภาพันธ์ 2548). ล่ามือยิงอบจ.ยะลา หัวคะแนนพรรคมหาชน. *INN*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=17243 (สืบค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2563).
- INN. (4 ธันวาคม 2550). ฉก.สงขลา ปิดล้อมเขาแดง พบไม้เถื่อนอื้อ. *INN*. เข้าถึงจาก https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=62880 (สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2563).

ภาษาอังกฤษ

- Helbardt, Sascha. (2011). *Deciphering Southern Thailand's Violence: Organisation and Insurgent Practices of BRN-Coordinate*, Ph.D dissertation, University of Passau.
- Jitpiromsri, Srisompob, and McCargo, Duncan. (2010). "The Southern Thai Conflict Six Years On: Insurgency, Not Just Crime," *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, 32(2): 156-183.
- Kongkirati, Prajak. (2013). *Bosses, Bullets, and Ballots: Electoral Violence and Democracy in Thailand, 1975-2011*. Ph.D. dissertation, The Australian National University.
- Liow, Joseph Chinyong. (2006). "International Jihad and Muslim Radicalism in Thailand? Toward an Alternative Interpretation", *Asia Policy*, 2: 89-108.
- Pitsuwan, Surin. (1982/1985). *Islam and Malay nationalism: A case study of Malay-Muslims of southern Thailand*, Ph.D. dissertation, Harvard University.
- Weber, Max, Gerth, H.H. & Mills, C. Wright, editor. (1946). *From Max Weber: Essays in sociology*. (New York: Oxford University Press).

สัมภาษณ์

ตำรวจ สังกัดหน่วยงานใน จ.ปัตตานี. (10 เมษายน 2564).

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว ตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

บทคัดย่อ _____

แพรดา วุฒินิชย์พฤษ์¹

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวของ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด และ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวน้อย ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมน้อย การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนมีรายได้ การท่องเที่ยวสร้างความเจริญมาสู่ชุมชน การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการจัดระเบียบและรักษาความสะอาดในชุมชน ในการติดตามและประเมินผลจะมีเพียงผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ของแต่ละหมู่บ้านเท่านั้นที่เข้าไปเป็นกรรมการตรวจรับ ผู้วิจัยพบปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ประชาชนให้ความสนใจในการพัฒนาชุมชนส่วนรวมน้อย ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญและไม่สนใจที่จะเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้าน อีกทั้งประชาชนไม่ทราบและไม่เข้าใจถึงสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, แผนการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยว, เกาะเกร็ด

Received: 21 October 2022 Revised: 25 December 2022 Accepted: 28 December 2022

¹ นักวิจัย, สถาบันนโยบายสาธารณะและการพัฒนา มูลนิธิพระยาสุรียานุวัตร สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 962 ถนนกรุงเกษม แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100 อีเมล: praedau@ippd.or.th

**Public Participation in Tourism Development and Management
according to the Tourism Plan of the Koh Kret Sub-district
Administrative Organization, Nonthaburi Province**

Abstract _____

Praedau Foopanichpruk²

This research has two objectives which are: 1) to study public participation of local people in tourism development and management according to the Tourism Plan of the Koh Kret Sub-district Administrative Organization (the Koh Kret SAO) and 2) to find problems and obstacles in participation of local people in tourism development and management. The researcher has employed the qualitative research method by taking documentary reviews, performing in-depth interviews and conducting focus group discussions.

The research was found that local people have low rate of participation in tourism planning. Local people are less participated in implementation of the projects and activities in the tourism plan. Tourism has generated income to the local people and has brought prosperity to the area. Tourism contributes to education and learning about local history and culture. Local people organize and keep cleanliness of their areas in order to attract tourists. In monitoring and evaluating the performance of the Koh Kret SAO, only the village headman and members of the Koh Kret SAO Council are included in the audit committee. Problems and obstacles of public participation in tourism development and management are local people are less interested in community development, most of them do not care about and do not want to join the public hearings in their communities, and they do not know and do not understand the participation rights to implement, monitor, examine and evaluate the performance of the Koh Kret SAO.

Keywords: Public Participation, Tourism Plan, Tourism, Koh Kret

Received: 21 October 2022 Revised: 25 December 2022 Accepted: 28 December 2022

² Researcher, Institute of Public Policy and Development, Suriyanuwat Foundation.

Office of the National Economic and Social Development Council, 962 Krung Kasem Rd., Pomprab, Bangkok 10100 E-mail: praedau@ippd.or.th

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมในภาคบริการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างต่อระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงาน การลงทุน สนับสนุนให้เกิดการบริการในชุมชน การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวช่วยกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนท้องถิ่น และก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศและกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวได้แม้ในช่วงเวลาที่ประเทศประสบกับปัญหาเศรษฐกิจถดถอย เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวใช้ทรัพยากรซึ่งถือเป็นสินทรัพย์ของประเทศ ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว เยี่ยมชมความสวยงามของธรรมชาติและภูมิประเทศ อีกทั้งนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากเอกลักษณ์ ศิลปะและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น The World Tourism Organization (2004: 7) เสนอไว้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องมาจากการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกคน และองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme and World Tourism Organization) ได้ตั้งเป้าหมายสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า การท่องเที่ยวต้องสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้ตกแก่ชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด การกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การท่องเที่ยวต้องเคารพและสนับสนุนมรดกความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนมีอำนาจในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยว (United Nations Environment Programme and World Tourism Organization, 2005: 18-19)

นโยบายการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ทำให้รัฐบาลถ่ายโอนภารกิจจากการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอำนาจและหน้าที่ที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตน ตามมาตรา 16(8) มาตรา 17(4) ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้พึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รวมถึงพัฒนาเศรษฐกิจระบบสาธารณสุขและสาธารณสุขการของท้องถิ่นเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น การบริหารงานท้องถิ่นเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองท้องถิ่น

(Local Government) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชน การดำเนินงานจะมีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น ในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวที่อยู่นั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และต้องสามารถดึงทรัพยากรต่างๆ ที่มีในพื้นที่มาเป็นทุนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น โดยให้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวตกแก่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว

เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของจังหวัดนนทบุรี มีลักษณะเป็นเกาะขนาดใหญ่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมไทย-รามัญ ประชากรที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดมีความหลากหลายในวิถีชีวิต ชุมชนและชาติพันธุ์ มีทั้งคนไทยแท้ ไทยมอญ และไทยมุสลิม แต่ที่เป็นที่รู้จักกันมากที่สุดคือชาวไทยมอญ ชุมชนกลุ่มชาวมอญมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชัดเจนโดดเด่น มีภูมิปัญญาการปั้นเครื่องปั้นดินเผา มีภูมิปัญญาด้านอาหารและขนมหวาน จนเครื่องปั้นดินเผา อาหารและขนมหวานกลายเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของเกาะเกร็ด เกาะเกร็ดมีวัดวาอารามศิลปะอยุธยาที่ผสมผสานกับศิลปะพม่า มีพระเจดีย์มูเตาของวัดปรมัยยิกาวาสเป็นสัญลักษณ์ประจำฝั่งท่าหน้าของเกาะ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวจะมีทั้งมาเดินท่องเที่ยวซื้อของ ไหว้พระ ปั่นจักรยาน และนั่งเรือชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนรอบเกาะ การท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดจึงมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, 2562)

เกาะเกร็ดตั้งอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดในการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ประจำปี พ.ศ. 2562-2565 ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป

แผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ประจำปี พ.ศ. 2562-2565

ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้จัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ประจำปี พ.ศ. 2562-2565 ขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน พร้อมกับสร้างศักยภาพของเกาะเกร็ดในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพ สถานที่ ตลอดจนความพร้อมในการให้บริการของผู้ประกอบการและความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่ โดยแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ประจำปี พ.ศ. 2562-2565 ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนา ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่รูปแบบต่างๆ และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเดิมให้เกิดความยั่งยืน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้า OTOP การบริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว 4) ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมั่นและส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 5) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน ผู้ประกอบการ ในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว

ความสำคัญ และผลกระทบจากการท่องเที่ยว

United Nations Environment Programme and World Tourism Organization (2005: 9-10) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการ ก่อให้เกิดการจ้างงาน การลงทุน สนับสนุนให้เกิดการบริการในชุมชน การท่องเที่ยวนำมามูลค่าทางเศรษฐกิจไปสู่ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยรายได้จากนักท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวเองอาจใช้จ่ายเพื่อการอนุรักษ์ และก่อให้เกิดการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นอนุรักษ์ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการท่องเที่ยวเป็นแรงผลักดันให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและนำมาซึ่งความสงบสุข

การท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดการทำลายด้วยเช่นกัน โดยการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบงานชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ป่า ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประเพณีท้องถิ่น ก่อให้เกิดการแย่งชิงในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด หรือก่อให้เกิดมลพิษต่อโลกและชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด (2555, 18-37) ได้กล่าวไว้ว่า ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่เห็นชัดเจนที่สุด และเป็นรูปธรรม คือ การท่องเที่ยวนำมาซึ่งรายได้ การจ้างงาน เป็นแหล่งดึงดูดเงินตราต่างประเทศ การท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปในหลายอุตสาหกรรม การกระจายรายได้จากเมืองสู่ชนบทก่อให้เกิดโอกาสในการพัฒนาภูมิภาค ชนบท และชุมชน การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจ นอกจากนั้นแล้วการท่องเที่ยวยังเป็นประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และก่อให้เกิดการอนุรักษ์

ในส่วนของผลกระทบนั้น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการไหลออกของเงินในกรณีที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ค่าครองชีพในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น ในกรณีที่ธรรมชาติถูกใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวมากเกินไป โดยไม่มีการควบคุมอย่างเหมาะสมและไม่มีการจัดการที่ดี การท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเสีย ขยะ อากาศเสีย การปล่อยของเสียของโรงแรมที่พัก มลพิษทางน้ำจากคราบน้ำมันของเรือท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดถนน การก่อสร้างโรงแรมที่พักและสถานบริการที่รุกร้าพื้นที่ป่า และการท่องเที่ยวยังอาจทำลายหรือเปลี่ยนแปลงแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและสภาพการดำรงชีวิตตามธรรมชาติของสัตว์ นอกจากนั้นแล้วการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการตัดแปลงวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งทำให้วัฒนธรรมประเพณีเปลี่ยนแปลงไปจากวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม

นิตา ชัชกุล (2557: 55-73) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมือง ไว้ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ เมื่อชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศที่เป็นจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงาน การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรมาใช้อย่างสูงสุด การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มียู่แล้วตามธรรมชาติ และการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ถนนหนทาง การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร

2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี ความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของประเทศและผู้มาเยือน สร้างความสามัคคีของคนในประเทศ การท่องเที่ยวช่วยทำให้เกิดการอนุรักษ์และบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม และป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น การท่องเที่ยวช่วยจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของตน และช่วยให้ประชาชนร่วมกันอนุรักษ์และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

3) ด้านการเมือง การท่องเที่ยวช่วยสร้างความสัมพันธ์ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกัน ทั้งด้านการเงิน การวิจัยและการพัฒนา อีกทั้งการท่องเที่ยวก่อให้เกิดสันติภาพ

ในส่วนของผลกระทบนั้น การท่องเที่ยวจะบั่นทอนสภาวะแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว เช่น เกิดขยะ การทำลายสภาวะแวดล้อมจากการก่อสร้างถนน อาคารที่พัก การรुक้าป่าสงวน และการทำลายธรรมชาติด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทำให้ค่าครองชีพในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น การจ้างงานที่เพิ่มขึ้นดึงดูดแรงงานไปสู่แหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเปลี่ยนอาชีพจากอาชีพที่มีรายได้น้อยมาประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวที่ให้รายได้สูงกว่า เช่น พนักงานขับเรือ มัคคุเทศก์ ส่งผลให้สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนเปลี่ยนไป การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี ปัญหา ยาเสพติด การหลอกลวงเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาความไม่เสมอภาคในการพัฒนา ปัญหาความเสื่อมทางศีลธรรม ประเพณีค่านิยมในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการยอมรับวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวทำให้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม

พิมพ์ระวี โรจนรุ่งสัจด์ (2553) ให้ทัศนะไว้ว่า การท่องเที่ยวชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์หลักๆ แก่ชุมชน ใน 5 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวสามารถนำรายได้มาสู่ชุมชนในระยะยาว
- 2) ด้านจิตวิทยา การท่องเที่ยวสามารถทำให้คนในชุมชนภูมิใจในท้องถิ่นของตน ต้องการให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ความภูมิใจนี้ทำให้คนในชุมชนไม่ทิ้งชุมชนของตนไปทำงานที่อื่น เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์และประชาสัมพันธ์ชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จัก
- 3) ด้านสังคม การท่องเที่ยวเสริมสร้างความเสมอภาคและสันติภาพ รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน รวมถึงเกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยวด้วย
- 4) ด้านการเมือง การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีสิทธิมีเสียง มาเป็นตัวแทนร่วมวางแผนการท่องเที่ยว เมื่อได้รับสิทธิคนในชุมชนจะเกิดความรู้สึกหวงแหนและเป็นเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริง
- 5) ด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวสามารถยังประโยชน์สู่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชุมชน หากคนในชุมชนตระหนักถึงการพัฒนายั่งยืน จะเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน

การพัฒนาการท่องเที่ยว

The World Tourism Organization (2004: 7) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวควรอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ซึ่งต้องพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนใน 3 ด้าน ได้แก่ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสังคม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีทั้ง 3 ด้านนี้มีลักษณะของการพึ่งพากัน เสริมสร้างสนับสนุนซึ่งกันและกัน หรือแข่งขันกัน ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยสร้างความสมดุลในมิติทั้งสามด้านดังกล่าว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงควรเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมที่สุด รักษาระบบนิเวศ และช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ เป็นการท่องเที่ยวที่เคารพในสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น อนุรักษ์ความเป็นอยู่ มรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของประเพณี สนับสนุนให้เกิดการเปิดรับและการเข้าใจในความหลากหลายของวัฒนธรรม และเป็นการท่องเที่ยวที่มั่นใจว่าสามารถเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ดำเนินการได้ในระยะยาว การจัดหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทุกส่วนเป็นการกระจายความเป็นธรรม ซึ่งหมายรวมถึงการจ้างงานอย่างมั่นคง โอกาสในการได้รับรายได้และบริการสังคมสำหรับคนในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการลดความยากจน

การมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 16) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบ ในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับ บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมีส่วนในการพัฒนาภูมิปัญญา การรับรู้ สามารถคิด วิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2561) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการได้เข้าไปเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจเป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรประชาชน เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจปัญหาและตระหนักถึงสิทธิของตน การมีส่วนร่วมจะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่ต้องการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

Creighton (1992) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกที่สาธารณชนไม่เพียงแต่ได้รับรู้ก่อนการตัดสินใจของรัฐ แต่ยังมีโอกาสมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุดกระบวนการตัดสินใจนั้นๆ กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นช่องทางที่จะสร้างให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มในชุมชน เพื่อมาทำความเข้าใจถึงความต้องการของคนแต่ละกลุ่ม การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประโยชน์ในการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย ช่วยลดค่าใช้จ่ายและลดการสูญเสียเวลาที่เกิดจากความขัดแย้งของประชาชน เป็นการสร้างฉันทามติ (Consensus Building) สร้างการยอมรับระหว่างกลุ่ม ทำให้ผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจ

ทำให้การนำนโยบายหรือโครงการไปปฏิบัติเป็นไปได้โดยง่าย การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม ประชาชนจะเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้นๆ เจ้าหน้าที่จะเพิ่มความห่วงกังวลต่อสาธารณชนและตระหนักถึงการสนองตอบต่อประชาชนในการตัดสินใจต่างๆ และการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญ ความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน และเป็นเวทีการฝึกผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2550: 26-27) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency) ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (Responsiveness) และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

Cohen and Uphoff (1980: 213-235) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบหรือกำหนดระบบของโครงการ เป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่เป็นไปได้ในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนา โดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แบ่งออกได้เป็น 3 ชั้น ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (Initial Decision) เป็นการค้นหาความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเป็นวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการ (2) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (Ongoing Decision) เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ และ (3) การมีส่วนร่วมในขั้นการตัดสินใจปฏิบัติ (Operation Decision) เป็นการหาบุคลากร เช่น อาสาสมัคร ผู้ประสานงาน หรือกลุ่มที่รวมตัวกันตามประเพณี เข้ามาปฏิบัติงานเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินการ การคัดเลือกผู้นำ และการสร้างพลังอำนาจให้แก่องค์กร

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงาน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (Resource Contribution) คือ การมีส่วนร่วมในการสละร่างกาย การสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์ และการให้คำแนะนำ การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากรนี้เป็นการให้ด้วยความเต็มใจ (2) การมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงาน (Administration and Coordination) คือ การมีส่วนร่วมโดยการหาบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ การฝึกอบรม

ให้กับผู้ที่เข้าปฏิบัติในโครงการ หรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และการเป็นผู้ประสานงานในโครงการ และ (3) การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการมักพบว่าเป็นการบังคับ ซึ่งการมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้ความร่วมมือ เพราะการบังคับให้ทำนั้น ผลประโยชน์ (Benefits) จะไม่ใช่สิ่งที่สำคัญ แต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจนั้น จะมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากการมีส่วนร่วมด้วย

3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ด้านวัตถุ (Material Benefits) ได้แก่ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน (2) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ด้านสังคม (Social Benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชน และ (3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (Personal Benefits) ได้แก่ ความนับถือตนเอง (Self-esteem) พลังอำนาจทางการเมือง (Political Power) และความคุ้มค่าของผลประโยชน์ (Sense of Efficacy)

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมถึงการค้นหาข้อดีและข้อบกพร่อง เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้จะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพลังความคิดของประชาชนที่จะทำให้โครงการเกิดการพัฒนาหรือการนำโครงการไปประยุกต์ใช้ต่อไป

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2550: 32) ได้จัดแบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน และการร่วมวางแผนกิจกรรม

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ และการตัดสินใจ

3) การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินประสิทธิภาพของโครงการ กิจกรรมต่างๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆด้วย ซึ่งผลของกระบวนการประเมินนี้ จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวางแผนต่อไป

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

ชวลิต สละ (2556: 334-342) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาท้องถิ่นไว้ว่า การพัฒนาท้องถิ่นไม่ใช่การย่อส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชาติให้เล็กลงมาเป็นระดับท้องถิ่น แต่การพัฒนาท้องถิ่นเป็นการพัฒนาสังคมและเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น แม้ว่าจะมีเรื่องเศรษฐกิจอยู่ด้วย ก็จะเป็น

การพัฒนาเศรษฐกิจที่กระทบต่อปัญหาสังคมและคุณภาพชีวิต การพัฒนาท้องถิ่นจะเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นการปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนมีความสุข

วุฒิสภา ต้นไชย (2547: 33-39) กล่าวว่า iva แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจและการกระจายอำนาจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และกำหนดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคประชาสังคม องค์กรอาสาสมัคร และภาคเอกชน เป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จในการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมนั้นให้เป็นที่ในรูปแบบการสนับสนุนกิจกรรมและการดำเนินงาน การเสนอความคิดเห็น การตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 34-35) กล่าวว่า การเพิ่มอำนาจให้ชุมชน (Community Empowerment) เป็นเป้าหมายหนึ่งที่สำคัญของการกระจายอำนาจทางการเมือง การเพิ่มอำนาจในความหมายกว้าง หมายถึง การขยายเสรีภาพในการเลือกและการกระทำ (Freedom of Choices and Action) โดยเมื่อคนหนึ่งหรือหลายคนสามารถตัดสินใจที่จะเลือกได้ พวกเขาก็สามารถที่จะควบคุมชีวิตของตนเองได้ ในมิติของการกระจายอำนาจ การเพิ่มอำนาจให้ชุมชน หมายถึง การที่รัฐได้กระจายอำนาจให้แก่ชุมชน ให้มีบทบาทในการดูแลสิ่งมีคุณค่าในท้องถิ่น เช่น การอนุรักษ์ บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอแนะ ร่วมตัดสินใจ ร่วมกำกับ ร่วมตรวจสอบ

อรทัย ก๊กผล และ ฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ (2552: 25) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะเป็นหนึ่งในเคล็ดลับของการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังมหาศาลในการจัดการกับปัญหาในชุมชน ประชาชนและเครือข่ายสามารถเป็นแหล่งทุนในการบริหาร สามารถเป็นกำลังพลในการทำงาน เป็นปัจจัยที่ทำให้โครงการยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างเครือข่ายในการทำงานเป็นหัวใจของการปกครองท้องถิ่น เพราะนอกจากบทบาทในการจัดบริการสาธารณะแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีภารกิจในการส่งเสริมการเรียนรู้ในระบอบประชาธิปไตย จึงกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการทำงาน (Means) และเป็นอุดมการณ์ (Norms) ที่ต้องยึดถือในการทำงานด้วย

ถวิลวดี บุรีกุล (2553) ได้นำเสนอตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยไม่ต้องรอให้ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นก่อน โดยตัวแบบแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ให้ประชาชนเป็นผู้เข้ามาดูแลควบคุมบุคคลที่ใช้เงินภาษีของประชาชนตั้งแต่เริ่มต้น
- 2) ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการให้ข้อมูล การเปิดรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผลและตรวจสอบ จนไปถึงการให้ประชาชนควบคุม ซึ่งเป็นการ

มีส่วนร่วมในระดับที่สูงที่สุด และการสร้างการมีส่วนร่วมที่ดีนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนจะต้องทำงานกันแบบภาคีหุ้นส่วน (Partnership) เป็นเพื่อนร่วมงานกันในการพัฒนาชุมชน

3) กำหนดแนวคิดที่จะใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น จะทำอย่างไรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใด และประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร เป็นต้น การออกแบบการมีส่วนร่วมที่ดีจะส่งผลให้เกิดมิตรภาพในการตรวจสอบระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน

4) ข้าราชการขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีทัศนคติที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานได้อย่างเต็มที่ การตรวจสอบจะทำให้ทราบวาทะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร จะต้องทำอะไรให้ชุมชน และต้องทำอะไรให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

5) สร้างความผูกพัน (Commitment) ที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องในระยะยาว สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และสร้างสำนึกรักประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยว

The World Tourism Organization (2004: 7) ให้ทัศนะไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องมาจากการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกคน ต้องมีผู้นำทางการเมืองที่สร้างการมีส่วนร่วมอย่างแข็งแกร่ง กว้างขวาง และเป็นเอกฉันท์ การจะบรรลุถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้จะต้องทำเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการควบคุมติดตามผลกระทบ และมีมาตรการป้องกันและแก้ไขสำหรับนักท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะต้องสร้างความพึงพอใจและสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายให้กับนักท่องเที่ยว เพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และสนับสนุนพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน

Tosun and Timothy (2003) ได้นำเสนอเหตุผลที่ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ 7 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำแผนและกลยุทธ์การท่องเที่ยวไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยเพิ่มความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้มีแนวทางจัดทำแผนการท่องเที่ยวของชุมชนได้ง่ายขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ต้นทุนและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวกระจายลงสู่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยสะท้อนให้เห็นความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้กระบวนการประชาธิปไตยในชุมชนเข้มแข็ง

Lacy, Battling, Moore and Noakes (2002) ให้ความเห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถเป็นแรงสนับสนุนวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ความรู้และทักษะ และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในมรดกท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
ชวลิต สละ (2556: 334-342) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จำเป็น
ที่จะต้องจัดทำแผนพัฒนาที่เหมาะสมกว่าการกระทำพัฒนาโดยทำตามการปฏิบัติงานตามสายงานปกติ สิ่ง
ที่ต้องคำนึงถึง คือ ความมั่นคงของการปกครองท้องถิ่น และสภาพเศรษฐกิจและสังคม เพื่อความก้าวหน้าของ
ท้องถิ่น ความเป็นธรรม รวมไปถึงการพึ่งตนเองและความยั่งยืน ดังนั้นสิ่งที่ควรมุ่งเน้นคือ การวางแผนที่เน้น
หนักทางด้านสังคม การดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการ
ดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการจัดทำแผนพัฒนานั้นต้องมีการรวบรวมความคิดเห็นของ
ประชาชนในท้องถิ่นเพื่อใช้ประกอบการพิจารณา หรือให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของปัญหา
และความจำเป็นของการพัฒนา

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552: 79-81) ได้เสนอไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการจัดทำ
แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น แผนพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผน
พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และการคมนาคม แผนพัฒนาบริการการท่องเที่ยว และแผนส่งเสริม
การตลาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการ อำนวย
ความสะดวก รักษาความปลอดภัย และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงศักยภาพของแหล่ง
ท่องเที่ยวที่จะไม่ก่อให้เกิดการแข่งขัน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
และควรประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

Timothy (2002) ได้ให้หลักการในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
ไว้ว่า ให้รับฟังชุมชนในการตั้งเป้าหมายด้านการท่องเที่ยว ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
และให้สร้างความรู้และความตื่นตัวให้แก่คนในชุมชน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557) เห็นว่าชุมชนท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมวางแผน
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกขั้นตอน โดยการวิเคราะห์ความเหมาะสม วิเคราะห์ศักยภาพและความ
เป็นไปได้ของชุมชน ค้นหาและเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น สำรวจเส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติและ
วัฒนธรรม รวมกลุ่มกันจัดตั้งธุรกิจนำเที่ยวในชุมชน สร้างระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิผล
และมีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการวางแผน อันจะนำไป
สู่การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยนำองค์ความรู้ที่ได้มาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) สำหรับการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยในส่วนของกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980: 213-235) มาใช้เป็นหลักในการกำหนดกรอบแนวคิด ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และผสมผสานกับแนวคิดของบวรศักดิ์ อูวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2550: 32) โดยรายละเอียดของการมีส่วนร่วมเป็นดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้แก่ การที่ประชาชนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอประเด็นปัญหาด้านการท่องเที่ยว พร้อมกับระบุสาเหตุของปัญหา และแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมในการเสนอเป้าหมายและหลักการในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยว พร้อมกับจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น จัดหาอาสาสมัครไปช่วยดำเนินโครงการ/กิจกรรมจัดหาทรัพยากรเพื่อดำเนินโครงการ/กิจกรรม เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ได้แก่ การที่ประชาชนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมปฏิบัติตามโครงการ/กิจกรรมในแผนการท่องเที่ยว การแสดงความคิดเห็น การให้คำปรึกษาในขณะดำเนินโครงการ/กิจกรรมการสนับสนุนเงินทุนหรือวัสดุอุปกรณ์ การเสนอชื่อผู้แทนชุมชนเข้าไปเป็นคณะทำงานในโครงการ/กิจกรรม การเข้ามาร่วมเป็นผู้ปฏิบัติงานในโครงการ/กิจกรรม การเข้าไปเป็นผู้ประสานงานให้กับโครงการ/กิจกรรม เช่น ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประสานงานกับประชาชนในชุมชน

3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ได้แก่ การที่ประชาชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากโครงการ/กิจกรรมจากแผนการท่องเที่ยวทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวช่วยกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ก่อให้เกิดอาชีพและการจ้างงาน เกิดบริการในชุมชน ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการ/กิจกรรมเป็นไปอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

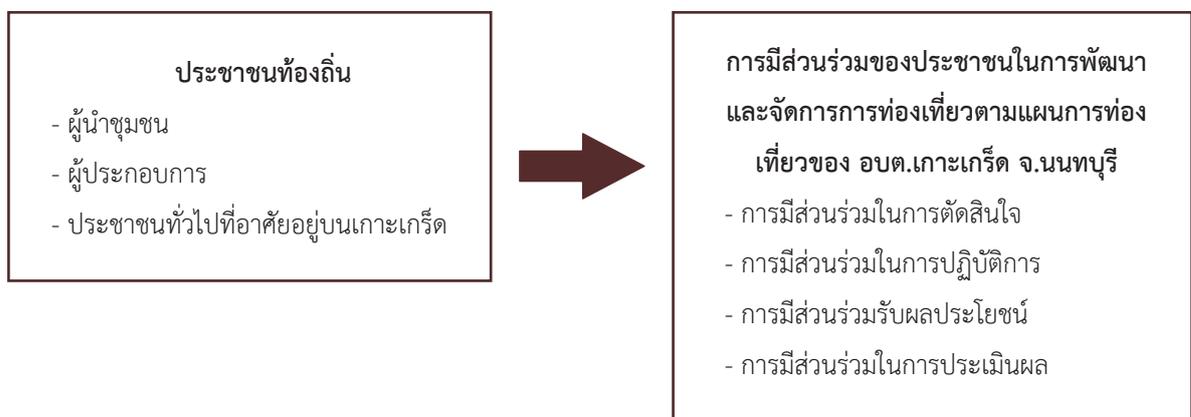
- ประโยชน์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดการลงทุนเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ถนน สาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา การจัดระเบียบชุมชน การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสามัคคีกันของประชาชนในชุมชน ก่อให้เกิดการศึกษาและเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น และทำให้ประชาชนในชุมชนรักษาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชน

- ประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนในชุมชนตระหนักในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้แก่ การที่ประชาชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์ และตัวชี้วัดในการวัดผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในแผนการท่องเที่ยว การได้เข้าไปร่วมเป็นคณะทำงานในการติดตามและประเมินผลโครงการ/กิจกรรม ร่วมค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องของโครงการ/กิจกรรม ร่วมกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และการเข้าไปตรวจสอบการปฏิบัติงานและการใช้ทรัพยากรในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Reviews) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1. ประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป เพื่อสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ประจำปี พ.ศ. 2562-2565 ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2. เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและแผนการท่องเที่ยว ได้แก่ นักพัฒนาการท่องเที่ยว และนักวิเคราะห์นโยบายและแผน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview Questionnaire) ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่สามารถปรับเปลี่ยนคำถามได้ตามแต่สถานการณ์ ข้อคำถามจะถูกสร้างขึ้นเพื่อสอบถามผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องอย่างเฉพาะเจาะจง และสอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์และจัดการ

สนทนากลุ่มด้วยตัวเอง ในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 โดยมีผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด มีผู้ให้ข้อมูล รวม 30 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชน จำนวนรวม 9 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 4 คน ผู้ประกอบการ จำนวน 8 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 9 คน
2. เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และแผนการท่องเที่ยว มีผู้ให้ข้อมูล รวม 3 คน ได้แก่ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด นักวิเคราะห์นโยบาย และแผนชำนาญการ จำนวน 1 คน และนักพัฒนาการท่องเที่ยวปฏิบัติการ จำนวน 1 คน

ผลการศึกษา

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ประชาชนบนเกาะเกร็ดมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ผ่านประชาคมหมู่บ้าน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจะจัดประชาคมกับประชาชนทุกหมู่บ้าน เมื่อมีวาระที่ต้องแจ้งให้ประชาชนทราบ หรือต้องการรับฟังปัญหา ความต้องการและความคิดเห็นของประชาชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจะประชาสัมพันธ์การจัดประชาคมผ่านเสียงตามสาย และส่งหนังสือถึงผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละหมู่ สำหรับวาระของการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจะนัดประชาชนในชุมชนทุกหมู่บ้านเพื่อจัดทำและปรับปรุงแผนปีละ 1 ครั้ง

การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชนจะเป็นหลักในการเข้าร่วมประชาคมของแต่ละหมู่บ้าน และทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนในหมู่บ้านของตน เพื่อรับฟังคำชี้แจง ให้ความเห็น และเสนอประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนเองต่อองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการจะให้ข้อมูลความต้องการและปัญหาที่พบเห็นในหมู่บ้านของตนกับผู้นำชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนนำเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลความต้องการ ปัญหาและประเด็นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจะเสนอโดยผู้ประกอบการคนเดิมๆ อีกทั้งการเข้าร่วมประชาคมของผู้ประกอบการยังคงน้อย จากการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการ จำนวนรวม 8 คน พบว่า มีผู้ประกอบการที่เคยเข้าร่วมการทำประชาคม จำนวน 2 คน ซึ่งผู้ประกอบการที่เคยเข้าร่วมประชาคมท่านหนึ่งเคยเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้าน และเข้าร่วมประชาคมในสมัยดำรงตำแหน่ง หากแต่เมื่อพ้นตำแหน่งก็ไม่ได้เข้าร่วมประชาคมอีก และอีกท่านหนึ่งเป็นผู้ประกอบการที่เป็นประธานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะเข้าร่วมการทำประชาคมเมื่อมีประเด็นหรือวาระที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจของตนเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้ประกอบการจำนวน 2 คนดังกล่าว ให้ข้อมูลว่าตนเองจำไม่ได้ว่าการเข้าร่วมประชาคมในครั้งนั้น มีวาระหรือมีวัตถุประสงค์

เพื่อการจัดทำแผนหรือเพื่อพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวหรือไม่

การมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไป จากการศึกษาพบว่า ประชาชนทั่วไปจะให้ข้อมูลความต้องการและปัญหาที่พบเห็นในหมู่บ้านของตนกับผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนนำเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลความต้องการ ปัญหาและประเด็นเพื่อพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวจะเสนอโดยประชาชนคนเดิมๆ ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ ความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนส่วนรวมน้อย อีกทั้งการเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้านของประชาชนทั่วไปยังคงน้อย ประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมการทำประชามชนั้นส่วนใหญ่จะเป็นคนสูงอายุ คนที่อยู่บ้านไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆ และคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงรอบเวทีของการทำประชามชนเท่านั้น ในขณะที่ประชาชนวัยทำงานจะออกไปทำงานนอกเกาะ และจากการเก็บข้อมูลจากประชาชนทั่วไปจำนวนรวม 9 คน พบว่า มีประชาชนทั่วไปที่เคยเข้าร่วมประชามชน จำนวน 1 คน โดยประชาชนคนดังกล่าวให้ข้อมูลว่า ตั้งแต่มีชีวิตเคยเข้าร่วมประชามชนกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเพียงครั้งเดียว และจำไม่ได้ว่าการเข้าร่วมประชามชนในครั้งนั้น มีวาระหรือมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดทำแผนหรือเพื่อพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวหรือไม่

ประเด็นปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ประชาชนเสนอไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ได้แก่ ปัญหาขยะ ถึงขยะไม่เพียงพอ และการจัดวางร้านค้า หาบเร่แผงลอยรुक้าทางเดินและพื้นที่สาธารณะ ปัญหาดังกล่าวส่วนใหญ่จะเสนอโดยกรรมการชุมชน หมู่ 1 หมู่ 6 และหมู่ 7 ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวหลักของเกาะเกร็ดที่มีนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจัดเจ้าหน้าที่มาทำความสะอาดพื้นที่และจัดเก็บขยะทุกวันโดยไม่มีวันหยุด จัดให้มีจำนวนถังขยะให้มากขึ้น และจัดระเบียบร้านค้าและหาบเร่แผงลอย

โครงการ/กิจกรรมในแผนการท่องเที่ยวที่ประชาชนให้ความสำคัญและเสนอขอไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการ/กิจกรรมในยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก การปรับปรุงภูมิทัศน์ และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและแหล่งเสื่อมโทรม เช่น การสร้างและต่อเติมถนน ซ่อมแซมสะพานบริเวณท่าเรือ ก่อสร้างทางเดินเท้า ทำหลังคาที่พักให้นักท่องเที่ยว ทำป้ายบอกทาง ชุดลอกคูคลอง และปลูกต้นไม้ เป็นต้น สำหรับโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุทธศาสตร์อื่น เช่น งานประเพณีสงกรานต์ไทยมอญ งานประเพณีแห่ผ้าหวาน งานตักบาตรพระสงฆ์ทางเรือในวันออกพรรษา การอบรมมัคคุเทศก์เด็ก ที่มีในแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ประจำปี พ.ศ. 2562-2565 จะเป็นโครงการ/กิจกรรมเดิมๆ ที่มีมานานแล้ว ทั้งนี้โครงการและงบประมาณส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดส่วนใหญ่แล้วได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นต้น

จากข้อค้นพบข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีน้อย ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการท่องเที่ยว

ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชนเป็นหลัก ในขณะที่ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวที่น้อยมาก ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดไม่ได้ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการท่องเที่ยวครบทุกประเด็น และเนื่องด้วยประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็น เสนอประเด็นปัญหาและความต้องการ จึงอาจทำให้เป้าหมาย หลักการ และโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

สำหรับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยว นั้น พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการ/กิจกรรมของประชาชนยังคงน้อย โดยผู้ใหญ่บ้านและกรรมการชุมชนให้ข้อมูลว่า ในการทำประชาคมชาวบ้านสามารถเสนอความต้องการและบอกประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ทุกประเด็นปัญหา หากแต่ความต้องการและปัญหาจะได้รับการแก้ไขหรือไม่ขึ้นอยู่กับลำดับความสำคัญของปัญหา และการพิจารณาขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มไว้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือดำเนินการตามความต้องการของประชาชนได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดของเงินงบประมาณ จึงอาจกล่าวได้ว่าอำนาจในการตัดสินใจในโครงการ/กิจกรรมส่วนใหญ่แล้วอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จึงยังไม่ได้เป็นไปตามหลักการขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดที่ให้หลักการไว้ว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยว นั้น ชุมชนมีอำนาจในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยว (United Nations Environment Programme and World Tourism Organization, 2005: 18-19)

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

หลังจากการทำประชาคมหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจะจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจะบรรจุโครงการ/กิจกรรมลงในแผนการท่องเที่ยว ต่อจากนั้นจึงนำโครงการ/กิจกรรมในแผนไปดำเนินการ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชน จากการศึกษาพบว่า ในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวในแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดนั้น กรรมการชุมชนและอาสาสมัครจะเป็นตัวกลางประสานระหว่างประชาชนในหมู่บ้านของตนกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดในการจัดกิจกรรม เช่น จัดการแสดงของหมู่บ้าน จัดหาชาวบ้านหรือเด็กในชุมชนเข้าร่วมในริ้วขบวน จัดหาเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้กับนักแสดง จัดหาชาวบ้านไปช่วยงานในวัดในวันที่มีการจัดงานสำคัญตามประเพณี และจัดหางบประมาณจากแหล่งทุนที่หมู่บ้านมี เช่น กองทุนหมู่บ้าน งบประมาณของส่วนบริหารงานของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในกรณีที่ไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เนื่องจากเป็นโครงการที่มีความสำคัญเป็นลำดับท้ายๆ และใช้เงินงบประมาณไม่มากนัก เช่น จัดซื้อเครื่องขยายเสียงไว้ประกาศช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในกรณีที่กระเป๋าท้าย หรือมีเด็กพลัดหลง เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการจะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจัดขึ้น เช่น งานทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา และจะมีผู้ประกอบการบริเวณพื้นที่

หมู่ 1 หมู่ 6 และหมู่ 7 ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการท่องเที่ยว นำสินค้าและผลิตภัณฑ์ของตนมาวางจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดมีการจัดโครงการ/กิจกรรมที่ไม่ได้อยู่ในแผนการท่องเที่ยว หากแต่เป็นโครงการ/กิจกรรมในแผนพัฒนาชุมชนที่เกื้อหนุนการท่องเที่ยว เช่น โครงการฝึกอบรมอาชีพให้กับคนในชุมชน ซึ่งโครงการนี้จะมีประชาชนชาวบ้าน เช่น ประธานวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ เข้าไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้านในชุมชน ทำให้ชาวบ้านสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนออกจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และในการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดมีหลายหน่วยงานเข้ามาร่วมพัฒนา เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม (โครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industry Village; CIV)) กระทรวงวัฒนธรรม และกรมพัฒนาชุมชน ผู้นำกลุ่มชาวบ้านข้างต้นจะเป็นผู้แทนในการประสานงานระหว่างชาวบ้านในกลุ่มกับหน่วยงานภายนอกดังกล่าว

การมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไป จากการศึกษาพบว่า ประชาชนทั่วไปเป็นเพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจัดขึ้น เช่น งานทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา และร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชาวมอญ เป็นต้น

สำหรับการมีส่วนร่วมในประเด็นของการแสดงความคิดเห็น การให้คำปรึกษาในขณะดำเนินโครงการ/กิจกรรม การสนับสนุนเงินทุนหรือวัสดุอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการ/กิจกรรม พบว่า ไม่มีประชาชนกลุ่มใดเข้าไปมีส่วนร่วมในประเด็นดังกล่าว เงินงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมเป็นเงินงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดทั้งหมด หรือเป็นเงินงบประมาณจากโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ

จากข้อค้นพบข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ประชาชนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการโครงการ/กิจกรรมในแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดน้อย โดยประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือให้คำปรึกษาในขณะดำเนินโครงการ/กิจกรรม และไม่ได้ให้เงินทุนหรือวัสดุอุปกรณ์ใดๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ในการปฏิบัติการจะมีเพียงกรรมการชุมชนและอาสาสมัครของชุมชนเข้าไปร่วมดำเนินการ โดยกรรมการชุมชนและอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานระหว่างประชาชนในหมู่บ้านของตนกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่เข้ามาพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนยังไม่ทราบและไม่เข้าใจถึงสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

สมัยก่อนประชาชนส่วนใหญ่บนเกาะเกร็ดประกอบอาชีพเกษตรกรรม หัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน การท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดเริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540 จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนทั้งกลุ่มประชาชน และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เห็นว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดนำประโยชน์มาสู่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น และประชาชนมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ดังกล่าว

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบบ้างเพียงเล็กน้อย ปัญหาที่พบคือ ปัญหาขยะและการรुक้าทางเดินและพื้นที่สาธารณะของร้านค้าและหาบเร่แผงลอย ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังอยู่ในสถานการณ์ที่ประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดดูแลและจัดการได้

ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ เกาะเกร็ดจะมีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในวันเสาร์วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ พื้นที่หลักของการท่องเที่ยว คือ พื้นที่หมู่ 1 หมู่ 6 และ หมู่ 7 โดยพื้นที่บริเวณดังกล่าวจะเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่เลียบบไปกับแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นย่านชุมชน เป็นที่ตั้งของวัดที่มีชื่อเสียง จำนวน 3 แห่ง มีที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) มีกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา มีร้านค้าและร้านอาหารเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นร้านค้าของคนในพื้นที่และร้านเช่าของคนนอกพื้นที่ ชาวบ้านจากหมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 จะนำสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของชุมชนใส่รถเข็นหรือหาบไปขายให้กับนักท่องเที่ยว พื้นที่บริเวณหมู่ 6 และหมู่ 7 จึงมีกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ ทำบุญไหว้พระ การซื้อขายสินค้าและของที่ระลึก การนั่งรับประทานอาหารในร้านอาหารริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ส่วนพื้นที่หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว น้อยกว่า แต่อย่างไรก็ตามทุกหน่วยงานภาครัฐทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด สำนักงานจังหวัดนนทบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประชาสัมพันธ์ให้เกาะเกร็ดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทั่วทั้งเกาะ พื้นที่ส่วนนี้จึงได้รับการสนับสนุนให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมธรรมชาติ การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน มีศูนย์เรียนรู้วิถีสาททิจชุมชน มีวัดศาลากุล วัดมะขามทอง วัดปลาโลง (วัดร้าง) โดยนักท่องเที่ยวนิยมปั่นจักรยานเข้ามาท่องเที่ยว หรือนั่งมาที่เรือนำเที่ยวรอบเกาะ และทุกหมู่บ้านจะมีสถานที่ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของชุมชนวางจำหน่าย เช่น หมู่ 2 มีมัสดิอิสลาม มีที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) และมีวิถีสาททิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรและเบเกอรี่ หมู่ 3 มีกลุ่มศิลปะประดิษฐ์ผ้าบาติก และดอกไม้บายบัว หมู่ 4 มีกลุ่มเกษตรกรทำสวนที่ทำกรแปรรูปสมุนไพร โดยมีชาวางแดงเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีชื่อเสียง และหมู่ 5 มีโรงสีสตูดิโอ ที่เจ้าของนำโรงสีเก่ามาดัดแปลงเป็นที่พักและร้านอาหารริมแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อรอให้บริการกับนักท่องเที่ยว

จากข้อมูลข้างต้น การท่องเที่ยวจึงช่วยให้ประชาชนบนเกาะเกร็ดมีรายได้จากการขายสินค้าและให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวก่อให้เกิดอาชีพและการจ้างงานในชุมชน โดยชาวบ้านเข้าไปเป็นลูกจ้างในร้านอาหาร และเนื่องด้วยการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 รัฐบาลได้มีมาตรการปิดสถานประกอบการและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อลดโอกาสการแพร่ระบาดของโรค จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวเกาะเกร็ดลดลงไปมากถึงขั้นไม่มีนักท่องเที่ยวเลย ผู้ให้ข้อมูลทุกคนทั้งเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด กรรมการชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป ให้ข้อมูลว่า เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยว ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก เนื่องจากไม่มีรายได้ ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันผลการวิจัยได้อีกทางหนึ่งถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นของการท่องเที่ยวที่เกิดกับประชาชนบนเกาะเกร็ด

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าเกาะเกร็ดจะได้รับการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทั่วทั้งเกาะ หากแต่การกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจยังไม่ทั่วถึง กล่าวคือ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยส่วนใหญ่ตกแก่ประชาชนที่

อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ 1 หมู่ 6 และหมู่ 7 ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวน้อยกว่ามาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย แต่ละสถานที่อยู่ห่างไกลกัน จึงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวน้อยกว่า

ดังนั้น การพัฒนาจึงยังไม่ได้เป็นไปตามเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ว่าการท่องเที่ยวต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้ตกแก่ชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด และการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (United Nations Environment Programme and World Tourism Organization, 2005: 18-19) จากการสัมภาษณ์กรรมการชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนของตนให้มากขึ้น และต้องการสถานที่สำหรับวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนในจุดที่นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่าย

ประโยชน์ทางด้านสังคม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ท่าเรือ ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า และน้ำประปา โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคดังกล่าว ทำให้ชุมชนบนเกาะเกร็ดได้รับการพัฒนา ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และชุมชนได้รับการพัฒนาจากโครงการต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐนำเข้ามาให้การช่วยเหลือ ซึ่งเห็นได้จากคำกล่าวของคุณอัจฉรา สุขประสงค์ ประชาชนและจิตอาสาของชุมชนหมู่ 3 ที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “เมื่อก่อน หมู่ 3 เป็นชุมชนเล็กๆ บนเกาะ อยู่กันอย่างเงียบๆ เมื่อมีการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ชุมชนก็ได้รับการพัฒนามาเรื่อยๆ มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์มาสอนการทำสินค้า OTOP คือผ้าบาติกและดอกไม้โยบัว มีการตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น คนในชุมชนมีรายได้ เมื่อมีเรือนักท่องเที่ยวนั่งเรือมาเที่ยวรอบเกาะ ก็มีการสร้างโป๊ะ สร้างท่าเรือให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน มีเรือมาจากปากเกร็ด ชาวบ้านก็สะดวกสบายขึ้น ทำมาหากินได้มากขึ้น มีเรือมาขายกาแฟ” (อัจฉรา สุขประสงค์, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2563) และจากคำกล่าวของคุณศศิณา จิตลลิต ผู้นำชุมชนมุสลิมหมู่ 2 และประธานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรและ เบเกอรี่ที่ว่า “เมื่อก่อนมุสลิมเป็นสังคมปิด การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนเปิดรับสิ่งใหม่ๆ ออกมารู้สึกเห็นว่าภาครัฐเอาอะไรมาให้ ออกมารับการช่วยเหลือเพื่อพัฒนาชุมชน เข้าร่วมโครงการต่างๆ เช่น โครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (CIV) โครงการ OTOP นวัตกรรม ชุมชนก็ผลิตผลิตภัณฑ์ออกมาขายให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นแล้วหมู่ 2 ซึ่งเป็นชุมชนอิสลามก็มีมัสยิดที่พร้อมเปิดรับนักท่องเที่ยว” (ศศิณา จิตลลิต, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2563) ในขณะที่นายพลภัทร นวลน้อม เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ได้ให้ทัศนะว่า “ที่เกาะเกร็ดเจริญได้มากมายขนาดนี้เป็นเพราะการท่องเที่ยว เมื่อก่อนทางเดินเป็นคันดิน ปัจจุบันยกระดับเป็นทางเดินปูนเพื่อการท่องเที่ยวทั้งหมดแล้ว และเมื่อไม่นานมานี้เกาะเกร็ดมีเส้นทางใหม่ที่ปูกระเบื้อง เป็นเส้นทางตัดใหม่ สวย บรรยากาศดี ซึ่งได้งบประมาณมาจากการท่องเที่ยว” (พลภัทร นวลน้อม, สอนทนากลุ่ม, 27 เมษายน 2563) นอกจากนั้นการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิด

เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน โดยประชาชนในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจัดขึ้นตามแผนการท่องเที่ยว เช่น ประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสงกรานต์ และแห่น้ำหวาน เป็นต้น ซึ่งเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของคุณอัจฉรา สุขประสงค์ ประชาชนและจิตอาสาของชุมชน หมู่ 3 ที่กล่าวไว้ว่า “กิจกรรมที่ องค์การบริหารส่วนตำบล จัดขึ้น อย่างทำบุญ สงกรานต์ แห่น้ำหวาน เป็นงานที่สนุกสนาน มีงานเมื่อไหร่ชาวบ้านก็มาสนุกกัน มากันอย่างกลมเกลียว ชาวบ้านสนุก นักท่องเที่ยวก็สนุก” (อัจฉรา สุขประสงค์, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2563)

ประโยชน์ทางด้านวัฒนธรรม ประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด ประกอบด้วยประชาชน 3 ชชาติพันธุ์ คือ คนไทยแท้ ไทยมอญ และไทยมุสลิม ชุมชนบนเกาะเกร็ดจึงมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยวัฒนธรรมมอญ เป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุด มีประเพณีที่สำคัญคือประเพณีแห่น้ำหวาน ซึ่งจะจัดขึ้นในวันสุดท้ายของงานประเพณีสงกรานต์ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของเกาะเกร็ดจากวัดวาอาราม และก่อให้เกิดการรักษาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของคุณโลมลักษณ์ ตุ่มณี ประธาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลเกาะเกร็ด และประธาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ 7 ที่กล่าวว่า “เกาะเกร็ดโดดเด่นในเรื่องของวัฒนธรรมมอญ ชาวบ้านมีการจัดกิจกรรมตามประเพณีกันมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยว มีประเพณีแห่น้ำหวาน แห่ข้าวแช่ เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามา องค์การบริหารส่วนตำบล จัดกิจกรรมให้ตามประเพณี ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมมอญเป็นที่รู้จักมากขึ้น เป็นการเสริมให้วัฒนธรรมมอญแข็งแกร่งและคงอยู่” (โลมลักษณ์ ตุ่มณี, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2563) องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมไทย-มอญ ปัจจุบันมีโครงการ/กิจกรรมของชาวมอญ ครบตามประเพณีในแผนการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเคยจัดการแสดงปีพาทย์มอญ รำมอญ ทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์ ที่ลานวัฒนธรรมตรงข้ามวัดไผ่ล้อม แต่ปัจจุบันจำเป็นต้องเลิกไปเนื่องจากติดขัดในเรื่องของกฎระเบียบในการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ

นอกจากนั้น วัฒนธรรมมอญยังสะท้อนออกมาในรูปของงานศิลปะการปั้นและแกะสลักเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนชาวไทยมอญบนเกาะเกร็ดปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ปั้นเครื่องปั้นดินเผาชิ้นใหญ่ๆ เช่น โอง อ่าง และแจกัน เพื่อส่งไปขายให้กับผู้ซื้อได้นำไปใช้งาน เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามา ผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาได้พัฒนาและเพิ่มรูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองต่อการท่องเที่ยวมากขึ้น มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาชิ้นเล็กๆ ที่มีการแกะสลักลวดลายสวยงามในรูปของถ้วยกาแฟ พวงกุญแจ และแม่เหล็กติดตู้เย็น เพื่อเป็นของฝากและของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดการอนุรักษ์และเผยแพร่งานศิลปะของชาวมอญให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจัดระเบียบชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเข้ามาจัดระเบียบร้านค้าและหาบเร่แผงลอยไม่ให้รูก้าออกมาบนทางเดินและพื้นที่สาธารณะ มีการดูแลความสะอาดในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น มีการเพิ่มจำนวนวันในการเก็บขยะ เพิ่มจำนวนถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ และมีโครงการ/กิจกรรมในแผนการท่องเที่ยวเพื่อรักษา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการหมู่บ้านสะอาดชุมชนน้อมอง โครงการเกาะเกร็ดสีเขียว และโครงการเกาะสวยน้ำใส เป็นต้น นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดยังขอความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนในการรักษาความสะอาด จัดหน้าบ้านของตนเองให้เป็นระเบียบ และช่วยกันดูแลพื้นที่สาธารณะ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวให้กลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

หลังจากที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดนำโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวในแผนการท่องเที่ยวไปปฏิบัติ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจะทำการติดตามและประเมินผลโครงการ/กิจกรรมในรูปของรายงานผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรม เพื่อจัดทำข้อมูลการใช้จ่ายเงินงบประมาณ วัดผลสำเร็จตามตัวชี้วัด และระบุปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินโครงการ/กิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จะเป็นตัวแทนของประชาชนในการเข้าไปร่วมติดตามและประเมินผลเฉพาะในโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และการปรับปรุงภูมิทัศน์ เช่น ต่อเติมถนน ปรับปรุงสะพาน โดยผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบล ของแต่ละหมู่บ้านจะเข้าไปเป็นกรรมการตรวจรับเฉพาะในโครงการ/กิจกรรมที่มีการดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านของตนเองเท่านั้น โดยตรวจรับสิ่งก่อสร้างเหล่านั้นเมื่อเสร็จสิ้นโครงการให้เป็นไปตามที่เอกสารกำหนด

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมใดๆ ในการติดตามและประเมินผลโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวในแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไปได้เพียงแครับทราบผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมจากการรายงานผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดในการทำประชาคมหมู่บ้าน และจากป้ายประกาศ

ทั้งนี้ ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์และตัวชี้วัดในการวัดผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรม การเข้าร่วมเป็นคณะทำงานในการติดตามและประเมินผล การค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องของโครงการ/กิจกรรม การกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา และการตรวจสอบการปฏิบัติงานและการใช้ทรัพยากรในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม เนื่องจากประชาชนยังไม่ทราบและไม่เข้าใจถึงสิทธิของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ซึ่งการไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลอาจส่งผลให้การใช้จ่ายทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างไม่คุ้มค่าและไม่เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กรรมการชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไปสอดคล้องกับข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มไว้ว่า ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วม

ในการติดตามและประเมินผลโครงการ/กิจกรรม การจัดทำรายงานการติดตามและประเมินผลเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังให้ข้อมูลว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดยังไม่ได้มีการนำผลการประเมินโครงการ/กิจกรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อดำเนินโครงการ/กิจกรรมในปีต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดน้อย ในส่วนของการตัดสินใจ การปฏิบัติการ และการประเมินผล ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยพบปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. สภาพชุมชนบนเกาะเกร็ดมีลักษณะของการเป็นชุมชนเมืองมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ประชาชนอาศัยอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ ความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนส่วนรวมน้อย
2. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญและไม่สนใจที่จะเข้าร่วมการทำประชาคมหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมการทำประชาคมจะประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชนเป็นหลัก ในขณะที่ผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุ คนที่อยู่บ้านไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆ และคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงรอบเวทีของการทำประชาคมเท่านั้น
3. ประชาชนบนเกาะเกร็ดยังไม่ทราบและไม่เข้าใจถึงสิทธิของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ จากการสัมภาษณ์ กลุ่มประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป จำนวนรวม 30 คน พบว่า ทุกคนให้ข้อมูลว่าการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ รวมถึงการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ประชาชนไม่มีสิทธิที่จะรู้และเข้าไปยุ่งเกี่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

1. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนและชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดี สิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนท้องถิ่น ให้การใช้จ่ายทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็น

ไปอย่างคุ้มค่า มีความโปร่งใส และให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนท้องถิ่น

2. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดควรกำหนดแนวคิดและวิธีการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดควรให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิดและวิธีการในการมีส่วนร่วมด้วย

3. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดควรนำผลการประเมินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ในแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ประจำปี พ.ศ. 2562-2565 ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแต่ละปีมาปรับปรุงการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในปีต่อไป และนำมาปรับปรุงและพัฒนาแผนการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดในระยะต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เนื่องจากประโยชน์จากการท่องเที่ยวยังกระจายไปยังประชาชนไม่ทั่วถึง กล่าวคือ พื้นที่หมู่ 1 หมู่ 6 และหมู่ 7 เป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่พื้นที่หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากนัก เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวน้อย และสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่ห่างไกลกัน องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดจึงควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 ให้มากขึ้น จัดทำป้ายบอกทางและสถานที่ท่องเที่ยว สร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น สร้างสวนสาธารณะ ปลูกต้นไม้และดอกไม้สวยๆ ให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูป และสร้างสถานที่จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่าย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดในจำนวนที่น้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด ดังนั้นในการศึกษาค้างต่อไปจึงควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) เพื่อเปรียบเทียบผลของการศึกษา

2. การศึกษาในครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อประโยชน์ในการหาวิธีการและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ชวลิต สละ. (2556). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2553). *การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่มที่ 4 ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนและการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. หน้า 19-21. การประชุมวิชาการเรื่องการกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2553 ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. สถาบันพระปกเกล้า.
- กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- นิตา ชัชกุล. (2557). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: บริษัท ธรรมสาร.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. (2550). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). *การกระจายอำนาจ: แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ระวี โรจนรุ่งสัจด์. (2553). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. (2555). *การท่องเที่ยวจากนโยบายสู่รากหญ้า*. พิมพ์ครั้งที่ 2. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2547). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น: ความก้าวหน้าหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*. สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์ คลังวิชา จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20180531155204.pdf เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2563

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด. (2562). *แผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ประจำปี พ.ศ. 2562-2565*. เข้าถึงได้จาก <https://kohkred-sao.go.th/public/list/data/detail/id/75/menu/1196/page/1/catid/67> เข้าถึงเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2563

อรทัย ก๊กผล และ ฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ. (2552). *เคล็ดลับการจัดการบริการสาธารณะท้องถิ่น: บทเรียนจากรางวัลพระปกเกล้า' 51*. สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ: บริษัท ส เจริญการพิมพ์ จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity. *World Development*. 8(3): 213-235.

Creighton, J. L. (1992). *Involving Citizens in Community Decision Making: A Guidebook*. Washington: Program for Community Problem Solving.

Lacy, T. D.; Barring, M.; Moore, S. and Noakes, S. (2002). *Public Private Partnerships for Sustainable Tourism*. Delivering a Sustainability Strategy for Tourism Destination. Asia Pacific Economic Cooperation (APEC) Tourism Working Group.

Timothy, D. J. (2002). Tourism and Community Development Issue. In: Sharpley, R. and Telfer, D. J. (eds) *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Channel View Publications, Clevedon, 149-164.

Tosun, C. and Timothy, D. J. (2003). Arguments for Community Participation in the Tourism Development Process. *The Journal of Tourism Studies*. 14(2): 1-15.

United Nations Environment Programme and World Tourism Organization. (2005). *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. Retrieved February 2, B.E.2563 from <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTix0592xPA-TourismPolicyEN.pdf>

World Tourism Organization. (2004). *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destination: A Guidebook*. Retrieved February 2, B.E.2563 from <https://observe.pt/wp-content/uploads/2018/05/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf>

ภาคผนวก: รายนามผู้ให้ข้อมูล

พลภัทร นวลนันทน์. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด.

2563 (27 เมษายน). สนนทนาการ.

โลมลักษณ์ ตุ่มณี. ประธาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ 7 และ ประธาน อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลเกาะเกร็ด. 2563 (27 เมษายน). สัมภาษณ์.

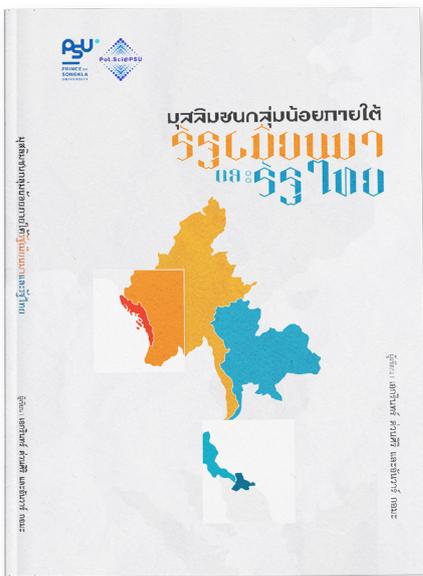
ศศิณา จิตลลิต. ผู้นำชุมชนมุสลิม หมู่ 2 และประธานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรและเบเกอรี่.

2563 (27 เมษายน). สัมภาษณ์.

อัจฉรา สุขประสงค์. ประชาชน. 2563 (27 เมษายน). สัมภาษณ์.

มุสลิมชนกลุ่มน้อย ภายใต้รัฐเมียนมาและรัฐไทย

อัฐพล ปิริยะ¹
Astapon Piriya

มุสลิมชนกลุ่มน้อยภายใต้รัฐเมียนมาและรัฐไทย (2564) เขียนโดย เอกรินทร์ ต่วนศิริ และอันนาร์ กอมะ นักวิชาการจาก คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหนังสือที่มุ่งอธิบาย ลักษณะความรุนแรงที่เกิดต่อมุสลิมชาวโรฮิงญาในประเทศเมียนมา ผ่านสองคำถามสำคัญว่าอะไรคือเงื่อนไขที่ทำให้รัฐเมียนมาใช้ความรุนแรงสุดโต่งต่อโรฮิงญามุสลิมชนกลุ่มน้อยในปี 2017 และความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อชาวมุสลิมโรฮิงญาดังกล่าวมีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกับในกรณีของสถานการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้ในฐานะความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อชาวมุสลิมมลายูในรัฐไทยอย่างไร

ภาพรวมของหนังสือได้ถูกจัดแบ่งออกเป็นบทต่าง ๆ ผ่านลักษณะของการศึกษาวิจัย บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของปัญหา ตลอดจนวิธีการศึกษา, บทที่ 2 อธิบายถึง

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับมุสลิมในฐานะชนกลุ่มน้อย สถานการณ์ความขัดแย้งที่รุนแรงอันส่งผลถึงการกวาดล้างชาติพันธุ์ แนวทางการบริหารจัดการมุสลิมในฐานะชนกลุ่มน้อย, บทที่ 3 อธิบายถึงพื้นเพทางประวัติศาสตร์ของชาวโรฮิงญาและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชาวโรฮิงญากับสังคมเมียนมาแตกต่าง ๆ กระทั่งการส่งผลกระทบต่อ การสร้างความชอบธรรมและใช้ความรุนแรงต่อชาวโรฮิงญาชาวมุสลิมในเมียนมา, บทที่ 4 อธิบายลักษณะ ‘ความรุนแรงดำ’ ที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐไทยและมลายูมุสลิมในพื้นที่ขัดแย้งอย่างสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอธิบายตั้งแต่บริบททางประวัติศาสตร์ที่ก่อตัวก่อนยุครัฐชาติมาถึงยุครัฐชาติ สถานภาพของชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน มุมมองของรัฐที่มีต่อชาวมุสลิม และอิทธิพลของพุทธชาตินิยมในประเทศไทย

จากโจทย์ของการศึกษาในหนังสือเล่มนี้ พบว่าเงื่อนไขความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อชาวโรฮิงญาที่เป็นมุสลิมในเมียนมา คือการเกิดขึ้นของเผด็จการทหารที่มีการกระชับอำนาจอย่างเข้มข้นทั้งในระดับรัฐและสังคม กรณีการรัฐประหารของนายพลเนวินในปี 1962 ถือเป็น การเปิดฉากการกระชับอำนาจดังกล่าว ทั้งในแง่ของปฏิบัติการทางทหารในการกวาดล้างชาวโรฮิงญาในปี 1978 การประกาศใช้กฎหมายพลเมือง ในปี 1982 ที่กำหนด

¹ นักวิชาการอิสระ, ปาดานี พอร์ม 147/192 หมู่ 6 ถนนหลัง ม.อ. ซอย 4 ตำบลสุระสมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000, Rm6595@gmail.com

ให้ชาวโรฮิงญาอยู่นอกนิยามความเป็นพลเมืองของเมียนมา ตลอดจนการกวาดล้างหลังจากนั้นในปี 1991 และ 1992 อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็หาได้ยุติลงในยุคประชาธิปไตยใหม่ของการเมืองเมียนมา แต่อย่างใด (เอกรินทร์ ต่วนศิริ และอันวาร์ กอมะ, 2564, น.122-123) อีกทั้งกองทัพยังคงมีบทบาทสูงในโครงสร้างการเมืองการปกครองเมียนมา

ในกรณีของสถานการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้ที่มีความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อชาวมุสลิมหลายในรัฐไทย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงต่อชาวโรฮิงญามุสลิมในเมียนมา กลับพบว่าการขาดสถานะพลเมือง มุมมองของรัฐและกองทัพที่ต้องการจัดชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิม และอิทธิพลขบวนการพุทธชาตินิยมต่อการผลักดันให้เกิดความรุนแรงอย่างที่เกิดขึ้นในเมียนมา ไม่ได้เป็นสาเหตุหรือเงื่อนไขที่คอยผลักดันความรุนแรง ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2004 แต่อย่างใด (เอกรินทร์ ต่วนศิริ และอันวาร์ กอมะ, 2564, น.127) ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผ่านสถานะของมุสลิมในประเทศไทย พบได้ว่าสถานภาพของมุสลิมเป็นสิ่งที่มีการรับรองสิทธิโดยตัวบทกฎหมาย ทั้งการอนุญาตให้วินิจฉัยคดีแพ่งและมรดกที่เกี่ยวกับครอบครัว โดยดาโต๊ะยุติธรรม (เอกรินทร์ ต่วนศิริ และอันวาร์ กอมะ, 2564, น.127) มีองค์กรตัวแทนชาวมุสลิมที่กำกับในโครงสร้างรัฐราชการไทยอย่างสำนักจุฬาราชมนตรี (เอกรินทร์ ต่วนศิริ และอันวาร์ กอมะ, 2564, น.128) ตลอดจนสิทธิทางพลเมืองที่สามารถเข้าถึงการปฏิบัติตนตามข้อบัญญัติศาสนา ทั้งยังสามารถมีบทบาทในการผลักดันเชิงนโยบายสาธารณะได้ (เอกรินทร์ ต่วนศิริ และอันวาร์ กอมะ, 2564, น.130)

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้คือพลวัตทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อการนิยามชาติพันธุ์ในฐานะพลเมือง ซึ่งเป็นผลผลิตจาการรอยต่อในการก้าวสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ เบนดิคท์ แอนเดอร์สัน นักรัฐศาสตร์และประวัติศาสตร์ เจ้าของผลงาน Imagined Communities (1983) หรือชุมชนจินตกรรม ในภาคภาษาไทย ได้อธิบายว่า “รัฐสยามสมัยใหม่นั้นคล้ายคลึงกับเมียนมา ในแง่ที่มีความสอดคล้องทางดินแดนกับอาณาจักร ‘ก่อนสมัยอาณานิคม’ ซึ่งมีฐานที่ตั้งในพื้นที่ราบลุ่มอันเป็นแหล่งปลูกข้าวหลักและถูกปกครองโดยกลุ่มชาติพันธุ์เพียงกลุ่มเดียว” (แอนเดอร์สัน, เบนดิคท์., 2558, น.27) บทบาทของชาติในฐานะชาติพันธุ์กลุ่มเดียวที่ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ในเคยเป็น ‘อาณาจักรก่อนสมัยอาณานิคม’ เป็นสิ่งที่รัฐไทยกับเมียนมามีเหมือนกัน ทว่า บทบาทของอาณานิคมอังกฤษที่ส่งผลต่อเมียนมากลับก่อให้เกิดเส้นทางที่ต่างออกไปจากสยามสมัยใหม่ ความเป็น ‘พม่าของอังกฤษ’ (British Burma) ทำให้เกิดการแยกพลเมืองเป็นสองแบบ คือ ชาวพม่า (Burmese) ในฐานะชุมชนระดับชาติ (หมายถึงชาติพันธุ์ใด ๆ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย-ผู้เขียน) กับชนชาติพม่า (Burman) ในฐานะชุมชนระดับชาติพันธุ์ (หมายถึงชาติพันธุ์กลุ่มเดียวที่ได้ปกครองตั้งที่กล่าวมาแล้ว-ผู้เขียน) (แอนเดอร์สัน, เบนดิคท์, 2558, น.28)

ขณะเดียวกัน เบนดิคท์ยังมองว่าความขัดแย้งเมียนมาโดยลึกแล้วนั้นเป็นเรื่องชนชั้น แม้สถานการณ์ความรุนแรงในปี 1962 คือการมุ่งเป้าไปที่ชนกลุ่มน้อยชาวอินเดียและชาวจีน ทว่าสถานการณ์ดังกล่าวเป็นการ “โจมตีชนชั้นกลางทั่วไปหลังยุคอาณานิคม” รวมถึงชาวเบอร์มันกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ในชนชั้นกลางถึงระดับสูง โดยเผด็จการทหารที่ได้สร้างฐานการเมืองจากการรวมเอาชาวนาและคนข้ามชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้

กลุ่มชนชั้นสูงจากกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยที่เคยได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษในยุคอาณานิคมออกมาต่อต้านการเคลื่อนไหวดังกล่าวของรัฐบาลทหาร พร้อมกันนั้นเองที่ชนชั้นสูงจากกลุ่มชาติพันธุ์ได้นิยามตนเองว่า “เป็นนักต่อสู้เพื่อปกป้องอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อการครอบงำของกลุ่มชาวเบอร์มัน” (แอนเดอร์สัน, เบนเนดิกท์., 2558, น.221)

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่เกิดขึ้นต่อชาวโรฮิงญามุสลิมกลับดำเนินไปในชะตากรรมที่ต่างจากชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยอื่นที่ปกครองในฐานะพื้นที่พิเศษที่ยังคงต่อสู้กับรัฐบาลเมียนมาที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงปัจจุบัน การพยายามผลักดันศาสนาประจำชาติในสมัยรัฐบาลอู๋ที่มาจากการเลือกตั้งในปี 1960 กลายเป็นจุดหักเหที่ทำให้ชาวโรฮิงญามุสลิมต้องประสบกับเคราะห์กรรมนั้น เบนเนดิกท์ อธิบายว่าการดำเนินนโยบายนั้นเอง “เป็นการดำเนินนโยบายกีดกันที่ผิดพลาด” และ “เป็นข้อผิดพลาดที่ถูกพลิกกลับโดยรัฐบาลทหารของเนวินในปี 1962” (แอนเดอร์สัน, เบนเนดิกท์., 2558, น.221) จนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในเวลาต่อมา

จากที่กล่าวมา ข้อสังเกตของเบนเนดิกท์ต่อบทบาทของอาณานิคมที่ส่งผลพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เมียนมามีความสำคัญในการกำหนดกลุ่มชนของสังคมการเมืองชาติพันธุ์เมียนมาที่ดำเนินการผ่านการแบ่งแยกออกเป็นชาวพม่าและชนชาติพม่า นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงทิศทางที่กำหนดสิทธิความเป็นพลเมืองของรัฐเมียนมาในเวลาต่อมา ขณะเดียวกัน แม้ในหนังสือเล่มนี้จะมีการสรุปว่าเผด็จการทหารเป็นเงื่อนไขของความรุนแรงทางตรงที่มีต่อชาวโรฮิงญามุสลิม ทว่านโยบายผลักดันศาสนาพุทธให้เป็นศาสนาประจำชาติเมียนมาของอู๋ กลับเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดแนวโน้มที่นำไปสู่ความรุนแรงทางตรงที่กระทำโดยรัฐบาลทหาร แม้ว่ารัฐบาลอู๋ได้มีความพยายามให้จัดตั้งเขตปกครองพิเศษทางตอนเหนือของรัฐอาระกัน (เอกรินทร์ ส่วนศิริ และอันวาร์ กอมะ, 2564, น.75) แต่การรัฐประหารที่เกิดขึ้นก็ได้ยุติความพยายามดังกล่าวลง และสร้างความต่อเนื่องให้กับกระแสชาตินิยมทางศาสนาที่เริ่มจากการผลักดันศาสนาประจำชาติในรัฐบาลก่อนหน้าให้กลายเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่มีขบวนการพุทธชาตินิยมคอยโหมโรง

กรณีปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเองยังมีส่วนที่เกิดจากพลวัตทางประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคมที่มีรัฐสยามเป็นคู่ค้าทางอำนาจกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษในอดีต เส้นทางชะตากรรมของอหิปัตยสยามที่ต่างไปจากเมียนมานี้เองได้สร้างเรื่องราวอีกแบบที่สยามมีต่ออาณาจักรก่อนสมัยอาณานิคมต่าง ๆ ที่ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของสยามในภายหลัง โดยพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันเป็นหนึ่งในเรื่องราว นั้น ขณะเดียวกัน บทบาทของชาวมุสลิมในพื้นที่ศูนย์กลางอำนาจที่กรุงเทพฯ เป็นสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยก่อนรัฐชาติ หลังรัฐชาติ และหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองที่นำไปสู่การเมืองแบบรัฐสภา แม้เรื่องเล่าชาวมุสลิมที่มีส่วนในแง่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในที่นี้จะไม่ได้หมายถึงชาวมลายูมุสลิมเสมอไป ทว่า สิทธิสภาพของความเป็น “มุสลิมไทย” ได้ถูกนับรวมเข้าไปในความเป็นพลเมือง เป็นแง่มุมหนึ่งที่พออธิบายถึงความลงตัวของหนังสือเล่มนี้ที่ได้อธิบายความรุนแรงของรัฐไทยมีต่อชาวมลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ว่าเป็น ‘ความรุนแรงต่ำ’ แม้ว่าในอีกด้านหนึ่งของความเป็นจริง ชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะนิยามตนเองว่าเป็น ‘มลายูมุสลิม’ ก็ตาม ซึ่งความตึงเครียดระหว่างการนิยามตัวตนทางอัตลักษณ์ในความเป็น

พลเมืองนี้เอง อาจเป็นแนวโน้มหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นความขัดแย้งทางการเมืองที่มากกว่าความขัดแย้งในมุมมองเชิงชาติพันธุ์

กรณีความตึงเครียดระหว่างการนิยามตัวตนทางอัตลักษณ์ความเป็นพลเมืองนี้เอง ถือเป็นจุดหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ที่สามารถพิจารณาต่อได้ถึงการได้รับสิทธิการนิยามความเป็นพลเมืองกับชาติพันธุ์ภายหลังจากที่แต่ละประเทศเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ อุปสรรคการนิยามตนเองของชาวโรฮิงญาในเมียนมากับชาวมลายูในรัฐไทย และจุดหักเหของสิ่งที่นำไปสู่ความรุนแรงภายใต้สงครามที่มีอัตลักษณ์มุสลิมชนกลุ่มน้อยในระหว่างสองประเทศมีความแตกต่างกัน ขณะเดียวกัน การศึกษาภายใต้ประเด็นสถานการณ์ความรุนแรงกับมุสลิมชนกลุ่มน้อย อาจพิจารณาร่วมผ่านคำอธิบายในแง่ของการข่มเหงทางศาสนา (Religious persecution) ซึ่งยังเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับมุสลิมชนกลุ่มน้อยในที่อื่นๆ ของโลกอีกด้วย

Received: 23 November 2022 Revised: 23 December 2022 Accepted: 24 December 2022

บรรณานุกรม _____

ภาษาไทย

เอกรินทร์ ต่วนศิริ และอันวาร์ กอมะ. (2564). *มุสลิมชนกลุ่มน้อยภายใต้รัฐเมียนมาและรัฐไทย*.

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์: ปัตตานี

แอนเดอร์สัน, เบเนดิกท์. (2558). *ศิษารัฐไทย ย้อนสภาวะไทยศึกษา: ว่าด้วยการเมืองไทยสมัยใหม่*.

นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน

วารสารวาระการเมืองและสังคม

Journal of Political and Social Agenda

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14: จุดเปลี่ยนทางการเมืองของมาเลเซีย
ชัยวัฒน์ มีสันฐาน

กษัตริย์อักษรมหาราช: โลกทัศน์การอยู่ร่วมกันในพหุสังคม
อับดุลเราะฮ์มาน มูเก็ม

น้ำมีปลา: สายใยสัมพันธ์แห่งอาหารระหว่างผู้คนในปัตตานีสะท้อนผ่าน
เรื่องราวของบูดู
อาทิตย์ ทองอินทร์

ทบทวนคำอธิบายว่าด้วยปัญหาไฟใต้เกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง
ผลประโยชน์และธุรกิจพิดกฎหมาย: กรณีศึกษาความรุนแรงต่อ
นักการเมือง พ.ศ. 2547-2562
อนวัช จันทรังษ์

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว
ตามแผนการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี
แพรวดาว พุพานิชย์พุกฤษ

มุสลิมชนกลุ่มน้อยภายใต้รัฐเมียนมาและรัฐไทย
อัฐพล ปิริยะ

Journal of Political and Social Agenda

Faculty of Political Science,
Prince of Songkla University, Pattani Campus,
181, Jalearnpradit Rd, Rusamilae, Muang, Pattani, 94000,
THAILAND
Tel/Fax: 073-330810

วารสารวาระการเมืองและสังคม

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
181 หมู่ 6 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000
โทรศัพท์/แฟกซ์: 073-330810